

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ERGENLERDE SİBER ZORBALIK VE
MAĞDURİYET DURUMLARININ, BAŞA ÇIKMA
VE ALEKSİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alican KAYA

Danışman

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Erzincan 2020

TEZ BİLDİRİMİ

"Ergenlerde Siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının, başa çıkma ve aleksitimi açısından incelemesi" isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımda initial programınca incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve initial olarak nitelendirilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmada ki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Alican KAYA

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Alican KAYA' ya ait Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Başa Çıkma ve Aleksitimi Açısından İncelenmesi adlı çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi M. Fatih YILMAZ

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi M. Emin TURAN

**ERGENLERDE SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET
DURUMLARININ, BAŞA ÇIKMA VE ALEKSİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Alican KAYA

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2020

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ergenlerinde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının başa çıkma ve aleksitimi açısından incelemektir. Araştırma grubu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ağrı ilinde öğrenim görmekte olan, 207'si kız 213'ü erkek olmak üzere, 420 öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin toplanmasında “Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği”, “Başa Çıkma Ölçeği”, “Aleksitimi Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada sırasıyla betimsel istatistiksel ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Yapılan araştırmada; ergenlerin başa çıkma stratejilerinin siber zorbalık, mağduriyet ve aleksitimi durumlarını anlamlı bir düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırma sonucunda, aleksitimi düzeyinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Siber mağduriyet, Aleksitimi, Başa çıkma

**INVESTIGATION OF CYBERBULLYING AND VICTIMIZATION IN
TERMS OF COPING AND ALEXITHYMIA IN ADOLESCENT**

Alican KAYA

**Erzincan Binali Yıldırım University, Social Sciences Institute, Department
of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling**

Master's Thesis, January 2020

Thesis Advisor: Associate Professor Dr. Bünyamin ATEŞ

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the adolescents' cyberbullying and victimization situations in terms of coping and alexithymia. The research group consisted of 420 students, 207 female and 213 male, studying in the province of Ağrı in the 2018-2019 academic year.

“Cyberbullying and Victimization Scale”, “Coping Scale”, “Alexithymia Scale” and “Personal Information Form” were used to collect the data. Descriptive statistical measures (frequency and percentages), confirmatory factor analysis (CFA) and multiple regression analysis were used in the study.

As a result of the research; It was concluded that adolescents' coping strategies significantly predicted cyberbullying, victimization and alexithymia. In addition, the level of alexithymia significantly predicted cyberbullying and victimization.

Keywords: Cyberbullying, Cyber victimization, Alexithymia, Coping

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİM FORMU	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR CETVELİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
ÖN SÖZ	XII
I. GİRİŞ	1
A. Problem Durumu	8
B. Araştırmanın Amacı	8
C. Araştırmanın Önemi	8
D. Varsayımlar	9
E. Sınırlılıklar	9
F. Tanımlar	9
II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
A. Kuramsal Çerçeve	11
1. Siber Zorbalık	11
a) Siber zorbalığın görülme biçimleri	14
b) Siber Zorbalıkta kullanılan araçlar	17
c) Siber Zorbalığın Nedenleri	19
d) Siber Zorbalığın Sonuçları	21

1.2.1.Aleksitimi.....	23
a) Duyguları Tanımlama, Duyguların Ortaya Çıkışının Bedensel Duyumları İle Hislerini Ayırt Etmede Zorluk Yaşama.....	26
b) İşevuruk Düşünme Şekli.....	26
c) Hayal Kurmada Önemli Derecede Kısıtlı Süreç.....	26
d) Uyarana bağlı, dış merkezli bilişsel yapı.....	27
1.3.1.Başa Çıkma.....	27
B. Benzer Araştırmalar.....	31
1. Siber Zorbalık ve Mağduriyet Alanında Yapılan Araştırmalar.....	31
a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	31
b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	33
2. Aleksitimi Alanında Yapılan Araştırmalar.....	35
a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	36
b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	37
3.Başa çıkma Alanında Yapılan Araştırmalar	39
a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	39
b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	41
III. YÖNTEM	44
A. Araştırmanın Modeli	44
B. Evren ve Örneklem.....	44
C. Veri Toplama Araçları.....	46
1. Kişisel Bilgi Formu	46
2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği:.....	46
3. Toronto Aleksitimi Ölçeği	48

<i>4. Ergenler için Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği</i>	49
<i>5. Ölçme Araçları Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması</i>	50
IV. BULGULAR	62
V. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	68
A. Sonuçlar.....	68
B. Öneriler.....	75
VI. KAYNAKLAR	77
VII. EKLER	108

KISALTMALAR CETVELİ

SDM	: Siber Dilsel Mağduriyet
KGM	: Kimlik Gizleme Mağduriyet
SSM	: Siber Sahtecilik Mağduriyet
KGZ	: Kimlik Gizleme Zorbalık
SSZ	: Siber Sahtecilik Zorbalık
DTG	: Duyguları Tanımada Güçlük
DSDG	: Duyguları Söze Dökmede Güçlük
DDD	: Dışa Dönük Düşünme
ABC	: Aktif Başa Çıkma
KBÇ	: Kaçınan Başa Çıkma
OBC	: Olumsuz Başa çıkma
EBC	: Ergenler İçin Başa Çıkma

TABLolar DİZİNİ

		Sayfa No
Tablo 1	Ergen bireylerin sosyo demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeleri	44
Tablo 2	Siber Mağduriyet ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler	47
Tablo 3	Siber Zorbalık ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler	47
Tablo 4	Toronto Aleksitimi ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler	49
Tablo 5	Ergenler için Başa çıkma ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler	50
Tablo 6	Siber Mağduriyet ölçeği için model-veri uyumu	52
Tablo 7	Siber Mağduriyet ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R^2 değerleri (standartlaştırılmış değerler).	53
Tablo 8	Siber Zorbalık ölçeği için model-veri uyumu	54
Tablo 9	Siber Zorbalık ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R^2 değerleri (standartlaştırılmış değerler).	55

Tablo 10	Toronto Aleksitimiti ölçeği için model-veri uyumu	56
Tablo 11	Toronto Aleksitimiti ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R ² değerleri (standartlaştırılmış değerler)	57
Tablo 12	Ergenler için başa çıkma ölçeği için model-veri uyumu	58
Tablo 13	Ergenler için başa çıkma ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R ² değerleri (standartlaştırılmış değerler).	59
Tablo 14	SM, SZ, TA ve EBC ölçekleri ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik değerleri	60
Tablo 15	Ölçme araçlarının alt faktörleri arasındaki korelasyonlar	62
Tablo 16	Ergenlerin siber mağduriyet durumları üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları	63
Tablo 17	Ergenlerin siber zorbalık durumları üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları	64
Tablo 18	Ergenlerin aleksitimi düzeyleri üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları	65

Tablo 19	Ergenlerin siber zorbalık durumları üzerinde aleksitimi düzeylerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları	66
Tablo 20	Ergenlerin siber mağduriyet durumları üzerinde aleksitimi düzeylerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları	67

ÖN SÖZ

Çalışmamda desteklerini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ'e, çalışmamda desteğini hep hissettiğim eşim'e, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümündeki iş arkadaşlarıma, Doç. Dr. Mehmet TEYFUR, Doç. Dr. İhsan Nuri DEMİREL, Dr. Mehmet Emin TURAN, Dr. Mustafa ERCENGİZ, Arş. Gör. Serdar SAFALI, , Arş. Gör. Hurizat Hande TURP'a ve tezimde bana sabırla destek olan Dr. Mehmet ŞATA'ya destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Alican KAYA

Ocak, 2020

I. GİRİŞ

Toplumsal bir varlık olan insan, diğer insanlarla etkileşim içerisine girmekte ve çeşitli yaşantılar tecrübe edinmektedir. Doğumundan, ölümüne kadar çevre ile etkileşimini sürdüren insan, çevreyi etkilemesinin yanında aynı zamanda da çevreden etkilenen bir pozisyonadadır. Bireylerin yaşantısı kimi zaman olumlu kimi zamanda olumsuz olabilmektedir. İnsanın çevre ile etkileşiminin durağan olmadığı yadsınamaz bu yönüyle, zaman içerisinde etkileşim tarzları ve yöntemlerinin de çağın gelişmişlik durumuna, gereklerine ve özelliklerine göre değiştiği ve çeşitlendiği söylenebilir. 21 yy. da bilimsel ve teknolojik gelişmeler o kadar hızlı ki bu yüzyıl bilim ve teknoloji çağı olarak isimlendirilebilir. Bu çağdaki teknolojik gelişmeler bireylerin yaşamını kolaylaştırmak gibi olumlu bir yöne sahipken diğer yandan ise teknolojik araçlar vasıtasıyla ortaya çıkan birçok olumsuz yöne de sahiptir.

İnsanın, çevresi ile etkileşimi sonucu olumlu birtakım yaşantılar ortaya çıkabilmektedir (Ülker ve Receptoğlu, 2013; Yersel ve Durualp, 2019; Polat ve Celebi, 2019). Örneğin, bireyler çevreleri ile etkileşim sayesinde karşılaştıkları olumsuz durumlarda sosyal destek alabileceği, sosyalleşebileceği söylenebilir. Öte yandan, bu etkileşimler sonucunda kimi durumlarda ise olumsuz yaşantılar da ortaya çıkabilmektedir (Ceyhan, 2011; Leemis, Espelage, Basile, Mercer Kollar ve Davis, 2019; Duyan ve Yıldız, 2019; Hughes, Kinder ve Cooper, 2019). Bu olumsuz yaşantılardan bir tanesi de zorbalık davranışdır. Zorbalık, fiziksel veya başka bir şekilde daha güçlü olan kişi veya kişilerin, kendileri için maddi veya manevi olarak edebilecekleri kazanç ve çıkarları için, kendilerinden nispeten daha güçlü kişilere karşı fiziksel, psikolojik, sosyal veya herhangi bir şekilde zarar veren sürekli ve yıpratıcı davranışların tümüdür (Besag, 1989; Olweus, 1999; Roland, 1989). Zorbalık durumlarının bireyler üzerinde birçok istenmedik durum ve psikopatolojiyle ilişkili ya da sebep olucu etkileri bilinmektedir (Mukherjee vd., 2019; Graziano, Bruce, Paul, Korgaonkar ve Williams, 2019; Li, Fu, Xue ve Wang, 2019). Olweus'a göre (1993), zorba öğrenciler öteki öğrencileri kontrolleri altına alma ve kendi istediklerini yaptırmaya ihtiyaç duyarlar. Ayrıca, dürtü kontrolleri düşük ve çabuk

öfkelenme eğiliminde ve yetişkinlere karşı saldırgan davranışlar sergilemektedirler ve aralarında güç farkı bulunan mağdurlar öğrencilere karşı empatik bir ilişki içerisine girememektedirler. Rigby'e göre (2007) zorbalık, ikiye ayrılır bunlardan ilki zarar verici zorbalık bir diğeri ise zarar vermeyen zorbalıktır. Zarar verici zorbalık kişiye kasıtlı olarak zarar verme amacıyla gerçekleştirilen zorbalıktır (Rigby,2007). Zarar vermeyen zorbalık ise, kasıtlı olmadan zorbalık gerçekleştirdiği aslında mağdura karşı zarar verme amacı olmadan hatta mağdurun yararı gözetilerek yapılan zorbalıktır. Buna rağmen farkında olmasa bile mağdura zarar vermekte ve mağdurda bu durumdan aynı oranda etkilenmeye devam etmektedir. Coloroso'ya göre ise (2003) zorbalık yedi alt türe ayrılmaktadır. Bunlar; başkalarına karşı zorbalık yaparken kendilerinden emin olan zorbalar, sosyal çevreyi zorbalık aracı kullanan zorbalar, zorbalık yapmak için doğru anı bekleyen zorbalar, kışkırtmaya karşı dayanıksız hiperaktif zorbalar, zorbalığı deneyimleyen zorbalar, grup olarak zorbalık yapanlar veya zorba çeteler, pasif zorbalardır. Buna ek olarak, Olweus (1991) tarafından zorbalık döngüsü olarak adlandırılan bir modele göre; 1) Zorba ya da zorbalar: plan yaparlar ve aktif bir biçimde zorbalığın devam etmesine katılırlar. 2) Yandaş: plan yapmaz ve zorbalığa katılır ancak zorbalıkta aktif bir rol almazlar. 3) Aktif destekçiler: sosyal bir beklenti ya da bulgu elde etmek için problemi güçlendiren ve zorbayı cesaretlendirirler. 4) Pasif destekçiler: Sessiz bir biçimde zorbalığın keyfini çıkarırlar. 5) Bağımsız kurukalabalık: Zorbalığı izlerler ancak bir parçası olmamaya çalışırlar 6) Potansiyel tanıklar: zorbalığa karşıdır, ancak durdurmak için herhangi bir çaba içerisine girmezler. 7) Direnen savunan tanıklar: Aktif bir biçimde zorbalığı konuşarak ya da zorbaya müdahale ederek durdurmaya çalışırlar. 8) Hedef: Zorbalık mağdurlarıdır. Bu yönüyle bakıldığında, zorbalığın farklı çeşitlerde ve özelliklerde olabileceği ve zorbalık durumlarında yalnızca zorba ve mağdur etkileşiminin olmadığı söylenebilir.

Çevre ve insan etkileşimininde önemli unsurlardan birisi de teknolojiye ortaya çıkan hızlı gelişimdir. İnsanın iletişim ihtiyaçları, siber iletişim araçlarıyla birlikte çeşitlenmektedir. Bu nedenle, geleneksel iletişim ve etkileşim yollarının yenileri ortaya çıkmakta ve çeşitlenmeye de devam etmektedir (Davis, Greenaway, Moore ve Cooper, 2019; Rittiboonchai, Kriwuttisom ve Ngo, 2019; Hallam, De

Backer ve Walrave, 2019). Buna ek olarak, günümüzde, bankacılık işlemleri, kumar, eğlence, haberleşme, alışveriş gibi birçok durum sanal ortama taşınmış durumdadır (Taiwo, 2015). Bu durum, internette geçirilen sürelerin ve etkileşimlerin artmasına ve internetin kişilere pek çok kullanım alanı sunması da bu duruma zemin hazırladığı söylenebilir (Timisi, 2003; Balci ve Ayhan, 2007).

Türkiye’de internet kullanımı gün geçtikçe artmaya ve yaş gruplarına göre yayılımı genişlemektedir. TÜİK’e göre (2018) bilgisayar ve internet kullanımının 2018 yılında bilgisayar, internet kullanım oranlarının 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %68,6 ve %80,4, kadınlarda ise %50,6 ve %65,5 olduğu ifade edilmiştir. Bu durum olumlu sonuçlarının yanı sıra olumsuz bir takım yaşantıları da beraberinde getirmektedir. Sanal ortamlarda ki bu çeşitlenme ve etkileşim, geleneksel zorbalığı da sanal alana taşınmasına ve siber zorbalık durumlarının ortaya çıkmasına sebep olduğu söylenebilir. Sanal ortamlara ulaşımın yaş seviyelerine göre farklılaşması da çeşitli yaş gruplarının siber ortamlarda etkileşimini kolaylaştırmada ve nispeten daha kontrolsüz bir şekilde iletişimde bulunmalarına sebep olduğu söylenebilir.

Son yıllarda, sosyal medya, hızlı mesajlaşma sistemleri, sosyal ağ siteleri, sohbet odaları, video ve fotoğraf paylaşma uygulamaları ve çevrimiçi çok oyunculu bilgisayar oyunları hayatımızı geniş çerçevede etkilemektedir ve bu etki oldukça hızlı bir şekilde gelişmeye devam etmektedir (Santrock, 2012).

İnternet birçok yeni alan ve bireylerin yaşantılarına kolaylıklar getirmiştir (Zorbaz, 2013). İnternetin, iletişim, araştırma, sanal oyunlar, sanal öğrenme gibi çeşitli sebeplerle kullanılabilmesinin yanı sıra, bireylerin yaşantılarını birçok yönden olumsuz olarak da etkileyebilmektedir (Lenhart, Madden ve Hitlin, 2005; Anderson, 2008; Tokunaga, 2010). Bu olumsuzluklardan bazıları, siber zorbalık (Przybylski, 2019; Arnarsson vd. 2019), siber şantaj (Yıldırım, 2019), siber tehditler (Willard, 2007), sanal kumar (Griffiths, Parke, Wood, Rigbye, 2010) gibi bireylerin hayatlarını olumsuz olarak etkileyebileceğini söyleyebileceğimiz durumlardır. Bu durumlar incelendiğinde siber zorbalığa maruz kalan bazı kurbanların intihar ettikleri, intiharı düşündükleri, kendilerinin de daha sonra zorbalık davranışı sergileyebilecekleri alanyazın incelendiğinde söylenebilir.

Siber zorbalık, bilgisayar, mobil telefonlar ve diğer araçların kasıtlı ve tekrarlı bir şekilde başkalarına saldırgan davranışlarda bulunulması olarak tanımlanabilir (Smith vd., 2008; Tokunaga, 2010). Başka bir tanıma göre ise; siber zorbalık; elektronik posta, sanal sohbet odaları, anlık mesajlaşma ve internet siteleri gibi çeşitli türde ve özellikle program veya teknoloji iletişim etkileşim aracılığıyla başkalarına karşı gerçekleştirilen hoşça gitmeyen eylemler olarak tanımlanmıştır (Campbell, 2005). Siber zorbalığın tanımları incelendiğinde ortak noktaların zorba ve mağdur arasında bir güç dengesizliğinin olması ayrıca zorbalık araçları olarak sanal alanlarda kullanılan e-mail, sanal sohbet odaları, sosyal iletişim ve mesajlaşma ağları olduğu söylenebilir.

Siber zorbalığın, geleneksel zorbalıktan daha tehlikeli olduğu söylenebilir. Çünkü, geleneksel zorbalıkta zorba ve mağdur arasındaki ilişki, çeşitliliği ve durumu, siber zorbalığa kıyasla daha sınırlıdır. Buna ek olarak, siber zorbalıkta kişi çevrimiçi iletişim ağları, oyunlar veya diğer dijital temelli ağlardan uzaklaşsa bile siber zorbalıktan etkilenmeye devam etmektedir. Siber zorbalıkta, zorbalığa kıyasla daha çok sayıda zorba ile karşılaşılacağı söylenebilir (Spitzberg ve Matos, 2016; Akca, Sayımer; 2017). Buna ilave olarak, siber zorbalık, cep telefonları (Patchin ve Hinduja, 2006) gibi yaygın kullanıldığı söylenebilen iletişim araçları ile yapılabildiği düşünüldüğünde de, geleneksel zorbalıktan tehlikeli ve daha çok maruz kalınabileceği söylenebilir. Ayrıca, siber zorbalıkta genellikle zorbalık uygulana kişinini kimliği gizli kalmaktadır (Martin, 2005). Bu gibi tehlikelerden dolayı zorbalık birçok çalışmaya konu olmuş ve birçok ülkede araştırmacıların dikkatini çekmiş durumdadır (Uzun ve Karataş, 2019; Gaffney, Farrington ve Ttofi, 2019; Chan ve Wong, 2019; Baldry, Sorrentino ve Farrington, 2019; Smith, 2019).

Siber mağdur ise bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla, bir veya daha fazla grubun hususi olarak şahsiyetine ya da kişiliğine vurgu yapacak ve onu yansıtacak başka her şeyi hedef alacak şekilde, teknolojiyi kullanarak fiziki, sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan mağduriyete düşmesidir (Arıcak, Tanrıku ve Kınay, 2012; Wang, Iannotti, Luk ve Nansel, 2010). Siber zorbalık sonucu, siber mağduriyet durumları ve bunun sonucu olarak bir takım psikopatolojiler

yaşanmaktadır. Siber zorbalık durumları ilişkisi düşünüldüğünde mağdur ve zorba açısından farklı şekillerde sonuçlanacağı söylenebilir. Siber zorbaların, eylemi uygulayan kişiler olduğu ve zorbalığa maruz kalanların durumları aynı olmadığından ortaya çıkabilecek durumlarında farklı olacağı söylenebilir. Willard' a göre (2007) siber zorbalığa maruz kalan bireylerin zorbalık deneyimlerini ebeveynleri ya da yetişkinlerle paylaşmaktan kaçındıklarını bu durumdan haberdar olan ailelerinin, zorbalığa maruz kaldıkları için kendilerini suçlayabilecekleri ve bu durumdan ötürü cezalandırılacaklarını düşünmektedir. Bu durumdan dolayı zorbalığa maruz kalan bireylerin zorbalığa maruz kalma durumlarının devam edeceği ve zorbalıktan kurtulmak için yardım talep etmediklerinden dolayı, zorbaların eylemlerini sürdürebilecekleri ve siber zorba kendi davranışının mağdurun üzerinde üzüntü, utanma, öfke veya duygusal yaralanma gibi etkiler yaratacağını görmeyeceğinden, sempati, empati ya da pişmanlık göstermeden zorbalık yapmaya devam edecekleri söylenebilir (Strom & Strom, 2005).

Siber zorbalık yaygın bir fenomen halini aldığı söylenebilir. Dilmaç'a göre (2009) üniversite öğrencilerinin siber zorbalığı hayatlarında en az bir kez deneyimleme oranı %55,3'tür. Buna ek olarak, ergenlerin %43'ünün siber zorbalığa maruz kaldıklarını ifade edilmiştir (Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2007). Tokunaga (2010) ise ortalama olarak gençlerin %20'si ile %40'nın siber zorbalığı hayatlarında maruz kaldığını öne sürmüştür. Kanada'da gerçekleştirilen bir araştırmaya göre ise araştırmaya katılanların %40,9'u siber zorbalık mağduru olduğunu bildirmiştir (Li, 2005). Amerika'da ise, son birkaç ay içinde en az bir kez elektronik olarak zorbalığa maruz kaldıkları %11 (yalnızca mağdurlar); %7'si zorbalık mağduru olduğunu belirtmişler ve %4'ü ise önceki birkaç ay içerisinde en az bir kez elektronik olarak zorbalığa uğradığını ifade etmiştir (Kowalski ve Limber, 2007). Bunun yanında, cinsiyete göre siber zorbalığa maruz kalma ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Litaratür incelendiğinden cinsiyete göre kızların siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığını ifade edilmektedir (Olweus,1993; Kowalski ve Limber, 2007; Hindija ve patchin, 2009; Hines, 2011). Hindija ve Patchin'a göre (2009) kızların sözel ifade güçlerinin erkeklere kıyasla daha yüksektir. Ayrıca, kızların siber ortamlarda daha çok dedikodu ve sosyal sabotaj yaptıklarını bu durumda siber zorbalığa daha fazla

maruz kalmalarının önünü açtığını ifade etmektedir. Siber zorbalık durumlarının anlaşılması için alanyazını incelendiğinde siber zorbalığın güncel ve üzerinde değişik faktörlerle birlikte araştırmalar yapılması gereken bir kavram ve sorun olduğu söylenebilir. Buna ek olarak konunun sadece zorbalardan değil mağdurlardan da incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmalar genelde zorbalardan üzerinde yapılmakla birlikte mağdurların çoğu araştırmalarda göz ardı edildiği söylenebilir. Bu bakımdanda bu çalışmada zorbalık ve mağduriyetin bir arada ele alınmasının alan açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada gerek zorbalık gerekse mağduriyet ile ilişkili olabileceği düşünülen değişkenler bir arada ele alınıp incelenmiştir. Bu değişkenlerden biri aleksitimidir.

Aleksitimi, kelime anlamı olarak “a: yok lexis: söz thymos: duygu” demektir (Dereboy, 1990). Türkçe’ye “duygular için söz yokluğu” ya da “duygulara karşı sağırlık” olarak da çevrilebilir (Sayar ve Acar, 2001). Kelime Sifneos tarafından 1972’de türetilmiştir (Badura, 1998; Koçak 2002). Aleksitimi; çocukların ve yetişkinlerin duygularını ifade ederken ve duygularını tanımlamada anlamlı bir şekilde zorluk yaşama durumunu ifade eden bilişsel ve duygusal bir bozukluktur. (Way, Yelsma, Van Meter ve Black Pond, 2007). Freyberger (1977) iki farklı aleksitimi türü kavramsallaştırmıştır ve böyle yaparak bu iki türün teorik etiyolojisinde ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilir. Bunlardan ilki; muhtemelen genetik veya biyolojik kökenli olan birincil aleksitimidir. İkinci ise; muhtemelen travmatik bir yaşantı sonucu ortaya çıkan ikincil aleksitimidir.

Aleksitimiye sahip bireyler duyguları anlamada ve duygularıyla ya da başkalarının duygularının duygularıyla ilgili sorulara uygun bir şekilde yanıt vermekte sorun yaşarlar ayrıca bu kişiler fiziksel bir yanıt ile duygusal bir yanıtı ayırt etmekte sorun yaşadıklarından dolayı fiziksel tepkilere odaklanma eğilimindedirler (Zackheim, 2007). Bir diğer önemli karakteristik özelliği aleksitimin, sınırlı hayal kurmadır. Aleksitimiye sahip kişiler nadiren hayal kurarlar ve uyanık olduklarında bile fantezi kurmada eksiklik yaşarlar (Taylor vd., 1997; Koçak, 2002; Zackheim, 2007). Buna ek olarak, bu kişiler çok somut yani soyut olmayan bir biçimde dış merkezli bir biliş tarzına sahiptirler yani duygularını yalnızca söze dökmeye değil

ayrıca duygularının bilişsel olarak işleme koyulması aşamasında da sorun yaşamaktadırlar bu yüzden mekanik bir düşünme tarzına sahiptirler (Koçak, 2002). Bütün bunlar beraber düşünüldüğünde, siber zorba ve mağdur etkileşiminde aleksitimi yani duygusal sağlığın önemli bir yordayıcı olabileceği söylenebilir. Buna ek olarak, aleksitimi düzeyi yüksek olan bireylerin iletişim engelleri yaşaması bireyin istenmedik yaşantılar deneyimlemelerini sağlayabilir. Bu olumsuz yaşantılardan bir tanesi de stres durumudur. İnsanın, çevreden gelen istenmedik yaşantılar sebebiyle bedensel ve psikolojik olarak sahip olduğu sınırlarında dışına çıkarak harcadığı çabaya denir (Cüceloğlu, 1996). Belirli bir seviyede stres bireyi yeni yaşantılar içerisine sokmaya itebilmekte ve yeni deneyimlerin önünün açılması için yararlı olmakta ve bireyi olgunlaştırıcı bir etki yaratmaktadır (Hamarta, Arslan, Saygın ve Özyeşil, 2009). Ancak, sürekli stres ise olumsuz bir etkise sahip olmakla birlikte bireylerde fiziksel, bilişsel ve sosyal açıdan işlev kaybına yol açabilir. Stres yaratan durumlarla mücadele etme ve başa çıkma bireyden bireye değişmektedir. Başa çıkma; stres ya da travma yaratabilecek olay veya durumlar karşısında bireyin bu duruma karşı dayanabilemesini sağlayabilecek bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkilerin tümünü içerir (Lazarus ve Folkman, 1984; Folkman ve Lazarus, 1988). Başa çıkma kelimesi alanyazın incelendiğinde İngilizce’de “coping” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, kelimesinin kökeni, eski Yunanca’da yer alan “kolahos” kelimesinden gelmekte ve anlamları “karşılama, karşı karşıya gelmek veya çarpma”dır (Eryılmaz,2009). Başa çıkma, psikolojik olarak insanlara zarar veren sosyal deneyimlerle başa çıkmasında insanlara yardım eden davranışlara atıfta bulunur (Pearlin ve Schooler,1978). Başa çıkma stratejileri iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, probleme odaklı başa çıkma stratejileri, ikicisi ise duyguya odaklı başa çıkma stratejileridir (Folkman ve Lazarus, 1988).

Alanyazın incelendiğinde, bu kavramların ayrı ayrı ele alındığı başka çalışmalar olmakla birlikte, doğrudan siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının, aleksitimi ve başa çıkma açısından incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Siber zorbalık ve mağduriyet ilişkisinin daha iyi anlaşılabilmesi ve alanyazına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

A. Problem Durumu

Araştırmanın amacı, ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını başa çıkma ile aleksitimi açısından incelemektir. Bu amaca bağlı olarak araştırmanın alt problemleri şunlardan oluşmuştur:

1. Ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
2. Ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber zorbalık durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
3. Ergenlerin başa çıkma stratejileri, aleksitimi düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
4. Ergenlerin aleksitimi düzeyleri, siber zorbalık durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
5. Ergenlerin aleksitimi düzeyleri, siber mağduriyet durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

B. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını başa çıkma ve aleksitimi açısından incelemektir.

C. Araştırmanın Önemi

Araştırma 21 yüzyıldaki hızlı teknoloji ve bilişim alanlarındaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan, bireylerin yaşamları üzerinde olumsuz etkiler oluşturan siber zorbalık ve mağduriyet konusunu ele almıştır. Güncel bir sorun olan bu konular aileler, öğretmenler ve araştırmacıların artık dikkatini çeken birer konuya dönüşmüştür. Bu noktada da gerek siber zorbalık gerekse mağduriyetin araştırılması, farklı değişkenlerle ilişkilerinin belirlenerek ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Siber teknolojiler, siber iletişim araçlarının ergenlik döneminde sıkça kullanılması ve siber zorbalığın ergenlik döneminde sıkça karşılaşılan bir durum olması nedeniyle

ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının anlaşılması amacıyla çalışmanın önemli görülmektedir.

Önleyici ruh sağlığı çalışmaları kapsamında gerek öğretmenlerin gerekse ailelerin bu konularda farkındalığa sahip olarak önleyici müdahalelerin yürütülmesi açısından bu çalışma önemli görülmektedir.

D. Varsayımlar

Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık Mağduriyet Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği ile ilgili özellikleri açık bir şekilde ölçtüğü kabul edilmiştir. Ayrıca veri toplama araçlarına öğrencilerin içtenlikle ve kendi gerçekliklerini yansıtacak şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır. Son olarak seçilen örneklem grubunun evreni temsil edebilme özelliğine nitelik ve nicelik açısından sahip olduğu kabul edilmiştir.

E. Sınırlılıklar

Bu çalışma ilgili veri toplama araçları ve örneklem grubundan alınan bilgilerle sınırlıdır. Elde edilen bulgular örneklem grubu ile sınırlı olup; genellenebilirliği örneklem grubuna benzer özellikteki gruplarla sınırlıdır.

F. Tanımlar

Zorbalık: Fiziksel veya başka bir şekilde daha güçlü olan kişi veya kişilerin, kendileri için maddî veya manevî olarak edebilecekleri kazanç ve çıkarları için, kendilerinden nispeten daha güçlü kişilere karşı fiziksel, psikolojik, sosyal veya herhangi bir şekilde, zarar veren sürekli ve yıpratıcı davranışların tümüdür (Besag, 1989;Olweus,1999; Roland, 1989).

Siber Zorbalık: Elektronik posta, sanal sohbet odaları, anlık mesajlaşma ve internet siteleri gibi çeşitli türde ve özellikle program veya teknoloji iletişim etkileşim aracılığıyla başkalarına karşı gerçekleştirilen hoş gitmeyen eylemler olarak tanımlanmıştır (Campbell, 2005; Hinduja ve Patchin, 2009).

Siber Zorba: Elektronik yolları kullanarak başka bir kişiye zarar veren kişiye denir (Ahlfors, 2010,).

Siber Mağduriyet: Bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla, bir veyahut daha fazla grubun hususi olarak şahsiyetine ya da kişiliğine vurgu yapacak ve onu yansıtabak başka her şeyi hedef alacak şekilde, teknolojjji kullanarak madden ya da manen mağduriyete düşmesidir (Arıcak, Tanrıkulu ve Kınay, 2012; Wang, Iannotti, Luk ve Nansel, 2010).

Aleksitimi: Çocukların ve yetişkinlerin duygularını ifade ederken ve duygularını tanımlamada anlamlı bir şekilde zorluk yaşama durumunu ifade eden bilişsel ve duygusal bir bozukluktur (Way, Yelsma, Van Meter ve Black Pond, 2007).

Başa çıkma: Bireyin, kişi çevre etkileşimi içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışma sürecinde bu durumun ortaya çıkardığı istekleri kontrol etme sürecidir (Lazarus ve Folkman, 1984).

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

A. Kuramsal Çerçeve

Siber zorbalık, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere ve yeniliklere paralel olarak yaygınlığı artmakta ve güncel bir sorun haline almaya başladığı söylenebilir. Siber zorbalık, geleneksel zorbalığın bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Lacey, 2007). Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık benzer özellikler taşımaktadır. İlk olarak; Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık ortak bir biçimde, mağdura zarar vermeyi amaçlar (Kowalski, 2008; Olweus, 1999). Ayrıca, hem siber zorbalık hem de geleneksel zorbalık durumlarında zorbalık durumu tekrarlanma eğiliminde ve sürekli olarak devam etmektedir ve yine her ikisinde de ortak bir biçimde zorba ve mağdur arasında bir güç dengesizliğinden söz etmek mümkündür (Kowalski, 2008).

Benzer noktaları olmakla beraber farklı noktalarında varlığından söz etmek mümkündür. Geleneksel zorbalıkta, zorbanın kimliği mağdur tarafından bilinmektedir. Buna karşın, siber zorbalıkta, zorbalar kimliklerini saklayabilmekte ve kimlikleri belirsiz kalabilmektedir ve bu durum zorbanın zorbalık davranışında daha aşırı davranmalarını da sağlayabilmektedir (Kowalski, 2009). Yani, siber zorbalar geleneksel zorbalara kıyasla kimliklerinin açığa çıkmadıkları için zorbalıkta daha ileriye gidebilmektedirler. Siber zorbalığın yapılaş biçimi düşünüldüğünde siber zorbalık mağdurunun zorbalıktan uzaklaşmadığı söylenebilir. Bu bağlamda, geleneksel zorbalıkta, zorba ve mağdur arasındaki mekân bağı siber zorbalıkta olmadığından siber zorbalık mağduru, zorba ile aynı ortamda bulunmasa bile zorbalığa maruz kalabilmektedir (Kowalski, 2009). Bütün bunlar dikkate alındığında siber zorbalık ve geleneksel zorbalığın farklı kavramlar olduklarını söylemek mümkündür.

1. Siber Zorbalık

Siber zorbalık'ın bilinen ilk tanımı 2003 yılında Bill Belsey tarafından başkalarına zarar vermek kastı taşıyan kişi veya gruplar tarafından kasıtlı, devamlı ve düşmanca bir şekilde iletişim teknolojileri ve bilginin kullanılması olarak tanımlanmıştır (Tanrıku, 2015). Ardından yapılan diğer tanımlar düşünüldüğünde

Siber zorbalık tanımlarının benzer karakteristikler gösterdiği söylenebilir. Genel olarak, siber zorbalığın tehdit edici ve zarar verici mesajların çevrimiçi mesaj ya da e-mail şeklinde gönderilmesiyle birisi hakkında hoş gitmeyecek yorumların çevrim içi sosyal ağlarda (Facebook, Myspace, Twitter, Instagram) yapılması ya da fiziksel tehtite maruz kalması şeklinde karşımıza çıkabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2010). Yapılan tanımların, ortak özelliğinin tekrarlı bir biçimde, zarar vermek amaçlı ve güç dengesizliği olduğu göze çarpmaktadır (Smith vd., 2008; Noah, 2012; Tanrıku, 2015). Buna ek olarak siber zorbalık durumlarının tanımlanmasında kullanılan bir diğer kavramında “tekrarlı” olduğu söylenebilir. Ancak, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının tanımlanması için kullanılan bu kavramın tartışmalı olduğu söylenebilir. Çünkü, siber zorbalık durumlarında gördüğümüz tekrarlı eylemi tek bir saldırgan tarafından da yapılmayıp yayılma etkisinden dolayı da bir grup saldırısı ya da tekrarlanan bir eylem olarak karşımıza çıkabildiği söylenebilir (Aboujaoude vd., 2015). Bu sebepten dolayı, tekrarlayan kavramının tartışma konusu olduğu söylenebilir.

Vandebosch ve Van Cleemput’a göre (2009) siber zorbalık sınıflandırılırken doğrudan siber zorbalık ve dolaylı zorbalık olarak ikiye ayrıldığı söylenebilir. Bunlar sırasıyla;

Doğrudan siber zorbalık:

- Kasıtlı bir biçimde mağdura zarar vermek için virüslü dosya gönderme,
- Sözel olarak çeşitli şekillerde mağdurun aşağılanması ya da tehdit edilmesi,
- Mağduru rahatsız edecek bir biçimde sözel olmayan materyaller kullanılarak yapılan zorbalık,

-Sosyal yönden mağduru hedef alan zorbalık,

Dolaylı siber zorbalık

- Mağdura ait bilgilerin onun izni ve bilgisi olamadan paylaşılması,
- Çeşitli iletişim ve etkileşim araçları kullanılarak mağdur hakkında çeşitli dedikodular, iftiralar kullanılarak mağdurun hedef alınması,

- Çeşitli platformlarında yardımıyla, mağdurun onuruna saldırılarda bulunulması veya aşağılanmaya çalışılması,

Güncel bir fenomen olmayı sürdüren siber zorbalık, çeşitli şekillerde insanları etkilemeye devam etmektedir. Ailesi tarafından utangaç, hassas ve şevkatli biri olarak adlandırılan Ryan Patrick Halligan, 2003 yılında hakkında çıkarılan dedikodular ve çevrimiçi mesajlardan dolayı intihar etmiştir (Blumenfeld ve Cooper, 2010). Megan Meier, Myspace hesabı üzerinden kendisiyle arkadaş olan arkadaşları tarafından oluşturulan “Josh” adlı sahte bir hesap vasıtasıyla kendisine gönderilen nefret dolu mesajlar ve “Dünya sen olmadan daha güzel bir yer olurdu” diye bir mesaj aldıktan kısa bir süre sonra intihar etti (Maag, 2007; Donegan, 2012). Tyler Clementi 2010 yılında 18 yaşındayken, oda arkadaşı tarafından, cinsel ilişkisinin kaydedilmesi ve bunun paylaşılması sonucunda George Washington köprüsünden atlayarak intihar etmiştir (Boyle, 2012). 2012 yılında 15 yaşındaki Amanda Todd bir video yayınladı videonun adı “Benim hikayem: Mücadele, Zorbalık, İntihar ve Kendine Zarar Verme” idi ve videoyu hazırlarken Amanda kendi zorbalık deneyimini anlatan kartlar kullanmıştı. Bu videodan bir ay sonra Amanda evinde intihar etti (Noronha, 2012). Bu ve benzeri birçok siber zorbalık olayı yaşanmakta ve yaşanmaya devam ettiği düşünüldüğünde internet, siber iletişim teknolojilerinde ki hızlı gelişim ve dönüşüm düşünüldüğünde siber zorbalığın güncelliğini koruduğu söylenebilir.

Bir durumun siber zorbalık olarak kabul edilebilmesi için bazı ölçütleri sağlaması gerekmektedir. Bunlardan ilki, saldırganın, mağdura karşı düşmanca hisler taşıması ve ona zarar vermeyi amaçlamasıdır. İkincisi ise, mağdur, tarafından zorba ile yaşanan yaşantının zarar verici olarak görülüyor olması gerekmektedir. Yani, mağdurun bu durumu olumsuz olumsuz bir deneyim olarak adlandırabilmesi gerekmektedir. Bir başka ölçüt ise, negatif çevrimdışı ve çevrimiçi aksiyonların devamlı olarak görülüyor olması gerekmektedir. Son olarak ise, güçlerin dağılımı olarak dengesiz olarak adlandırılabilen bir ilişki içerisinde gerçekleşiyor olması gerekmektedir (Vandebosch and Van Cleemput, 2008).

Erdur-Baker ve Topçu' göre (2008) ise siber zorbalık davranışları kapsamında düşünülebilecek davranışlar; sohbet odası içerisinde kişinin sebebi belli olmadan atılması,

- Kişinin izni olmadan kullanılması ve utandıma amacıyla fotoğraflar çekilmesi,
- Başka birini hedef alarak, onu utandırmak ya da karalamak için web sayfası hazırlama,
- E-mail ya da direk mesaj yoluyla taciz edici mesajlar, tehdit mesajlar gönderilmesi ve bu yolla kişilerin aşağılanması, tehdit edilmesi,
- Mağdurun sosyal ağlarda kullandığı hesaplarına ya da profillerine onu küçük düşürmeye çalışan mesajlar, hakaretler yazma,
- Cep telefonunun kamerası yardımıyla kişinin uygunsuz görüntülerinin onun izni ve yetkisi olmadan çekilip paylaşılması,
- Mağdur hakkında dedikodular yayılması,

a) Siber zorbalığın görülme biçimleri

Saini ve Solomon (2009) siber zorbalık durumunun sanal alanda ortaya çıkan bir durum olduğunu aynı zamanda, çocuklarda ve ergenler üzerinde birtakım sonuçlar ortaya çıkarabildiğini ifade etmiştir. Bu yönüyle düşünüldüğünde siber zorbalığın türlerinde farklı sonuçlar ortaya çıkarabileceği söylenebilir. Chisholm (2014) siber zorbalık durumlarını şöyle sıralamıştır:

- Sahte Bir Profil Kullanma (Catfishing): Çevrimiçi bir ortamda sahte kimlikler üreterek ya da tamamen sahte sosyal bir döngü oluşturarak belli bir süre boyunca mağdur ile duygusal ya da romantik bir ilişki içerisine girerek mağdurun kandırılmasıdır.
- Hilekârlık yapma (Cheating): Kontrolsüz gruplar oluşturularak, çok sayıda kullanıcı tarafından oyun platformları içerisinde mağdurun tüm giriş yollarının engellenmesidir.

- Aşağılayıcı hakaretlerin yaygınlaştırılması (disseminating derogatory insults): Küçük düşürmek ve/veya tehdit etme mesajları ile çevrimiçi olarak bir araya gelmiş bütün bir grup ya da çevrimiçi olarak bir kişiyi hedef almak olarak tanımlanabilir.

- Kızgınlık (Flaming): Online olarak mağdur ya da mağdurlara karşı onların direkt olarak bir düşmanlık durumudur. Ancak bu durum özellikle erkeklere özgü olarak değildir ancak erkek siber zorbalardan başlıca kullanılmaktadır.

- Sanal taklit (Impersonating): Siber zorbalardan, mağdurlarını taklit ederek gerçekleştirdiği zorbalık biçimi olarak tanımlanabilir.

- Zorbalığa dâhil etme (slamming): Online olarak zorbalardan, izleyicileri (bystanders) zorbalığa dâhil etmesi ve onların da siber zorbalığa dâhil olduğu durumu olarak tanımlanabilir.

- Sızma (Ratting): Birisinin bilgisayar veya kamerasına onun izni veya bilgisi olmadan uzaktan yönetim program yazılımları kullanarak ulaşılması durumudur. Zorba elde ettiği bilgi, belde veya dökümanları elde edebildiği ve mağdurun lehinde kullanılması durumlarını olarak tanımlanabilir.

- İlişkisel Saldırganlık (Relational aggression): Herhangi birisi hakkında sanal yollar kullanılarak, hakkında söylentiler yayma ve onun dışlanması ve sürgün edilmesi için sahte sosyal ağ hesapları oluşturma, mağdurun arkadaş listelerinin silinmesi, acımasızca mesajların gönderilmesi ya da hedefin sosyal ağlardaki sayfalarında tehdit mesajlarının paylaşılması gibi durumları tanımlamak için kullanılabilir.

- Cinsel İçerikli Paylaşımlar (Sexting): Herhangi birinin sosyal ağlarda o kişiye ait cinsel içerikli fotoğraflarının onu utandırmak ve aşağılamak amaçlı olarak paylaşılması durumu olarak adlandırılabilir.

- Şok Trolleme (Shock trolling) Herhangi birisini çevrimiçi olarak kışkırtmak, sinirlendirmek veya küçük düşürmek amacından hareket ederek çevrimiçi bir ortamda bu tür davranışlarda bulunulması durumu olarak tanımlanabilir.

- Sanal taciz (Stalking): Herhangi birini çevrimiçi olarak tehdit ve taciz etme durumlarını tanımlamak için kullanılabilir.

Willard'a göre (2007) siber zorbalık; 8 farklı biçimde görülebilmektedir bunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Çevrimiçi Kavga (Flaming): Çevrimiçi oyun ortamlarında kavga ve öfkeli bir dil kullanarak gerçekleştirilen kavgaları tanımlamaktır. Çevrimiçi kavgalar kaba bir dil şekli, saldırganca bir üslup ve tutum içerir. Bu durum çoğunlukla sanal sohbet odalarında mesajlaşmalar yapılırken ya da oyun platformları vasıyasıyla oyun oynanırken meydana gelmektedir. Bir grup ya da kişilerin sanal ortamlarda sohbet etmesi sonucunda çevrimiçi kavga (Flaming) durumları meydana gelebilmektedir. Bu kişilerin bu tür platformlarda başlayan kavgalarını özel mesajlar yoluyla devam ettirebildikleri söylenebilir.

Zarar verme (Harassment): Kişilerin başkalarına karşı sürekli bir biçimde cep telefonları, e-posta ya da anlık mesajlaşma programları yoluyla zarar verme amaçlı olarak ifadelerin kullanılması durumu olarak tanımlanmaktadır. Zarar verme (harassment), ani öfke patlamalarından ziyade, sürekli bir biçimde zarar verme isteğidir.

İftira Atma, kötöleme (Denigration): Sanal ortam üzerinde birisi hakkında onun itibarını sarsacak şekilde onun hakkında dedikodu çıkarma durumları ile karşımıza çıkabilen siber zorbalık türüdür. Siber zorba, mağduru üzerinde onu küçük düşürmeye çalışmak, dalga geçmek veya arkadaşlık ilişkilerine zarar vermek amacıyla o kişi hakkında dedikodular çıkarmaya çalıştığı söylenebilir. Mağdurun kendisi hakkında yapılan bu olumsuz durumlarla doğrudan yüzleşmediği, dedikodular veya söylentiler şeklinde bu zorbalığa maruz kalmaktadır.

Başka Bir Kimliğe Bürünme (Impersonation): Başka birine zarar vermek amacıyla kimliğini değiştirerek paylaşımlarda bulunma durumu olarak tanımlanabilmektedir. Siber zorba, kimliğini değiştirerek, kendisini mağdurun kimliğine bürüyüp onun adıyla, sahte paylaşımlar yaparak onun adını karalamaya, saygınlığına zarar vermek ya da onun ilişkilerini bozmayı amaçladığı söylenebilir.

Açığa Çıkarma ve Kandırma(Outing and Trickery): Herhangi birisi hakkında onun açığa çıkmasını istemeyeceği bir bilgiyi, saklamak istediği bir olguyu, görüntüyü sanal bir ortamda o kişinin izni olmadan paylaşılması olarak tanımlanabilir. Siber zorba, görüntü ya da durumu öğrenmek ya da ele geçirmek için mağdura arkadaşça yaklaşabilir ardından elde ettikten sonra ise mağdura zarar verme amaçlı olarak onun izni olmadan paylaşır. Bu zorbalık durumunda aslında zorbanın mağdurdan intikam almaya çalıştığı söylenebilir.

Dışlama (Exclusion): Çevrimiçi gruplar içerisinde, mağdurun dışlanması veya katılma isteğinin göz ardı edilmesi olarak tanımlanabilir. Siber zorbalığın, dışlamayı bir cezalandırma aracı olarak kullandıkları ve bu durumun mağdur üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği söylenebilir.

Siber Taciz (Cyberstalking): Siber zorbanın, interneti mağdur üzerinde korku ve kaygı yaratmak için bir saldırı aracı olarak kullandığı bir siber zorbalık türü olarak tanımlanabilir. Bu zorbalık türünün, zarar verme (harassment) ile farkı kesin olarak çizilemediği söylenebilir. Siber taciz'in sonucunda bireyin (mağdurun) hayatını üzerinde bir tehlike oluşması yönüyle zarar verme (harassment)'dan ayrıldığı söylenebilir.

b) Siber Zorbalıkta kullanılan araçlar

Siber zorbalık, kasıtlı bir şekilde mağdura zarar vermek için bir kişi ya da grup tarafından, e-mail, cep telefonları, anlık çevrimiçi mesajlar, devamlı mesajlar, küçük düşürücü kişisel sayfalar, küçük düşürücü anket sayfaları gibi bilgi ve iletişim ağlarının kullanımı içerir (Anderson ve Sturm, 2007).

Anlık Mesajlaşma (Instant Message): Anlık mesajlaşma, Icq ve Aol gibi servislerin 1990'lı yıllarda popülerlik kazanmıştır. Sanal mesajlaşma (online chatting) olarak da bilinmektedir. İki ya da daha fazla kişinin aynı zaman dilimi içerisinde internet ya da sanal ağ (network) üzerinden gerçekleştirdiği mesajlaşma biçimidir (Kelly, 2010). Anlık mesajlaşma günümüzde gençler arasında en yaygın olarak kullanılan sanal haberleşme aracıdır (Boneva, Quinn, Kraut, Kiesler ve Shklovski, 2006). Anlık mesajlaşma araçlarının bazılarının yahoo, gmail skype vb.

uygulamalar olduğu söylenebilir. Online mesajlaşma imkânı sunan skype ve benzeri programlar video sohbet ve anında mesajlaşma imkânı sunmaktadırlar. MSN Messenger 330 milyon kullanıcısıyla yine Skype ise 521 milyon toplam kullanıcısı ile anlık mesajlaşma hizmeti sunmaktadır (Crum, 2011).

Siber zorbalık bu veya başka anlık mesajlaşma araçlarını kullanarak siber zorbalık faaliyetleri gerçekleştirdiği söylenebilir. Ayrıca mağdurun kişisel bilgilerini kullanarak onun izni ve yetkisi olmadan adına hesap açmakta, mağdura ya da arkadaş listesindeki kişilere uygunsuz resim ve mesaj atmakta veya video paylaşabilmektedir (Kowalski, Limber, Agastson, 2008).

Cep telefonları (Mobile Phones): Son yıllarda siber zorbalık ve mağduriyet, saldırganlığın ve zorbalığın bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalık ve mağduriyet durumları özellikle cep telefonları ve internet aracılığıyla yapılmakta ve gençler arasında kullanımında artmış durumdadır (Slonje ve Smith, 2008). Buna ek olarak, cep telefonu kamerası yardımıyla resim ve video zorbalığı ve cep telefonu ile arama yapılarak da zorbalık yapılmaktadır.

Elektronik Posta (E-mail): E-mail, kullanıcıların fikir ve bilgilerini paylaşmak için sıkça kullanılmakta ve birçok çalışan için şakalaşmanın ya da dedikodunun yapıldığı gündelik bir alan haline dönüşmüş durumdadır (Horowitz, 2009). Siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının yaşanmasında kullanılan yollardan bir tanesinin de e-maillerin olduğu söylenebilir. E-mail iki kişi arasında elektronik olarak haberleşme için kullanıldığı düşünüldüğünde (Erbıçer, 2017), siber zorbaların, mağdurun maillerini onun izni olmadan üçüncü kişi veya kişilerle zarar verme amacıyla paylaşması durumlarına sebep olabileceği söylenebilir. Buna ek olarak, siber zorbaların mağdurların e-mail hesaplarını ele geçirebilmekte ve bu e-mail adreslerinin mağdur tarafından bir daha kullanılmamasına sebep olmaktadır (Bhat, 2008).

Sohbet Platformları (Chat Rooms): Sohbet odaları kişilerin diğer insanlardan izole bir biçimde sadece oda içinde kişilerin mesajlaşmaları görebileceği bir ortam sağladığı söylenebilir. Sohbet odasındaki kişiler çoğunlukla yasal konular konuşabilecekleri gibi, sohbet platformu içerisinde tehlikeli aktivitelerin tartışıldığı

bir forum haline de dönüşebilmektedir (Bengel, Gauch, Mittur ve Vijayaraghavan, 2004). Sohbet odalarındaki kişiler istedikleri konuları konuşabilmektedirler (Hinduja ve Patchin, 2009). Bu yönüyle, siber zorbalık davranışları ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Sosyal paylaşım siteleri (Social Networks): Sanal olarak katılımcıların bir araya gelerek, bu siteler üzerinden merkezi olarak toplandıkları ve katılımcılarla duygularını, düşüncelerini, tecrübelerini paylaşabildikleri buna ek olarak yeni arkadaşlık ilişkileri kurabilecekleri sanal alanlardır (Kwak, Lee, Park ve Moon, 2010; Bodin ve Crona, 2009). Bilgisayar ve internet ortamına dayalı olarak kullanılan sosyal paylaşım siteleri en çok kullanılan teknolojilerden biri olarak kullanılabilmektedir (Öztürk ve Akgün, 2012). Bu sosyal paylaşım ağları katılımcıların bir araya gelerek var olan arkadaşlık ilişkilerini sürdürmelerine ve paylaşımında bulunmalarına destek olmak ve yeni arkadaşlık ilişkileri kurmalarını da sağladığı söylenebilir.

Bloglar (Personal websites): Bloglar, kullanıcılarına eşi benzeri görülmemiş bir şekilde küresel bir izleyici kitlesine ulaşmalarına kolay ve esnek bir biçimde ulaşmalarına olanak sağlamaktadır (Döring, 2002). Bloglar, yazarlarına kendi kişisel görüşlerini aktarmaları için olanak tanımakta ve bloglarını yaratmak ve güncel tutmak için kullanıcılarının tek yapması gereken bir başlık ve devamında düz bir metin yazmaktır (Miura ve Yamashita, 2007). Bu yönüyle düşünüldüğünde blog yazarları kişisel görüşlerini veya elde ettikleri bilgi veya belgeleri insanları aşağılamak için kullanabilmektedirler ve bu durumlar için kişisel bloglarını bir saldırı ve zorbalık aracı olarak kullanabilecekleri söylenebilir.

c) Siber Zorbalığın Nedenleri

Proaktif saldırganlık, arkadaştan algılanan daha az sosyal destek, şiddete maruz kalmak ve şiddetin haklı çıkarılması durumları ile anlamlı derecede ilişkilidir (Calvete, Orue, Estévez, Villardón ve Padilla, 2010). Can sıkıntısından kurtulmak ve daha iyi hissetmek için, kıskançlığı teşvik etmek, kimliğin belirsizliği onayı, duyguları yansıtmamanın algılanan sonuçlarının olmaması, benliğin korunması, intikam

gibi mağdurlarla yüz yüze görüşmedikleri halde siber zorbalık yapmalarının sebepleri olabilir (Notar, Padgett ve Roden, 2013).

Mesch'e göre (2009) Siber zorbalık çok yaygın bir biçimde ilişkisel problemlerden (ayrılıklar, kıskançlık, hoşgörüsüzlük ve çeteleşme) kaynaklanmaktadır. Varjas, Talley, Meyers, Parris ve Cutts'nın (2010) yaptığı bir araştırmanın bulgularına göre, lise düzeyinde eğitim gören öğrenciler içsel motivasyon kaynaklarının, dışsal motivasyon kaynaklarından daha fazla siber zorbalığa sebep olarak tanımlanmıştır (Varjas, Talley, Meyers, Parris ve Cutts, 2010). Ergenler birisinin dış görünüşü hakkında yazmanın sebepleri ile ilgili bir dizi sebep yazmışlardır. Örneğin, ergenlere göre siber zorbalığın önemli sebeplerinden birisi başka birisinin değerinde önemli bir sosyal statü elde etmek ve sosyal medya aracılığı ile beğeni kazanmak olarak ifade edilmiştir (Berne, Frisén ve Kling, 2014). Buna ek olarak, bazı ergenler ise siber zorbalık yapmayı heyecan verici bir aktivite ya da dikkat çekme aracı olarak görmüşlerdir (Berne, Frisén ve Kling, 2014). Başka bir araştırmanın bulgularına göre ise, katılımcılara neden siber zorbalığın sebebi sorulduğundan ya da neden siber zorbalığı deneyimleyebilecekleri sorulduğunda erkek ve kadınların benzer yanıtlar verdiği görülmüş ve siber mağdur olmanın sebeplerinin (onlarla olan kişisel problemler, bilmiyorum, onların fiziksel görünüşleri, "diğer", fikir ve düşünce farklılıkları, siber zorbalığın online oyunların bir parçası olduğu, şaka olarak görüldüğü) yanıtları verilmiştir (Faucher, Jackson ve Cassidy, 2014). Crosslin ve Golman ise (2014) siber zorbalık ile ilgili gerçekleştirdikleri çalışmalarına göre siber zorbalık;

- İlişkilere zarar vermek amacıyla: Siber zorbalık, eski önemli arkadaşlar, tanıdıklar, arkadaşlar tarafından oluşturulan romantik ilişkilere zarar vermek ya da anlaşmazlıklar çıkarmak amacıyla gerçekleştirilebilmektedir.
- Misilleme: Siber zorba beklediği yanıtı alamadığı durumlarda karşıdaki kişiye zarar verme yolu olarak siber zorbalığı kullanabilmektedir.
- Yüz yüze iletişimin eksikliği: Bazı insanlar iletişim için çok fazla teknolojiye güvendikleri söylenebilir bu yüzden iletişimde çeşitli aksaklıklar ortaya çıkabilmektedir. Yani, Yüz yüze iletişimin eksikliğinden dolayı, kişiler şaka

yapma aracı olarakta siber araçları kullanmakta ve bu durumda kasıtsız olarak da kişilere zarar verebilmektedirler.

Benzer bir şekilde, siber zorbalığa sebep olan etmenlerin, mağdur ile yüz yüze olmamak siber zorbalara cesaret vermekte ve bu durum siber zorbalığın ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca, bazılarında göre ise, siber zorbalığa kızgınlık veya güvensiz hissetme sebep olabilmektedir (Hoff ve Mitchell, 2009).

d) Siber Zorbalığın Sonuçları

Siber zorbalık durumlarının teknolojiye bağlı olarak güncelliğinin korumaya devam etmesi ile siber zorbalığın sonuçlarının anlaşılmasının, siber zorbalık durumlarının daha iyi anlaşılabilmesi için önem taşıdığı söylenilebilir. Bu yönüyle, siber zorbalık durumlarının sonucunda ortaya çıkardığı psikopatolojiler ve bunlarla baş edilebilmesi için siber zorbalık yaşantılarının, zorba, mağdur ve tanık olanlar açısından farklı etkiler yaratabileceği söylenebilir. Zorbalıkla benzer bir biçimde, siber zorbalığında mağdurlar üzerinde çeşitli olumsuz etkileri olduğu söylenebilir (Raskauskas ve Stoltz, 2007). Siber zorbalık kimi durumlarda yüzyüze yapılan zorbalıktan çok daha tehlikeli olabildiği söylenebilir (Diamanduros, Downs ve Jenkins, 2008). Siber zorbalığa maruz kalan çocukların bir takım psikolojik, davranışsal, akademik, sosyal problemler yaşadıkları görülmektedir (Korkmaz, 2013). Alanyazın incelendiğinde, zorbalığa dâhil olan kişilerin, fiziksel yaralanma, silah taşıma, fiziksel şiddet gibi olaylara daha fazla katıldıkları (Nansel, Overpeck, Haynie, Ruan ve Scheidt, 2003) ve Staude-Müller, Hansen ve Voss'e göre (2012) siber zorbalık kurbanı olmanın kronik stres ve nevrozizm ile ilişkili olduğunu ifade edilmiştir. Siber zorba ve siber mağdur olma durumlarını tecrübe edinmenin ergenlerde depresif semptomlar, madde kullanımı ve problemlili internet kullanımının yordayıcıları olarak görülebilmektedir (Gámez-Guadix, Orue, Smith ve Calvete, 2013). Yani, siber zorbalık deneyimini zorba ya da mağdur olarak katılımın sonucunda böylesi istenmeyen durumların ortaya çıkabileceği söylenebilir. Yine, siber zorbalık mağduru olma ile problemlerin içselleştirilmesi açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Aoyama, Saxon ve Fearon, 2011). Zorbalık mağdurları, hayatlarının birçok alanında siber zorbalıktan kaynaklanan problemlerle başa

çıkmaaya çalıştıkları ifade edilebilir. Bu kişilerin, akademik başarılarında dūřūř ve birçok akademik problemle karşı karşıya kaldıkları sōylenabilir. Yapılan bir araştırmalara gōre, siber zorbalık mağdurlarının akademik derecelerinde bir dūřūř olduğu bulunmuştur (Beran ve Li, 2007). Bu duruma ek olarak, mağdurların, okul ortamını gūvensiz ve kaba bir ortam olarak gōrebilecekleri (Li, 2009), yaşadıkları bu olumsuz deneyimin bir sonucu olarak kendilerinin de bu zorbaca davranışları, online ya da okul ortamında gerçekleştirebildikleri gōrūlmūřtur (Juvonen ve Gross, 2008). Siber zorba ve mağdur açısından siber zorbalık davranışı, uyυřturucu ve alkol kullanımı gibi riskli davranışlar ile anlamlı bir Őekilde ilişkilidir (Pelfrey ve Weber, 2013). Raskauskas and Stoltz'e gōre (2007) yapılan çalışmaların sonuçları geleneksel zorbalık çalışmaları ile benzerlik taşımaktadır ve geleneksel zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalık mağdurlarında, stres, korku, depresyon, utanç, umutsuzluk ve çaresizlik gibi olumsuz etkiler deneyimlemektedir. McNeely, Nonnemaker ve Blum'un (2002) gerçekleştirdikleri araştırmaya gōre Őđrencilere siber zorbalık deneyiminin kendilerine nasıl hissettirdiği sorulmuştur araştırmanın sonucu ise Őōyledir:

- %40'ı depresif, kasvetli, incinmiş, berbat ve zavallı,
- %30'u kūek dūřūrūlmūř, utanmıř, dıřlanmıř ve gūvensiz,
- %20'si kızgın, rahatsız olmuş, bıkkın ve hayal kırıklığına uğramış,
- %10'u ise kayıtsız,

Gerçekleştirilen araştırmalar ve alanyazın ile karşılaştırıldığında, sonuçların nispeten tutarlı olduğu, siber zorbalık ve geleneksel zorbalık mağdurlarının benzer psikososyal etkilere maruz kaldıkları sōylenebilir.

Sonuç olarak, siber zorbalık durumlarının bireyleri etkileme ve gerçekleşme Őekilleri dūřūnūldūđünde, bireyler üzerinde geleneksel zorbalıktan daha yıkıcı bir etkiye sahip olduğu ve mağdurların sanal olarak bu zorbalığa maruz kalmasının zorbadan uzaklaşsa bile siber zorbalığın devam edebilmesini sağladığı ifade edilebilir. Kurbanların yaşayacakları stres ve mağduriyetin geleneksel zorbalığa kıyasla daha uzun sūre devam edebileceği buna ek olarak, siber zorbaların siber ağlar ve araçlar yoluyla siber zorbalık yapmasının zorbaların kimliklerini saklı

tutabileceklerini düşünmelerine ve bu durumunda geneleksi zorbaliğa kıyasla mağdurlara karşı daha saldırganca davranışlar sergilemeleri için güdüleyici bir etken olabileceği söylenebilir. Bunun yanında, siber mağduriyetin ise bireylerin yaşam kalitelerini düşürdüğü ve kişilerarası ilişkilerinde birçok soruna sebep olabileceği ve siber mağduriyet yaşayan bireylerin psikopatolojiler deneyimleyebildikleri söylenebilir.

1.2.1.Aleksitimi

Sosyal bir varlık olan insan, hayatını devam ettirebilmek için başkalarıyla ilişki kurmakta ve bu kurduğu ilişkileri sürdürmektedir. İnsanın kurduğu ilişkilerde iletişimin büyük bir önem taşıdığı söylenebilir. İletişimde duyguların yadsınamaz bir rolü vardır. Bazı insanlar duyguları tanıma, anlama, ifade etme gibi çeşitli alanlarda sorunlar yaşayabilmektedir.

Aleksitimi sözcüğü ilk kez 1973 yılında Sifneos tarafından oluşturulmuştur (Badura, 1998). Yunanca kökenli bu sözcük Türkçe'ye kelimelere karşı söz yokluğu olarak çevrilebilir. Sözcük üç kısma ayrılabilir. "a" (yokluk); "lexis" (kelime); and "thymos" (duygu) yani, duygulara karşı söz yokluğu ya da duygulara karşı sağır olmak olarak dilimize çevrilebilir (Dereboy, 1990).

Aleksitimi, bireylerin kendi duygularını tanımlama ve açıklamada yaşadığı yetersizlik durumunu tanımlayan sabit bir kişilik özelliğidir (Luminet, Bagby ve Taylor, 2001; Tolmunen vd., 2011). Aynı zamanda, aleksitimi sergileyen kişilerin, fantezi yaşamda, duygusal işlevlerin inşasında ve kişilerarası ilişkilerde bir zayıflık durumu sergiledikleri, bunun yanında duygularını ifade etmek için uygun kelimeleri bulmada zorlanma hali ve duyguları açıklamaktan ziyade uçsuz bucaksız durumların detaylarını ve semptomlarını açıklamaya çabalama hali, çatışma durumlarından sakınmak için harekete geçmeyi tercih etme, bir pozisyon içerisinde donmuş izlemine veren bir durumda oturmayı içeren katı beden durumları ve yüz ifadeleri sergilemektedirler (Grynberg vd., 2012, s. 1). Kavram olarak aleksitimi psikosomatik özellikler gösteren kişilerin durumlarını açıklamak için kullanılmış olsa da daha sonradan daha geniş bir ölçekte insanı etkilediği anlaşılmıştır (Shipko, 1982).

Sağlıklı, medikal ya da psikiyatrik hastalıklara sahip kişilerin hepsinde görülebilecek bir yapıdır (Blanchard, Arena ve Pallmeyer, 1981). Genel nüfus içerisinde klinik olmayan içerisinde %6,7-%18,8 oranında olduğu bulunmuştur (Candansayar, 1993). Freyberger (1977) iki farklı aleksitimi türü tanıttı bunlar: birincil aleksitimi ve ikincil aleksitimidir. Birincil aleksitimi, nörolojik eksikliklerden kaynaklanan bir yatkınlık faktörü olarak tanımlandı. İkincil aleksitimi ise duygusal ve fiziksel acıyı dindirmek için kullanılan bir savunma mekanizması olarak tanımlanmıştır. Freyberger'in (1977) tanımı düşünüldüğü bu kişilerin travmatik yaşantılarla başa çıkmak için aleksitimi bir savunma mekanizması olarak kullandıkları söylenebilir. Aleksitimin sabit bir kişilik özelliği mi yoksa bir duruma dayalı olarak görülebilen bir fenomen mi olduğu ile ilgili alanyazında farklı görüşler ortaya atılmıştır (Martínez-Sánchez, Ato-García ve Ortiz-Soria, 2003; Marchesi, Fontò, Balista, Cimmino ve Maggini, 2005). 20 üniversite öğrencisinin bir sınav öncesi ve sonrası aleksitimik davranışları ve duygusal sıkıntıları incelendiğinde, sonuçlar gösterdi ki, duygusal sıkıntılarda anlamlı bir değişim görülmüştür ancak aleksitimi durumunda ise hiçbir değişim görülmemiştir (MartínezSánchez vd., 2003). Bu durum aleksitimin, duruma bağlı değişken bir fenomen değil aksine sabit bir kişilik özelliği olduğuna işaret etmektedir. Aleksitinin, yeme bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, somatoform bozukluklar, madde kullanım bozukluğu, kişilik bozukluğu gibi birçok tıbbi ve psikiyatrik bozukluk ile ilişkilidir (Frewen, Dozois, Neufeld ve Lanius, 2008; Porcelli, Affatati, Bellomo, De Carne, Todarello ve Taylor, 2004; Nicolò vd., 2011). Buna ek olarak aleksitimin birçok nörolojik, biyolojik ve çevresel faktörlerle ilişkili olduğu bilinmektedir (Karukivi ve Saarijärvi, 2014). Buna rağmen, aleksitiminin nedenselliğini araştıran araştırmaların yetersizliği dikkat çekmektedir.

Aleksitimi yapısını oluşturan özellikler, duygunun kişilerarası ilişkilerde düzenlenme seviyesi ve duygu yanıt sisteminin bilişsel deneyimsel içeriklerinde bir eksiklik durumu yansıtmadır (Taylor, 2000). Bu kişiler, kendi öznel duygusal deneyimlerini tamamen anlatabilmekte yetersizlerdir. Ayrıca bu kişiler, sadece tamamen kendi duygusal deneyimlerini düzenlemekte ya da aktarma kabiliyetlerinde bir yetersizlik yaşamakta değillerdir buna ek olarak, başkalarıyla sözel olarak

duygusal sorunlarını anlatmaktada sorunlar yaşamaktadırlar (Taylor, 2000). Bu yüzden bu kişilerin başkalarıyla yaşadıkları ilişkilerde duygusal boyutta bir aksaklık, eksiklik deneyimlemelerinin ve başka bireylerle geçirdikleri yaşantılarında onların duygusal deneyimlerine istedikleri oranda katkıda sağlamalarında da zorluklar yaşayabilecekleri söylenebilir.

Aleksitimi, ortaya çıkmasının ardından ortadan kaybolan bir durum mu yoksa sabit bir durum mu olduğu ile ilgili farklı görüşler vardır (Koçak, 2012). Freyberger'e göre (1977) aleksitimi birincil ve ikincil olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birincil aleksitimi psikosomatik hastalarda görülen bedensel rahatsızlıklar ve yakınmaların ortaya çıkmasına sebep olan kalıcı özellik gösteren bir durumdur. Buna karşın ikincil aleksitimi ise ağır rahatsızlıklar veya uzun süreli tedaviye ihtiyaç duyan kişilerde görülebilen bu durumlar ile ilişkili olarak görülebilen kalıcı olmayan türüdür. Bu yönüyle aleksitiminin türleri ile ilgili farklı görüşlerin olduğu söylenebilir ve aleksitimin kimi bedensel rahatsızlıklar ya da durumlar ile ilişkili olarak ortaya çıkabileceği gibi aynı zamanda psikosomatik rahatsızlığı olan bireylerde kalıcı bir kişilik özelliği olarak görülebileceği de söylenebilir. Bütün bu özellikleri ve farklı türlerinin olduğu ile ilişkili durumlarla birlikte aynı zamanda aleksitimin bazı karakteristik özellikleri vardır ve bu özellikler genel özellik göstermektedir. Bunlar sırasıyla:

- Duyguları tanımlama, duyguların ortaya çıkışının bedensel duyuları ile hislerini ayırt etmede zorluk yaşama.
- İşevuruk düşünme şekli.
- Hayal kurmada önemli derecede kısıtlı süreç.
- Uyarana bağlı, dış merkezli bilişsel yapı.

Bu özelliklerin yanı sıra ikinci derece önemli farklı özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Bu kişiler başkaları tarafından katı ve duygusuz olarak nitelendirilir ve duygularının başkaları tarafından yüzlerinden anlaşılması güçtür. Ayrıca, aleksitimiye sahip bireylerin nadiren ağladıkları bilinir. Düşünmeden hareket etmeye yatkındırlar. Buna ek olarak, duygular ve duygusal etkileşimden kaçmak için

zekâlarını kullanırlar ve başkalarına karşı zayıf, sıradan ve yetersiz olarak gösterme özelliklerine sahiptirler (Çeçen, 2015).

a) Duyguları Tanımlama, Duyguların Ortaya Çıkışının Bedensel Duyumları İle Hislerini Ayırt Etmede Zorluk Yaşama

Aleksitiye sahip bireyler, duygularını tanımada, başkalarının duygusal mesajlarını anlamada ve bu kişilerin duyguları ile ilgili ortaya çıkardığı bedensel tepkileri tanımada zorluk yaşadıkları gözlemlenebilir. Bu kişilerin duyguları ile düşüncelerini karıştırdıkları gözlenir (Dereboy, 1990). Bu kişilerin duyguları yaşamalarına rağmen bununla ilgili olarak kendilerine duygusal tepkileri sorulunca bunun sebebini duyguları ile açıklamak yerine, fiziksel nedenleri gerekçe gösterdikleri görülmekte ve duyguları ile bedensel duyumları anlamakta sıkıntı yaşadıkları görülmektedir (Rinaldi ve ark., 2017). Yani, bu kişilere üzgün mü yoksa kızgın mı oldukları sorulduğunda sürekli aynı şeyleri tekrarladıkları ve bunların farkını ayırt edemedikleri görülebilmektedir (Krystal, 1979; Koçak, 2012).

b) İşevuruk Düşünme Şekli

Aleksitimiye sahip bireylerin karşılaştıkları problemlerle ya da günlük yaşamdaki zorluklarla yüzleşme biçimleri duygu odaklı olmaktan uzaktır. Bu kişilerin gündelik yaşamlarında iş odaklı olarak sorunlara baktıkları ve mekanik bir şekilde problemleri ele aldıkları gözlenir. Bu sayede bu kişilerin uyumlu bir şekilde çalışabildikleri ve problemlere kestirme bir şekilde çözüm bulabildikleri söylenebilir. Bu kişilerin duygusal tepkileri görememesi sebebiyle problemleri daha çok bilişsel olarak çözme yoluna gitmeleri, sorunları daha somut bir şekilde çözebilmekte ve operasyonel olarak düşünebilmektedirler (Taylor, 1991; Koçak, 2012). Karşılaşılan sorunlarla tekrar karşı karşıya gelmemek için bu sorunlar ile ilgili çözüm yollarını ve gerekli önlemleri alırlar (Dougal, 1982).

c) Hayal Kurmada Önemli Derecede Kısıtlı Süreç

Aleksitiye sahip bireylerin hayal güçleri oldukça zayıf olduğu söylenebilir. Bu kişilerin genellikle başkaları tarafından kaba, sıkıcı ve duygusuz olarak nitelendirilmektedirler. Düşünme şekilleri somut, problem odaklı ve kısa sürede

problem çözüme odaklı olduğundan bilişsel olarak olayları yorumlamaktadırlar. Aleksitimiye sahip bireylerin hayal güçleri zayıftır ve kısıtlı bir düşünme yaşantısına sahiptirler (Lesser, 1981). Aleksitimiye sahip bireylerin bu özellikleri düşünüldüğünde, yaratıcılık ve hayal gücü gerektiren işlerde başarılı olmakta sorun yaşayabilecekleri söylenebilir. Bu kişilerle gerçekleştirilen psikodrama vb. çalışmalarda problemlerle karşılaşmaktadır. Bu kişilerin çok az da olsa rüya görebildikleri ve bu rüyaların gün içerisinde yaşadıkları ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır (Sifneos, 1988).

d) Uyarana bağlı, dış merkezli bilişsel yapı

Aleksitimik bireylerin düşünme tarzları dış merkezlidir. Bu kişiler somut ve fayda odaklı düşünme tarzına sahip olduklarından dolayı çevreleriyle olan ilişkilerinde içsel uyananların etkilerine oranla çoğunlukla dıştan gelen uyarıcıları odağa alırlar (Koçak, 2012). Yani, bu kişilerin çevreleriyle etkileşimlerinde duygusal yaşantılardan kaçındıkları bunun yerine çevreleriyle olan ilişkilerinde bilişsel süreçlerin ve dıştan gelen uyarıcıların somut bir şekilde yorumlanması ve ilişkilerinde mekanik bir tarzın olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak aleksitiminin, dışarıdan gelen uyarıcılara yönelik bilişsel bir yapı ve düşünme tarzına sahip oldukları ve sınırlı duygulanım ve hayal gücü sebebiyle kurdukları ilişkilerde duygusal bağların kısıtlı olduğu söylenebilir. Bu sebeple aleksitimiye sahip bireylerin kişilerarası etkileşimde duygusal temele dayanan bir takım sorunlar yaşayabilecekleri söylenebilir.

1.3.1. Başa Çıkma

İnsanların etkileşimleri sonucunda hoşça giden veya gitmeyen yaşantılar ortaya çıkmaktadır. Hoşça gitmeyen durumların etkilerini azaltmak ya da ortadan kaldırmak için bireyler çeşitli şekillerde bu istenmeyen yaşantıların etkisinden kurtulmaya çalışmaktadırlar. Başa çıkma, stres yaratan bu durumların etkisini azaltmak ya da ortadan kaldırmak için bireylerin gösterdikleri bilişsel ya da davranışsal çabalar sergileyerek stres yaratan olay ya da durumun etkisini ortadan kaldırma, azaltma çabaları olarak tanımlanabilir (Atkinson, Smith, Bem ve Nolen-Hoeksema, 1996; Luzumlu, 2013). Bu tanım, başa çıkmanın birey ve çevre etkileşimini göstermesi

bakımından önemlidir. Aynı, zamanda çevre etkileşiminin bir sonucu olarak günlük hayatın bir parçası durumuna gelen stres olgusu ortaya çıkmaktadır.

Son yıllarda araştırmacıların dikkatini çeken stres kavramı, insanın iç ve dış dünyasındaki etkileşimlerinde kişisel sınırlarının aşılması sonucunda iyilik halinin bozulması anlamına gelmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Başka bir tanıma göre ise "organizmanın dengesini bozan uyaranlar" stres olarak tanımlanmıştır (Köknel, 1998). Fransızca "Estrece" ve Latince "Estrictio" kelimelerinin kullanılmasıyla türetilmiştir (Baltaş ve Baltaş, 1993).

Organizma sahip olduğu iyilik halinin bozulması durumunda, eski denge haline ulaşmak için ortaya çıkan stres enerjisi ile organizmanın olumsuz durumlar ve olaylar ile başa çıkmaya çalıştığı söylenebilir ve organizmanın bu iyilik halini stres ile başa çıkmaya çalışarak sürdürme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Stres, hoş giden ve gitmeyen stres olarak ikiye ayrılmaktadır. Hoş giden stres "eustress" ve hoş gitmeyen stresi ise "stress ya da distress" olarak ayırmıştır (Selye, 1987). Hoş gitmeyen stres bireyde yıkıcı etkiler bırakan ve bireyin sahip olduğu iyi oluş halinde yıkıcı etkiye sahip olan strestir. Bu tür strese, bireyin yaşadığı kayıp, yaralanma gibi bireyin istemeyeceği söylenebilecek durumlardan sebep olmaktadır. Hoş giden strese ise, doğum, hediye almak, terfi almak gibi bireyin hoşuna gidecek durumların sebep olacağı strestir.

Stres ortaya çıkma durumuna göre 3 farklı şekilde tanımlanmıştır (Fried,1980). Birinci düzey, yıkıcı stresidir (catastrophic stress). Yıkıcı stres, kitlesel olarak yıkıcı olan büyük doğa olayları, yangınlar gibi doğa olaylarını ve felaketlerin sebep olduğu stres düzeyidir. İkinci düzey, akut strestir. Akut stres, ortaya çıkış durumuna göre anlık olarak bireyin hayatında strese sebep olan düzeydir. Üçüncü düzey ise, yaygın (endemic stress) strestir, insan hayatı içerisinde sürekli olarak varlığını sürdüren ve bireyin iyi oluş düzeyini sürekli olarak etkileyen strestir.

Baltaş ve Baltaş'a göre (2015) stres durumu organizmanın ruhsal veya bedensel olarak sahip olduğu sınırlarının aşılması ya da bu sınırların geçilmeye çalışılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Yani, organizmanın sahip olduğu sınırlar

herhangi bir şekilde bilişsel, duygusal veya davranışsal olarak ihlal edildiğinde organizmanın bu durumlarda stres yaşamaktadır.

Stres ile ilgili alanyazın incelendiğinde stresin bireylerin hayatlarında yıkıcı etkisi olduğu, bireylerin yaşam kalitesini düşürdüğü ve işlevselliğini azalttığı görülmektedir. Buna ek olarak, stresin bireylerin ruhsal ya da bedensel olarak sahip olduğu sınırların zorlanması durumlarında deneyimlendiği durumlarda yaşandığı ile ilgili alanyazındaki birçok tanımın ortak yönleri arasında sayılabilir.

Tutar'a göre (2000) stres bireyde psikolojik ya da fizyolojik olarak etki bırakan ve bireyin davranışlarında, hayatındaki başarısında ve ilişkilerinde olumsuz etkiye sahip olan psikolojik bir etkidir. Psikoloji alanında yapılan birçok tanım bireylerin psikolojik veya biyolojik kapasitelerine zarar verme, taşıma, meydan okuma ve tehdit eden çevresel durumlar üzerine odaklanır (Cohen, Kessler ve Gordon, 1995). Alanyazın incelendiğinde, stresin bireyin sahip olduğu bilişsel kapasitesi ve sahip oldukları ile bireyin algıladığı ve kendisinden beklenen talepler arasındaki tutarsızlığın strese etkili olduğunu (Lazarus, Kanner ve Folkman, 1980), başka bir bakış açısına göre ise, stresin oluşumunda boşanma, ayrılık, yangın, sel gibi çevresel felaketlerin etkili olduğu söylenmektedir (Grant vd., 2000).

Lazarus ve Folkman'a göre (1984) stres, kişilerin ortaya çıkan istenmeyen durumu algılaması, daha sonra bu istenmeyen durumun ortadan kaldırılmasına yönelik olarak bir tepkinin planlanması ve son olarak da bu tepkinin sergilenmesi olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Stres yaratan durumun bireyde bu durumu ortadan kaldırmaya, etkisini azaltmaya yönelik güdüleyici bir etkisinin olduğu söylenebilir. Stres yaşatan durumlar ortaya çıktığında bireylerin bu durumla başa çıkma tarzları farklılık göstermektedir (Deniz ve Yılmaz, 2006). Bireylerin stresle başa çıkma tarzı, stres yaşatan durumları anlamlandırması ve tekrar değerlendirme süreçleri hayati önem taşıdığı söylenebilir. Bu yüzden başa çıkma sürecinin anlaşılması ve başa çıkma tarzlarının özelliklerinin bilinmesi hayati önem taşımaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984). Lazarus ve Folkman'a göre (1984) stresli bir durumun dört ana karakteristiğinin olduğu düşünülür. Bunlar sırasıyla, kişinin özellikleri, stresli durumun algılanma durumu, biliş ve stresi ortaya çıkaran durum

veya olay ile başa çıkmak için kullanılan davranışsal tepkidir. Bu faktörlerin kişilerin stres ile başa çıkmada seçeceği başa çıkma tarzını etkileyeceği söylenebilir. Bu değişkenlerin stresli bir durumun karakteristiğini oluşturduğu ve stres yaratan durumun hangi değişkenlerden etkilenebileceğini gösterdiği söylenebilir. Buna ek olarak, Holahan, Moos ve Schaefer (1996) başa çıkma tepkisini ve bilişsel değerlendirmeyi kişisel, çevresel ve olay ilişkili faktörler ile ilişkili olduğunu kavramsallaştırmışlardır. Yani, başa çıkma bireyin kişisel özellikleri ve çevresel etkenlerden etkilenmekte ve buna ek olarak olayla ilişkili faktörlerinde bu süreçler üzerindeki etkisi olduğu söylenebilir. Bunun yanında, başa çıkmanın, strese sebep olan kişi çevre etkileşimini değiştirmek ve stresli duyguları düzenlemek gibi iki ana fonksiyonu olduğu önesürülür (Folkman, Lazarus, Dunkel-Schetter, DeLongis ve Gruen, 1986).

Folkman ve Lazarus (1980) problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki tür başa çıkma tarzını tanımlamıştır. Bunlar sırasıyla; problem odaklı başa çıkma ve duygu odaklı başa çıkmadır. Problem odaklı başa çıkma kısaca problem olarak görülen durum ile başa çıkma ya da bu durumun üstesinden gelmek üzere kullanılır. Duygu odaklı başa çıkma ise birey tarafından hissedilen duygusal stresin azaltılması veya kontrol edilmesi çabalarını içermektedir. Yani, duygu odaklı başa çıkmada birey olayın algılanma tarzını değiştirmek için durumun yeniden değerlendirmesini içeren bilişsel süreçlere yönelirken problem odaklı başa çıkmada ise bu olayın üstesinden gelebilmek için girişimlerde bulunulur.

Problem odaklı başa çıkmanın aktif bir başa çıkma biçimi olduğu buna karşın duygu odaklı başa çıkmanın ise pasif bir başa çıkma şekli olduğu söylenebilir. Çünkü problem odaklı başa çıkmada birey aktif bir biçimde hoş gitmeyen kişi çevre etkileşimini düzenlemeye yönelik etkinliklerde bulunur. Buna karşın duygu odaklı başa çıkmada ise, kişi strese sebep olabilecek durumun yarattığı duyguyu değiştirmeye çalıştığı söylenebilir.

Folkman ve Lazarus'un (1985) geliştirdikleri ölçeklerini güncelledikten sonra bile araştırmacılar tarafından tanımladıkları başa çıkma tarzının çok geniş ve belirsiz olduğunu ayrıca ölçeğinin kendi maddelerini tam olarak açıklayamadığını ve

sınıflandıramadığını önesürüldü. Daha sonra, yapılan araştırmaların başa çıkmayı açıklamaya çalışan başka bir dizi başa çıkma stratejisinin olduğu yeni başa çıkma stratejileri tanımladılar (Carver vd., 1989). Bu başa çıkma tarzlarının duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkma tarzlarına ek olarak ayrıca kaçınan başa çıkma buyutunu da ekledikleri görülmüştür.

Kaçınan başa çıkma, stres veren durum, olayın inkâr edilmesi ya da durumdan geri çekilmeyi ifade eder (Covarrubias, 2017). Kaçınan başa çıkma, bireyin kendi kendisinden uzaklaşması ya da stres yaşatan durumdan uzaklaşmasını kapsamaktadır. Psikolojik olarak ayrılma örneklerine, bireyin bilişsel olarak engellemeyi kullanması veya çabadan vazgeçilmesi örnek olarak verilebilir. Buna karşın, davranışsal olarak uzaklaşma ise bireyin strese sebep olan durumdan, ya da olaydan fiziksel olarak uzaklaşmayı barındırır (Lazarus ve Folkman, 1984). Yani, bireyin stres veren durumlardan psikolojik ya da fiziksel olarak uzaklaşması durumunda bireyin bu durumu stres ile başa çıkmada bir araç olarak kullandıkları söylenebilir. Kaçınan başa çıkma, durum veya olayın değiştirelemediği durumlarda, stres yaratan durum veya olay ile başa çıkmak için yeterli kaynağa sahip olunmadığı durumlarda yarar sağladığını savunulabilir.

B. Benzer Araştırmalar

1. Siber Zorbalık ve Mağduriyet Alanında Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde siber zorbalık durumlarına ilişkin daha önce yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yer verilmiştir.

a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Siber zorbalık, yurtiçinde ve yurtdışında birçok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan araştırmalar siber zorbalığın kapsamını ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde siber zorbalığın birçok psikopatoloji ile ilişkili olduğunu ve çeşitli psikolojik etkenlerin siber zorbalığı yordamada anlamlı olduğu görülmüştür. Yani, siber zorbalık birçok ruhsal rahatsızlığın yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Ortaokul öğrencileri örneklem grubu olarak seçilen siber zorbalığa karışma ve bunlarla başa çıkma stratejileri konulu araştırmaya göre, 269 toplam öğrencinin %35,7'sinin kabadayı davranışları sergilediğini ve öğrencilerin %23,8'inin kabadayı kurbanı davranışları sergilediğini göstermiştir. Öğrencilerin sadece %5,9'u mağdur öğrencileri oluşturduğu saptanmıştır. Daha çok erkek öğrencilerin, zorba, mağdur ve zorba kurban davranışlarını kızlardan daha çok sergilediği görülmüştür. Siber zorbalıkla karşılaştığında öğrencilerin %25'i akranlarına ve ebeveynlerine siber zorbalık olayı hakkında söylediklerini ve öğrencilerin %30,6'sının tacizciyi engelleme gibi etkin çözümler buldukları araştırmanın bulguları arasında sıralanabilmektedir (Çelik, Atak ve Erguzen, 2012).

Siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında kendiliğinden bildirilen yaygınlığını ve doğasını incelenmiştir. Ev ve okul yaşamının ilişkili özelliklerinin araştırıldığı araştırmadan elde edilen bulgulara göre, mevcut örnekteki 372 öğrencinin yüzde 27'si siber zorbalık mağduru, yüzde 18'i saldırgan, yüzde 15'i ise siber zorbalık ve mağdur olduğu görülmüştür. Erkeklerin siber zorbalık uygulamalarını kızlardan önemli ölçüde daha fazla gösterdiği ayrıca araştırmanın bulguları arasında sayılabilir (Arslan vd., 2012).

Akbaba ve Eroğlu'nun (2013) 126'sı kadın 105'i erkek toplam 231 ilköğretim düzeyinde eğitim görmekte olan öğrenci üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmaya göre, anne ve babanın eğitim düzeyi, çocukların anne ve babalarının internet becerisine ilişkin algısı ve ebeveyn denetiminin siber zorbalığı yordadığı görülmüştür. Öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyinin düşmesinin siber zorbalık yapma davranışlarını arttırdığını saptanmıştır. Yani, eğitim seviyesi düşük anne babaya sahip çocukların siber zorbalıkta bulunma ihtimalleri artmaktadır. Ayrıca, Öğrencilerin anne ve babalarının internet kullanma becerisine ilişkin algıları yükseldikçe siber zorbalığa karışma durumlarının anlamlı bir biçimde azaldığı bulunmuş ve ebeveyn denetiminin artmasının siber zorbalık içeren davranışlarda bulunmalarını azalttığı belirlenmiştir.

İçellioğlu ve Özden'in (2014) gerçekleştirdikleri araştırmanın bulgularına göre Türkiye'de 23 yaş ortalaması olan 1470 internet kullanıcısının %56'sı, yaşamları

boyunca en az bir kez siber zorbalık kurbanı olduklarını görülmüştür. Sonuçlar, siber zorbalık konusunun araştırılması gereken bir sorun olarak görülmesi gerektiğini göstermiştir. Saldırganlık ve sosyal kaygı, sosyal kaygı ve kaçınma puanları cinsiyetler arasında anlamlı olarak farklılık bulunmuştur. Kaba, kaba ya da tehdit mesajları gönderme ile öfke puanları gönderme, sahte profil ya da web sayfası bildirimini oluşturma ve sosyal kaygı arasında ilişki bulunmuştur.

Ates, Kaya ve Tunç'un (2018) Ağrı ve Erzincan illerinde 416 kadın, 358 erkek toplam 774 öğrenci üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmaya göre, ergenlerde öznel iyi oluş, aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden gelen sosyal destek algısı, siber mağduriyet ve zorbalık düzeyinde önem gösterdiği bulunmuştur.

Uzun ve Karataş'ın (2019) 268 kadın ve 220 erkek olmak üzere toplam 488 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarına göre lise öğrencilerinin; okul tükenmişliklerinin akran zorbalığına maruz kalma ve siber mağduriyet tarafından pozitif yönde anlamlı şekilde yordandığı bulunmuştur. Bunun yanında, okul tükenmişliklerinin devamsızlık durumları, disiplin problemleri ve kendilerini başarısız olarak algıladıkları dersler açısından anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür.

Bayram ve Özkamalı'nın (2019) 343 kadın 196 erkek öğrenci ile 8 farklı lisede gerçekleştirdikleri araştırmaya göre, okul türü açısından, anadolu lisesi, fen lisesi kızları, anadolu liseleri ve anadolu imam hatip lisesi kızlarının siber zorbalık puanlarından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Mağduriyet puanları açısından, lise öğrencileri, fen liseleri, kız meslek liseleri ve anadolu lise öğrencilerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Rum Lisesi öğrencilerinin siber ve geleneksel zorbalık, mağduriyet olaylarında yer aldıkları rollerin yanı sıra her bir katılımcı rolünde sınıflandırılan öğrencilerin psikososyal ve duygusal profillerini araştırmak amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini 1097 Rum Lisesi öğrencisi (%51 kadın ve %49 erkek) oluşturmaktadır. En fazla uyarlanabilir profile sahip oldukları belirtilen öğrencilerin (psikopatik

özelliklerde düşük puanlar ve çevrimiçi engelleme ve sosyal becerilerde yüksek puanlar) gösterirken hem çevrimiçi hem de çevrimdışı zorbalık yapan öğrenciler, “kabadayı ve mağdurlar” olarak sınıflandırılanlardanana göre birçok özellik bakımından farklılık gösterdikleri saptanmıştır (Antoniadou, Kokkinos ve Fanti, 2019).

Pakistanlı üniversite öğrencisi 1115 katılımcı (371 erkek ve 579 kadın) ile siber mağduriyet, siber zorbalık ve siber zorbalık mağdurlarının internet ve iletişim teknolojileri özyeterlilik algılarını, katılmayan öğrencilere kıyasla incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yürütülen araştırmanın bulgularına göre, internet ve iletişim teknolojileri özyeterlilik algısının, siber mağdur olma olasılığını önemli ölçüde azalttığını ve siber zorba olma olasılığını önemli ölçüde arttırdığını, siber zorbalığa katılan katılımcı rollerini öngörmede hiçbir rolü olmadığını ortaya koymuştur. Cinsiyete göre, kadınların geleneksel ve siber zorbalık konusunda daha yüksek oranda siber mağduriyet yaşadıkları buna karşın erkeklerin ise hem geleneksel hemde siber zorbalık türlerinde daha fazla saldırganlık gösterdikleri saptanmıştır (Musharraf, Bauman, Anis-ul-Haq ve Malik, 2019).

Siber zorbalık mağduriyeti ile ruh sağlığı, madde kullanımı ve ergenler arasında intihar düşüncesi arasındaki ilişkideki cinsiyet farklılıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmaya 4,940 lise düzeyi öğrenci katılmıştır. Kadınlarda, siber zorbalık mağduriyetinin erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu bulunmuştur. Siber zorbalık mağduriyetine maruz kalma hem kadın hem de erkek ergenler arasında psikolojik sıkıntı, intihar düşüncesi ve suçluluk oranlarının artmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, etkiler kadınlarda daha belirgindi. Kadınlar arasında, psikolojik rahatsızlık, intihar düşüncesi ve suçluluğunu bildirme ihtimali, siber zorbalık maruz kalma sıklığı arttıkça artmıştır. Siber zorbalık mağduriyeti, yalnızca kadınlar arasında madde kullanım oranının artmasıyla ilişkilendirilmiştir. Yani, siber zorbalığa maruz kalan kadınların madde kullanım oranının arttığı bulunmuştur (Kim, Kimber, Boyle ve Georgiades, 2019).

Gana'daki öğrenciler arasında siber zorbalığın kapsamını, mağdurlar üzerindeki sonuçlarını ve mağdurların özelliklerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen

araştırmaya göre, katılımcıların hemen hemen hepsi siber zorbalık veya mağduriyet deneyimi yaşadıkları yani ya mağdur ya da zorba olarak zorbalığı deneyimlemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, siber zorbalığa maruz kalanların psikolojik iyi oluş düzeylerinin siber zorbalığa maruz kalmayanlara göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Buna ek olarak, siber zorbalığın psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi çok sınırlı olduğu görülmüştür (Sam, Bruce, Agyemang, Amponsah ve Arkorful, 2019).

Siber zorbalığa ilişkin ebeveyn ve ergen görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları, ebeveynlerin bu konunun ele alınmasında ebeveynlerin rolünü nasıl gördüğünü incelemek amacıyla 131 katılımcı ile Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen araştırmaya göre, ergenlerin siber zorbalık gerçekleştiğinde birbirleriyle nasıl ilişki kurduğumuza odaklandıklarını ve ebeveynlerin siber zorbalığın etkilerine odaklandıklarını göstermiştir. Ergenler ve ebeveynler siber zorbalık ortaya çıktığında, siber zorbalık ile nasıl başa çıkılması gerektiği ile ilgili olarak, ergenlerin siber zorbalık ile nasıl karşılaştığının anlaşılmasının önem arzettiği noktasında hemfikir oldukları görülmüştür (Midamba ve Moreno, 2019).

Okul ile kurulan bağlantının siber zorbalık ve intihar riski davranışı arasındaki ilişkideki potansiyel koruyucu rolünü incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya göre, katılan 93 ergenden elde edilen veriler ergen intihar davranışı üzerindeki siber zorbalık ve okula bağlılığın etkisini incelemek için kullanılmıştır. Siber zorbalığa maruz kalmanın, ancak failin bulunmamasının, intihar riskinin artmasıyla ilişkili olduğu ve okula ile kurulan bağlantıların bu ilişkiyi yönettiğini saptanmıştır. Siber zorbalık mağduru olan gençler arasında, okula daha fazla bağlı olanların intihar davranışı bildirme olasılığı daha düşük olduğu görülmüştür (Kim, Walsh, Pike ve Thompson, 2019).

2. Aleksitimi Alanında Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde aleksitimi ile ilgili yurt içi ve yurt dışı alanında yapılan çalışmalara yer verilecektir.

a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ergenlik döneminde somatizasyon belirtileri, gözlerden zihin okuma becerisi ve aleksitimi arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmaya ergenlik döneminde yaşları 13-17 arasında değişen 817 ğrenci katılmıştır. Katılımcıların %60 'ını kız öğrenciler, %30'ını ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda kızların somatizasyon puanlarının erkek öğrencilere kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, Somatizasyon puanları ve TA-20 ve GGA duygusal sorun, dikkat eksikliği ve ařırđ hareketlilik, davranış sorun ve akran sorun alt ölçek puanları arasındaki korelasyonun anlamlı olduğu saptanmıştır. Regresyon analizi sonucunda elde edilen sonuçlara göre ise, TA-20, GGA duygusal sorun, dikkat eksikliği ve ařırđ hareketlilik, akran sorun alt ölçek puanları ve yaşın somatizasyonu anlamlı ölçüde yordadığını ortaya çıkmıştır (Yavuz, Guliyeva, Tetik, Grbaş ve Kadak, 2018).

Gebelerin stresle başa çıkma tarzları ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla 1 Aralık 2015 -1 Mart 2016 tarihleri arasında Sivas Merkezde yürütülen bir çalışmada 242 gebe örneklem olarak seçilmiştir. Gebelerin kendine güvenli ve iyimser yaklaşım puanı ile fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevresel alan yaşam kalitesi puanı arasında pozitif yönde ve zayıf büyüklükte istatistiksel anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım puanı ile psikolojik, sosyal ve çevresel alan yaşam kalitesi puanı arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sosyal destek arama davranışı ile sosyal ve çevresel alan yaşam kalitesi puanı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Kendine güvenli ve iyimser yaklaşım kullanan gebelerin yaşam kalitesinin tüm alanları ve sosyal destek arama davranışında sosyal ve çevresel alan yaşam kalitesi olumlu etkilenirken, çaresiz ve boyun eğici yaklaşımda psikolojik, sosyal ve çevresel alan yaşam kalitesi olumsuz etkilenmektedir (Dağlar, Nur, Bilgi ve zkan, 2019).

Psöriazis tanısı yapılan hastalar üzerinde yürütülen çalışmada, hastaların aleksitimi düzeyleri ve hastaların başkalarının yüz hareketlerine bakarak duygularını anlamadaki becerilerinin kıyaslanmasının önemli olduğu öne sürülen çalışmanın, 60 psöriazis tanısı konmuş durumda olan hastaya uygulanan Toronto aleksitimi

ölçeğinin toplam puanları ile alt ölçeklerinin toplam puanlarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın yüz ifadelerinin büyük bir oranda tanınmasına ait puanın ise kontrol grubuna kıyasla düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmada ayrıca depresyon puanlarının ve anksiyete puanlarının benzerlik gösterdiği görüldüğünde, hastalarının olumsuz duygulara karşı kayıtsızlık gösterdikleri değerlendirilmiştir. Son olarak, psöriazis puanları ile aleksitimi puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Yılmaz, Dizman, Kılıçarslan, Bölükbaşı, Onsun, 2019).

b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aleksitimi ile tıbbi olarak açıklanamayan semptomlar arasındaki bağlantıyı açıklamaya çalışan araştırmanın bulgularına göre tıbbi olarak açıklanamayan semptomlar ile aleksitimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yani, Tıbbi olarak açıklanamayan semptomlara sahip çocukların aleksitimi düzeyleri ile belirtileri arasında bir ilişki saptanmıştır (Hadji-Michael, McAllister, Reilly, Heyman ve Bennett, 2019).

Travma sonrası stres bozukluğunda duyguların düzenlenmesi ve tanınması gibi üst düzey işlemlerde anormallikler görülebilmektedir. Bu nedenle travma sonrası stres bozukluğunda verilen otomatik yüzsel yanıtların incelenmesi ve araştırılması önem taşımaktadır. Bu nedenle aleksitimi ve yüzsel ifadelerin potansiyet etkisini araştırmak için gerçekleştirilen araştırmada, travma sonrası stres bozukluğu gösteren kişilerin kontrol grubuna göre daha yüksek aleksitimi düzeyine sahip olduğu bulunmuştur (Passardi, Peyk, Rufer, Wingenbach ve Pfaltz, 2019).

Zorbalık mağduriyetinin içsel ve dışsal semptomları arasında aleksitimi değişkeninin aracılık etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına göre 1092 öğrenci örneklem alınarak gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre aleksitiminin içsel ve dışsal semptomları arasında aleksitiminin aracı etkisi bulunmuştur (Prino, Longobardi, Fabris, Parada ve Settanni, 2019).

Karar almadaki risk tercihlerinde aleksitiminin etkisini anlamak amacıyla gerçekleştirilen araştırma, 113 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Hiyerarşik regresyon

analizi sonucunda aleksitiminin risk tercihlerinin pozitif anlamda yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Yani, Aleksitimiye sahip bireylerin risk tercihleri almada aleksitimi düzeyleri anlamlı bir yordayıcıdır sonucuna ulaşılmıştır (Panno, Sarrionandia, Lauriola ve Giacomantonio, 2019).

Aleksitiminin, bireylerin kafa travması sonrası saldırgan eğilimlere neden olma eğilimini araştırmak amacıyla gerçekleştirilen araştırmada örneklem grubu olarak 47 kişi seçilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre kafa travması yaşayan kişilerin aleksitimi düzeylerinin yüksek olduğu ve saldırganlık puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak yüksek travmatik beyin hasarı gösteren kişilerin saldırganlık düzeylerinin arttığı ve bu durumun aleksitimi ile ilişkili bir şekilde arttığı saptanmıştır (Williams, Wood ve Howe, 2019).

Aleksitimi ve kronik algılanan stresin bildirimsel bellek performansı üzerindeki bağımsız ve etkileşimli etkilerini araştırmak için gerçekleştirilen araştırmaya göre Aleksitimi, zayıf acil ve gecikmeli sözcük hatırlama ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, kronik stres, ani olarak negatif bir şekilde görülmesine rağmen hatırlanmayı geciktirmediği saptanmıştır (Terock vd., 2019).

Aleksitimi ile intihar ve saldırganlık arasında güçlü bir ilişki olduğunu kanıtlayan çalışmaların olduğu bilinmektedir. Depresyonun İngiltere nüfusunun yaklaşık %4-10'unu etkilediği bilinmektedir. Depresyon çoğu zaman intihar ve saldırganlıkla ilgili, İngiltere'ye sosyal ve ekonomik bir yük getiren davranış ve düşüncelere yol açtığı bilinmektedir. Gerçekleştirilen alanyazın incelemesi sonucunda aleksitiminin çocukluk döneminde ortaya çıkan bir durum mu yoksa bir kişilik özelliği olduğunun çeşitli psikopatolojilerin anlaşılmasında önem taşıdığını öne sürmektedir (Hemming, Haddock, Shaw ve Pratt, 2019).

3.Başa çıkma Alanında Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde başa çıkma ile ilgili yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yer verilecektir.

a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Bir farkındalık ve iletişim teknikleri dersinin hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerileri ve stresle başa çıkma yollarına etkisini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya göre, 14 hafta boyunca hemşirelik bölümünde eğitim görmekte olan 123 öğrenciye bir kurs verilmiştir. Araştırmanın sonucunda kurs, öğrencilerin iletişim becerilerini ve stresle aktif olarak başa çıkma becerilerini arttırmada başarılı olduğu görülmüştür (Demir ve Ercan, 2019).

Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinin bakım yükünü ve stresle başa çıkma stillerini incelemek için yapılan araştırma, Ağustos 2015 ve Ağustos 2016 tarihleri arasında İstanbul'da bir özel eğitim uygulama merkezine kayıtlı Otizm Spektrum Bozukluğu olan 131 çocuğun ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubundaki çocukların yaş ortalaması $4,83 \pm 0,99$; %63,4'ü erkektir. Yaklaşık%40'ına (%38,2) 2 yaşında Otizm tanısı konulmuştur. Otizmliler çocukların ebeveynlerinin bakım yükünün daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bakıcı yükü, bir çocuğun ebeveyni için, daha fazla çocuğu olduğu, kız çocuğu olan anne-babanın bakım yükünün erkek çocuğu olan anne babaya göre fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca, “boyun eğen yaklaşım” ve “sosyal destek arama” puanlarında annelerin babalara göre anlamlı derece daha fazla yardım aradıkları görülmüştür (Bozkurt, Uysal ve Düzükaya, 2019).

Araştırma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek yüksekokulunda öğrenim görmekte olan öğrencilerin katılımı ile gerçekleştirilen, başa çıkma tarzlarının yalnızlığa etkisini anlamak amacıyla gerçekleştirilen araştırma, 240 öğrencinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Katılımcıların %48,3' ü kız, %51, 7'si erkektir. Cinsiyet değişkeni ile stresle başa çıkma tarzları alt boyutları ve yalnızlık ile aralarında bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, çaresizlik yaklaşımının

bağımlı değişken olan yalnızlık üzerinde tek etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Bektaş ve Karagöz, 2017).

Down sendromlu çocuğa sahip ailelerin çaresizlik seviyeleri, stresle başa çıkma ve ebeveyn tutumlarının anlaşılması amacıyla Adıyaman ilinde Ağustos ve Ocak 2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak 82 anne ve baba katılmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça umutsuzluk seviyesi azalır. Eğitim seviyesi arttıkça, çaresizlik seviyesinin düştüğü saptanmıştır. Lise veya ortaokul düzeyi eğitime sahip örneklerin düşük çaresizlik seviyesine sahip oldukları fakat üniversiteden mezun anne babaların hala umuda sahip oldukları görülmüştür. Gelir seviyeleri düşünüldüğünde algılanan strese anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak, aylık gelir arttıkça, kendine güven yaklaşımının geliştiği görülmüştür (Dündar ve Yetiş, 2019).

Memnuniyetle yaşam ve motivasyon arasındaki ilişkide stresle başa çıkma yollarının aracı rolünün olup olmadığını anlamak amacıyla 568 üniversite öğrencisiyle Bartın Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde okuyan 112 kız ve 456 erkek öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Stresle başa çıkma yolları, motivasyon ve yaşamdan memnuniyet arasındaki ilişkiler için oluşturulan model Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ile test edilmiştir. Stres, motivasyon ve yaşamdan memnuniyetle başa çıkma yollarının üniversite öğrencileri arasında cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini göstermektedir. Korelasyon analizi ve ölçüm modeli sonuçlarına göre; yaşamdan memnuniyet, motivasyon ve stresle başa çıkma yolları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Stres değişkeniyle başa çıkma yollarının aracılık rolü ile ilişkili olarak yaşam doyumu ile motivasyon arasındaki ilişkide oluşturduğu yapısal modelin uygunluk değerleri olduğu ve stresle başa çıkma yollarının aracı rolü olduğu görülmüştür (Ates, 2019).

Zihinsel yetersizlikten etkilenen ve normal bir gelişime sahip çocuğa sahip olan ailelerin karşılaştıkları problemler ve bu problemlerle durumlar ile başa çıkma yöntemlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırma 140 ebeveynlerden oluşan çalışma grubu hedef alınarak, nitel bir araştırma olarak planlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin yoğun kaygı

yaşadıkları ve buna ek olarak, geçim kaygısı, aile içi istenmeyen ilişkiler gibi sorunlar ile karşılaştıkları görülmüştür (Akça ve Özyürek, 2019).

b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Travma sonrası stres bozukluğu prevalansını ve deprem mağdurları arasında başa çıkma stratejilerinin kullanımını araştırmak amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya gönüllü olarak seçilen 291 erişkin mağdur katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, depremzedelerin en fazla kullandıkları başa çıkma tarzı aktif başa çıkmanın kullanıldığı saptanmıştır. Buna ek olarak, uygunsuz başa çıkma tarzı kullanan depremzedelerin travma sonrası stres bozukluğu yaşama olasılığının fazla olduğu saptanmıştır (Baral ve Bhagawati, 2019).

Ergenlerin ve siber zorbalığa maruz kalan yetişkinlerin yaygınlığının saptanması ve siber zorbalık ile ilişkili başa çıkma mekanizmalarını ve bunlara eşlik eden mekanizmaların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini 272 ergen oluşturmaktadır. Mağduriyet yaşayan ergenlerin başa çıkma stratejileri araştırılmıştır. Bu stratejiler, başa çıkma, birine söyleme, durumu çözme gibi konuları içerir. Araştırmanın sonuçlarına göre, siber zorbalık mağdurlarının zorbalık mağdurlarına kıyasla stresli bir olaydan daha uzun süre iyileşmeleri gerektiğini saptanmıştır ve ergenler için en büyük risk faktörünün sonuçların şiddetinin olduğu bulunmuştur (Remond, Kern ve Romo, 2015).

Stres ile başa çıkmada cinsiyet rollerinin anlaşılması için gerçekleştirilen araştırmaya göre, araştırmaya 409 katılımcı gönüllü olarak katılmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda erkeklerin mizahı anlamlı şekilde daha fazla kullandıklarını belirtirken, kadınlar stresle başa çıkmada önemli ölçüde daha duygusal ve araçsal destek kullandıklarını saptanmıştır. Buna ek olarak, inkâr ve kendini suçlama başa çıkma stratejilerinin kadınlar için algılanan stresi anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Davranışsal ayrılma ve kendini suçlama ise erkekler için önemli bir yordayıcı olduğu saptanmıştır (Eisenbarth, 2019).

Straud ve McNaughton-Cassill'in (2019) gerçekleştirdikleri araştırmada, Amerika birleşik devletlerinde üniversite öğrencileri arasında proaktif başa çıkmanın

kendini suçlama ve stres üzerindeki aracılık ilişkisini incelemesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. 261 lisans düzeyinde öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmaya göre, proaktif başa çıkma, kendini suçlama ve stres arasında bir aracı değişken olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda, kendini suçlama, proaktif başa çıkma ve stresin birbirleriyle ilişkili olduğunu proaktif başa çıkmada etnik köken farklılıkları olduğu gözlemlenmiştir. Son olarak, proaktif başa çıkma, kendini suçlama ve stres arasındaki ilişkiye aracılık etkisinin olduğu ve diğer davranışsal yapılar ile negatif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Afrika kökenli Amerikalı erkeklerin ırkla ilgili stres yaratıcı algıladıklarında kullandıkları başa çıkma mekanizmalarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan Afrika kökenli Amerikan vatandaşlarınının 18 yaşından büyük olmaları gerekmektedir. Bunun yanında, Bu çalışmanın sonuçları, Afrika kökenli Amerikalı erkeklerin ırkla ilgili stres (kültürel ırkçılık, kurumsal ırkçılık ve bireysel ırkçılık) ile başa çıkma mekanizmaları (aktif başa çıkma, planlama ve din) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir (Leach, 2019).

Ortaokul düzeyinde siber zorbalık yaşayan 232 ergen üzerinde gerçekleştirilen araştırmaya göre katılımcıların %20,7'si siber zorbalık mağduru olduklarını bildirmişleridir. Bulgular siber zorbalık ile ilişkili olarak en yaygın gösterilen duygusal tepkinin öfke, kızgınlık olduğunu göstermiştir. Bunun yanında, en yaygın olarak gösterilen davranışsal tepkilerin ise bir arkadaşı bilgilendirmek, karşı saldırı gerçekleştirmek ya da siber vakayı göz ardı etmek olduğu saptanmıştır. Siber zorbalık mağdurlarının, siber mağdur olmayan ergenlere kıyasla stresli durumlar için sorun odaklı başa çıkma stratejilerinin daha az kullandıkları ve siber mağdurlar, siber mağdur olmayan ergenlere kıyasla duygusal olarak daha iyi başa çıkma stratejileri ve kaçınma odaklı stratejilerin daha fazla kullandığını bulunmuştur (Heiman, Olenik-Shemesh ve Frank, 2019).

Güney Avustralya'da yaşları 12-17 arasında değişen 227 ergen üzerinde gerçekleştirilen araştırmaya göre, siber zorbalığa karşma ve baş etme niyetleriyle ilgili sonuçlar, gençlerin aktif olarak baş etmeyi hedeflerken, gençlerin siber suçlanmaya maruz kaldıklarını veya diğerlerinin siber zorbalığını yapma ihtimalinin

düşük olduğunu ortaya koydu. Bunun yanında, işlevsel olmayan başa çıkma stratejileri kullanma eğiliminde olan ergenlerin daha fazla depresyon, stres ve kaygı yaşama ihtimali olduğu önesürülmüştür (McLoughlin, 2019). İlgili araştırmalar incelendiğinde siber zorbalık, siber mağduriyet, başa çıkma ve aleksitimi değişkenlerinin beraber ele alındığı bir araştırmaya rastlanılamamıştır.

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verinin toplama araçları ve veri analizi üzerinde durulmuştur.

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ergenlerin başa çıkma stratejileri ve aleksitimi düzeylerinin, siber zorbalık ve mağduriyet durumları üzerindeki etkisini ortaya koymaya yönelik olduğundan araştırmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

B. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ağrı ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında örgün öğrenimlerine devam etmekte olan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmanın örnekleme ise seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu ile seçilen öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada farklı lise türlerinin seçilme sebebi olarak tüm evreni temsil edebilecek bir örneklem seçilme düşüncesinden yola çıkılmıştır. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin (ergenlerin) kişisel bilgilerine ilişkin sosyo demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ergen bireylerin sosyo demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeleri

Değişkenler	Değişken düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	207	49,30
	Erkek	213	50,70
Sınıf düzeyi	9.sınıf	275	65,50
	10.sınıf	42	10,50
	11.sınıf	39	9,30
	12.sınıf	64	15,20

	0 ile 2000 TL	207	49,30
Ebeveynlerinin Aylık Geliri	2001 ile 3500 TL	108	25,70
	3501 TL ve üzeri	91	21,70
	Kayıp veri	14	3,30
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar	125	29,80
	İlkokul mezunu	172	41,00
	Ortaokul mezunu	68	16,20
	Lise mezunu	27	6,40
	Üniversite mezunu	12	2,90
	Kayıp veri	16	3,80
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar	41	9,80
	İlkokul mezunu	152	36,20
	Ortaokul mezunu	108	25,70
	Lise mezunu	70	16,70
	Üniversite mezunu	43	10,20
	Kayıp veri	6	1,40
Toplam		420	100

Tablo 1 incelendiğinde, erkek öğrencilerin %50,70 oranının ve kız öğrencilerin oranı ise %49,30 olduğu görülmüş ve cinsiyete göre ciddi bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun 9. Sınıfta okuyan bireylerden oluştuğu ve diğer sınıf düzeylerinin birbirine yakın bir orana sahip oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinin aylık gelirlerine bakıldığında ise büyük çoğunluğunun asgari ücret ve altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle katılımcıların çoğunluğunun alt sosyo ekonomiye sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların anne eğitim durumları incelendiğinde büyük çoğunluğunun annesinin ilkokul mezunu olduğu ve yükseköğrenim mezununun çok az olduğu bulunmuştur. Baba eğitim durumları incelendiğinde ise ilkokul ve ortaokul mezununun çoğunlukta olduğu ve yükseköğrenim mezununun az olduğu görülmüştür.

C. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerin toplamak amacıyla; Kişisel bilgi formu, Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği ve Ergenler için Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır.

1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin kişisel bilgilerini elde edebilmek için alanın etik ilkeleri temel alınarak bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği:

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği'ni, Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen siber zorbalık durumlarını (SZF) ölçen ve siber zorbalığa maruz kalma (SMF) deneyimlerini ölçen 2 paralel formdan oluşmaktadır. Her bir formda 22 soru vardır. Siber dilsel zorbalık (SDZ)/mağduriyet, kimliği gizleme (KG) ve siber sahtecilik (SSM) olmak üzere 3 farklı alt boyuta sahiptir. Araştırmaya katılanlar siber zorbalık deneyimlerini “Ben Yaptım” kısmını işaretleyerek, siber zorbalığa maruz kalma deneyimlerini ise “Bana Yapıldı” kısmını işaretleyerek derecelendirmektedir. Ölçek 5’li likert tipindedir. Siber mağduriyet formunda puanların yükselmesi siber zorbalığa maruz kalma, siber zorbalık formunda puanların yükselmesi ise siber zorbalık yapma durumlarının arttığına göstermektedir. İç tutarlık güvenirlik katsayısı SMF için .89 olarak bulunmuştur. Ayrıca SMÖ'nün iç tutarlık katsayıları SS alt boyutu için .86, SDZ alt boyutu için .80 ve KG alt boyutu için .68 olarak bulunmuştur. SZF'nin iç tutarlık katsayısı .89 olarak saptanmıştır. SZÖ'nün alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları ise, SS için .83, SDZ için .81 ve KG için de .69 olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışma kapsamında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .91 olarak belirlenmiştir. Bu ölçek için “siber mağduriyet ve zorbalık iki farklı psikolojik yapıyı ölçtüğünden dolayı yapısal eşitlik modellemede iki farklı ölçek olarak ele alınmış

olup siber mağduriyet ve siber zorbalık olarak modellere dâhil edilmiştir. Ayrıca her iki yapı için ayrı olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

Tablo 2. Siber Mağduriyet ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler

Faktörler	N	Min.	Max.	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
SDM	420	7,00	35,00	18,79	5,92	0,66	0,69
KGM	420	5,00	25,00	12,33	5,06	0,51	-0,49
SSM	420	10,00	50,00	26,47	8,03	-0,20	0,18
Siber Mağduriyet	420	22,00	119,00	57,59	17,14	0,47	0,38

Not. SDM = Siber Dilsel Mağduriyet, KGM = Kimliği Gizleme (mağduriyette), SSM = Siber Sahtekârlık (Mağduriyet durumunda)

Tablo 2 incelendiğinde, 22 maddeden oluşan ve beşli likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 22,00 iken maksimum puan 119,00 ve ortalaması ise 57,59 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular katılımcıların genel olarak siber mağduriyet ölçeğinden orta derecede puan aldıklarını göstermektedir. Başka bir deyişle ergen bireylerin siber mağduriyete maruz kalma durumlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Alt faktörler incelendiğinde ise üç faktörün de orta düzeyde bir ortalama sahip olduğu görülmektedir. Siber mağduriyet ölçeğinin bütünü ve alt faktörlerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, hem alt faktörlerin hem de ölçeğin bütünü için normal dağılım sergilediği görülmektedir.

Tablo 3. Siber Zorbalık ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler

Faktörler	N	Min.	Max.	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
SDZ	420	7,00	35,00	24,27	4,76	-0,25	1,14
KGZ	420	6,00	25,00	18,40	4,50	-0,44	-0,51
SSZ	420	12,00	50,00	34,25	7,59	-0,15	0,14
Siber Zorbalık	420	25,00	110,00	76,92	14,73	-0,21	0,63

Not. SDZ = Siber Dilsel Zorbalık, KGZ = Kimliği Gizleme (zorbalıkta), SSZ = Siber Sahtekârlık (Zorbalık durumunda)

Tablo 3 incelendiğinde, 22 maddeden oluşan ve beşli likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 25,00 iken maksimum puan 110,00 ve ortalaması ise 76,92 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular katılımcıların genel olarak

siber zorbalık ölçeğinden orta derecenin üstünde puan aldıklarını göstermektedir. Başka bir deyişle ergen bireylerin siber zorbalıkta bulunma durumlarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Alt faktörler incelendiğinde ise üç faktörün de orta düzeyden daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Siber zorbalık ölçeğinin bütünü ve alt faktörlerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, hem alt faktörlerin hem de ölçeğin bütününe normal dağılım sergilediği görülmektedir.

3. Toronto Aleksitimi Ölçeği

Bagby, Parker ve Taylor (1994) tarafından geliştirilen Toronto aleksitimi ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Güleç ve arkadaşları (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi kendini değerlendirme ölçeğidir. 4, 5, 10, 18 ve 19. maddeler ters biçimde puanlanmaktadır. Ölçek 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Duygularını Tanımada Güçlük alt ölçeği, yedi maddeden oluşmaktadır (madde 1, 3, 6, 7, 9, 13 ve 14), duyguları belirleme ve onları duygusal uyarılmaya eşlik eden bedensel duyumlardan ayırt etmede güçlük olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, Duyguları Söze Dökmede Güçlük alt ölçeği, beş maddeden (madde 2, 4, 11, 12 ve 17) oluşmaktadır, duyguların başkalarına aktarılmasında güçlük olarak tanımlanmıştır. Dışa Vuruk Düşünme alt ölçeği, sekiz maddeden (madde 5, 8, 10, 15, 16, 18, 19 ve 20) oluşmaktadır. Dışa dönük bilişsel bir yapının varlığı, içedönük düşünme ve imgelem gücünün zayıflığı olarak tanımlanır. Katılımcılardan —Hiçbir Zaman, —Nadiren, —Bazen, —Sık sık ve —Her Zaman gibi seçeneklerden birisini işaretlemesi istenmektedir. Yüksek düzeyde puan alınması yüksek aleksitimik düzeyin varlığını göstermektedir.

Tablo 4. Toronto Aleksitimi ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler

Faktörler	N	Min.	Max.	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
DTG	420	7,00	47,00	15,87	6,34	0,94	1,21
DSDG	420	5,00	24,00	12,27	3,70	0,32	0,13
DDD	420	8,00	39,00	20,99	6,35	-0,12	-0,13
Toronto Aleksitimi	420	20,00	93,00	49,13	13,71	0,29	0,60

Not. DTG = Duygularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyguları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme.

Tablo 4 incelendiğinde, 20 maddeden oluşan ve beşli likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 20 iken maksimum puan 93 ve ortalaması ise 49,13 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular katılımcıların genel olarak Toronto Aleksitimi ölçeğinden orta düzeyde puan aldıklarını göstermektedir. Alt faktörler incelendiğinde ise üç faktörün de orta düzeyde bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Toronto Aleksitimi ölçeğin bütünü ve alt faktörlerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, hem alt faktörlerin hem de ölçeğin bütününe normal dağılım sergilediği görülmektedir.

4. Ergenler için Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği

Ölçek Spirito ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiştir. Bedel, Işık ve Hamarta tarafından (2014) uyarlama çalışması yapılmıştır. 11 maddeden oluşan ölçek ayrıca 3 boyuttan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; Aktif başa çıkma (Madde 3-6-8-10), Kaçınan başa çıkma (Madde 1-2-9-11) ve Olumsuz başa çıkma (Madde 4-5-7) boyutlarıdır. Ölçek formu 4'lü likert tipidir. Ölçekten alınacak puan aralığı 11 puan ile 44 puan arasındadır. Ayrıca, Puanın yükselmesi katılımcının stresle başa çıkma becerisinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ergenler için başa çıkma ölçeğinin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı Aktif Başa Çıkma için .72, Kaçınan Başa Çıkma için .70 ve Olumsuz Başa Çıkma için .65 olarak bulunmuştur. Üç hafta aralıklı olarak değerlendirilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı Aktif Başa Çıkma için $r = .66$, Kaçınan Başa Çıkma için $r = .61$ ve Olumsuz Başa Çıkma için $r = .76$ olduğu bulunmuştur. Ergenlerin başa çıkma yaklaşımlarının değerlendirilmesi için üç

faktörü olan ergenler için başa çıkma ölçeği Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir (Bedel, Işık ve Hamarta, 2014).

Tablo 5. Ergenler için Başa çıkma ölçeği ve alt faktörlerine ait betimsel istatistikler

Faktörler	N	Min.	Max.	\bar{X}	S	Çarpıklık (SH)	Basıklık (SH)
ABC	420	7,00	20,00	15,56	2,02	0,18	1,28
KBC	420	4,00	12,08	7,78	1,74	-0,13	-0,13
OBC	420	2,91	9,00	4,91	1,42	-0,62	-0,63
EİBC	420	11,00	44,00	25,48	6,34	0,07	0,71

Not. ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma, EİBC = Ergenler İçin Başa Çıkma.

Tablo 5 incelendiğinde, 11 maddeden oluşan ve dörtlü likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 11 iken maksimum puan 44 ve ortalaması ise 25,48 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular katılımcıların genel olarak Başa çıkma ölçeğinden orta düzeyin üstünde puan aldıklarını göstermektedir. Alt faktörler incelendiğinde ise üç faktörün de orta düzeyinin üstünde bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Başa çıkma ölçeğin bütünü ve alt faktörlerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, hem alt faktörlerin hem de ölçeğin bütününe normal dağılım sergilediği görülmektedir.

5. Ölçme Araçları Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Bu bölüm, Siber Mağduriyet ve Zorbalık (SMZ), Toronto Aleksitimiti (TA) ve Ergenler için Başa Çıkma (EBC) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını kapsamaktadır. Bu bağlamda, ölçme araçlarından elde edilen ölçümlere ilişkin geçerlik kanıtlarını elde etmek amacıyla, ölçme araçlarının orijinalinde tanımlanan ölçme modelleri temel alınarak doğrulayıcı faktör analizine (DFA) başvurulmuştur. Ölçme araçlarından elde edilen ölçümlerin yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar olarak “ölçme modellerinin veri setine kabul edilebilir düzeyde uyum göstermesi” ve “ölçme modelindeki maddelerin ilgili yapının iyi birer temsilcileri olmaları” ölçütleri

dikkate alınmıştır. DFA analizi sonucu kurulan modellerin ilgili veri setine uyumlu olup olmadığını değerlendirmek için alanyazında birçok indeks tanımlanmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından bu indekslerden bazılarının yapı geçerliğine ilişkin kanıt için mutlaka rapor edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Alanyazın incelendiğinde en fazla rapor edilen indeksler; “Ki-kare değeri/serbestlik derecesi”, “Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI)”, “Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI)”, “Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI)”, “Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI)”, “Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA)” ve “Standartlaştırılmış Hataların Ortalama Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual, SRMR)” olduğu görülmektedir. Bu uyum indekslerinden GFI, AGFI, CFI ve NNFI $\geq .90$ ve RMSEA $< .10$ kriterleri sağlandığında kabul edilebilir model-veri uyumunun olduğu söylenmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Ayrıca “Ki-kare değeri/serbestlik derecesi” uyum indeksinin değeri iki ve altında olduğunda iyi, beş veya altında olduğunda ise kabul edilebilir bir model-veri uyumunun olduğuna işaret etmektedir (Şimşek, 2007).

Veri analizine başlamadan önce kayıp verinin olup olmaması, uç değer analizi, çok değişkenli normal dağılımın sağlanıp sağlanmadığı, çoklu bağlantı sorunu ve değişkenler arası doğrusal ilişki incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda kayıp verinin olduğu fakat hiçbir değişken bazında %5’i geçemediği ve kayıp veri örüntüsünün random olduğu belirlenmiş ve kayıp değer atama yöntemlerinden beklenti maksimizasyonu (Expectation Maximization, EM) algoritması kullanılarak değer ataması yapılmıştır. Uç değerler incelendiğinde, 31 katılımcının ölçeklerden en azından birinde uç değere sahip olduğu belirlenmiş ve analiz dışında bırakılmıştır. Çok değişkenli normal dağılımına bakıldığında ise çok değişkenli normal dağılımın sağlanmadığı görülmüştür. Çok değişkenli normallik sağlanmadığından DFA’da parametre kestirim yöntemi olarak güçlü en çok olabilirlik (robust maximum-likelihood, MLR) yöntemi tercih edilmiştir (Brown, 2006, s.76). Maddeler arası ikili korelasyonlara bakılmış ve .80’den büyük korelasyonun olmadığı, başka bir değişle

çoklu bağlantı sorununun bulunmadığı ve değişkenler arasında doğrusal ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Tüm sayıtlar test edildikten sonra her bir ölçme aracının yapı geçerliğine ilişkin kanıt sağlamak amacıyla DFA analizlerine geçilmiştir.

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği siber mağduriyet ve siber zorbalık olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bu nedenle bu iki alt ölçek için DFA analizleri ayrı ayrı yapılmış olup sonuçları rapor edilmiştir. İlk olarak Siber Mağduriyet (SM) ölçeğine ait elde edilen model-veri uyumu değerleri ve DFA analiz sonuçları sırasıyla Tablo 6 ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6. Siber Mağduriyet ölçeği için model-veri uyumu

Uyum İndeksleri	İyi Uyum Aralığı	Kabul edilebilir uyum aralığı	Kestirimler	Bu çalışmanın model uyum değerleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	1,797	İyi uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0,037	İyi uyum
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NNFI < 0.95$	0,897	Kabul edilebilir
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0,912	Kabul edilebilir
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0,055	Kabul edilebilir

Tablo 6 incelendiğinde, Siber Mağduriyet ölçeği için elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu görülmektedir. Bu bulgu ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı yapıyı geçerli bir şekilde ölçebildiğine işaret etmektedir.

Tablo 7. Siber Mağduriyet ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R² değerleri (standartlaştırılmış değerler).

Madde	Gizil Yapı	Faktör yükleri (λ)	Hata varyansı (ϵ)	R2
M01		0,505	0,745	0,255
M02		0,619	0,617	0,383
M03		0,757	0,428	0,572
M04	SDM	0,678	0,541	0,459
M05		0,655	0,571	0,429
M06		0,596	0,644	0,356
M07		0,721	0,481	0,519
M08		0,661	0,562	0,438
M09		0,564	0,682	0,318
M10	KGM	0,672	0,548	0,452
M11		0,735	0,460	0,540
M12		0,682	0,535	0,465
M13		0,732	0,465	0,535
M14		0,716	0,488	0,512
M15		0,616	0,621	0,379
M16		0,683	0,533	0,467
M17	SSM	0,632	0,600	0,400
M18		0,652	0,575	0,425
M19		0,516	0,582	0,418
M20		0,635	0,597	0,403
M21		0,625	0,609	0,391
M22		0,544	0,704	0,296

Not. SDM = Siber Dilsel Mağduriyet, KGM = Kimliği Gizleme (mağduriyette), SSM = Siber Sahtekârlık (Maduriyet durumunda)

Tablo 7 incelendiğinde ise, ölçme aracının maddelerine ilişkin faktör yükleri (λ = 0,505-0,757 aralığında) ve hata varyans değerlerine göre (ϵ = 0,428-0,745 aralığında) ilgili maddelerin gizil yapıların uygun birer temsilcileri ve hata miktarlarının kabul edilebilir bir aralıkta olduğunu göstermektedir. Ayrıca her bir maddenin ilgili faktörü açıklama varyanslarına bakıldığında da 0,10 ve üzeri olduğu

bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre SM ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Siber Mağduriyet ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerliğine ilişkin kanıt toplandıktan sonra siber zorbalık ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerliğine ilişkin kanıtlar toplanması amacıyla ilgili ölçme aracının orijinalinde tanımlanan ölçme modeli esas alınarak DFA analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kestirilen model-veri uyumu değerleri ve Ölçme modeline ilişkin parametreler sırasıyla Tablo 8 ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Siber Zorbalık ölçeği için model-veri uyumu

Uyum İndeksleri	İyi Uyum Aralığı	Kabul edilebilir uyum aralığı	Kestirimler	Bu çalışmanın model uyum değerleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	1,352	İyi uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0,024	İyi uyum
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NNFI < 0.95$	0,935	Kabul edilebilir
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0,947	Kabul edilebilir
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0,055	Kabul edilebilir

Tablo 8 incelendiğinde, Siber Zorbalık ölçeği için elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu görülmektedir. Bu bulgu ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı yapıyı geçerli bir şekilde ölçebildiğine işaret etmektedir.

Tablo 9. Siber Zorbalık ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R² değerleri (standartlaştırılmış değerler).

Madde	Gizil Yapı	Faktör yükleri (λ)	Hata varyansı (ϵ)	R2
M01		0,430	0,815	0,185
M02		0,495	0,755	0,245
M03		0,653	0,574	0,426
M04	SDZ	0,745	0,445	0,555
M05		0,633	0,599	0,401
M06		0,589	0,653	0,347
M07		0,705	0,503	0,497
M08		0,574	0,870	0,130
M09		0,489	0,761	0,239
M10	KGZ	0,749	0,439	0,561
M11		0,725	0,475	0,525
M12		0,373	0,861	0,139
M13		0,536	0,713	0,287
M14		0,617	0,656	0,344
M15		0,703	0,505	0,495
M16		0,544	0,705	0,295
M17		0,613	0,624	0,376
M18	SSZ	0,689	0,525	0,475
M19		0,818	0,865	0,135
M20		0,512	0,738	0,262
M21		0,687	0,527	0,473
M22		0,470	0,779	0,221

SDZ = Siber Dilsel Zorbalık, KGZ = Kimliği Gizleme (zorbalıkta), SSZ = Siber Sahtekarlık (Zorbalık durumunda)

Tablo 9 incelendiğinde ise, ölçme aracının maddelerine ilişkin faktör yükleri (λ = 0,373-0,818 aralığında) ve hata varyans değerlerine göre (ϵ = 0,439-0,870 aralığında) ilgili maddelerin gizil yapıların uygun birer temsilcileri ve hata miktarlarının kabul edilebilir bir aralıkta olduğunu göstermektedir. Ayrıca her bir maddenin ilgili faktörü açıklama varyanslarına bakıldığında da 0,10 ve üzeri olduğu

bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre SZ ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Ölçekleri'nden elde edilen ölçümlerin geçerliğine ilişkin kanıtlar toplandıktan sonra Toronto Aleksitimi Ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerliğine ilişkin kanıtlar toplanması amacıyla ilgili ölçme aracının orijinalinde tanımlanan ölçme modeli esas alınarak DFA analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kestirilen model-veri uyumu değerleri ve Ölçme modeline ilişkin parametreler sırasıyla Tablo 10 ve Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 10. Toronto Aleksitimi ölçeği için model-veri uyumu

Uyum İndeksleri	İyi Uyum Aralığı	Kabul edilebilir uyum aralığı	Kestirimler	Bu çalışmanın model uyum değerleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	1,977	İyi uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0,041	İyi uyum
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NNFI < 0.95$	0,911	Kabul edilebilir
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0,929	Kabul edilebilir
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0,043	İyi uyum

Tablo 10 incelendiğinde, Toronto Aleksitimi ölçeği için elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu görülmektedir. Bu bulgu ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı yapıyı geçerli bir şekilde ölçebildiğine işaret etmektedir.

Tablo 11. Toronto Aleksitimiti ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R² değerleri (standartlaştırılmış değerler).

Madde	Gizil Yapı	Faktör yükleri (λ)	Hata varyansı (ϵ)	R2
M01		0,530	0,720	0,280
M03		0,491	0,684	0,316
M06		0,595	0,759	0,241
M07	DTG	0,645	0,996	0,004
M09		0,708	0,948	0,052
M13		0,702	0,647	0,353
M14		0,602	0,585	0,415
M02		0,562	0,783	0,217
M04		0,062	0,499	0,501
M11	DSDG	0,593	0,844	0,156
M12		0,463	0,648	0,352
M17		0,535	0,786	0,214
M05		0,227	0,507	0,493
M08		0,466	0,638	0,362
M10		0,395	0,784	0,216
M15	DDD	0,465	0,959	0,041
M16		0,202	0,714	0,286
M18		0,415	0,828	0,172
M19		0,434	0,812	0,188
M20		0,500	0,750	0,250

Not. DTG = Duygularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyguları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme

Tablo 11 incelendiğinde ise, ölçme aracının maddelerine ilişkin faktör yükleri ($\lambda = 0,062-0,708$ aralığında) ve hata varyans değerlerine göre ($\epsilon = 0,499-0,996$ aralığında) dört madde (M4, M7, M9 ve M15) dışında ilgili maddelerin gizil yapıların uygun birer temsilcileri ve hata miktarlarının kabul edilebilir bir aralıkta olduğunu göstermektedir. Ayrıca her bir maddenin ilgili faktörü açıklama varyanslarına bakıldığında üç madde dışında diğerlerinin 0,10 ve üzeri olduğu

bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre TA ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Son olarak Ergenler için başa çıkma ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerliliğine kanıt sağlamak amacıyla ilgili ölçme aracının orjinalinde tanımlanan ölçme modeli esas alınarak DFA analizi yapılmıştır. Yapılan analizin model-veri uyum değerleri ve ölçme modeline ilişkin parametreler sırasıyla Tablo 12 ve Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 12. Ergenler için başa çıkma ölçeği için model-veri uyumu

Uyum İndeksleri	İyi Uyum Aralığı	Kabul edilebilir uyum aralığı	Kestirimler	Bu çalışmanın model uyum değerleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	2,404	Kabul edilebilir
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0,049	İyi uyum
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NNFI < 0.95$	0,921	Kabul edilebilir
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0,954	İyi uyum
SRMR	$0 \leq SRMR < 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0,044	İyi uyum

Tablo 12 incelendiğinde, Ergenler için başa çıkma ölçeği için elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu görülmektedir. Bu bulgu ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı yapıyı geçerli bir şekilde ölçebildiğine işaret etmektedir.

Tablo 13. Ergenler için başa çıkma ölçeğine ait maddelerin faktör yükleri, hata varyansları ve R² değerleri (standartlaştırılmış değerler).

Madde	Gizil Yapı	Faktör yükleri (λ)	Hata varyansı (ϵ)	R2
M03	ABC	0,606	0,710	0,290
M06		0,566	0,719	0,281
M08		0,708	0,632	0,368
M10		0,590	0,698	0,302
M01	KBC	0,538	0,787	0,213
M02		0,530	0,679	0,321
M09		0,485	0,729	0,271
M11		0,497	0,499	0,501
M04	OBC	0,550	0,765	0,235
M05		0,461	0,652	0,348
M07		0,521	0,753	0,247

Not. ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma, EİBC = Ergenler İçin Başa Çıkma.

Tablo 13 incelendiğinde ise, ölçme aracının maddelerine ilişkin faktör yükleri ($\lambda = 0,461-0,708$ aralığında) ve hata varyans değerlerine göre ($\epsilon = 0,499-0,787$ aralığında) ilgili maddelerin gizil yapıların uygun birer temsilcileri ve hata miktarlarının kabul edilebilir bir aralıkta olduğunu göstermektedir. Ayrıca her bir maddenin ilgili faktörü açıklama varyanslarına bakıldığında 0,10 ve üzeri olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre EBÇ ölçeğinden elde edilen ölçümlerin geçerli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Ölçme araçlarından elde edilen ölçümlerin geçerliğine kanıtlar toplandıktan sonra ölçümlerin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla Cronbach α ve tabakalı (stata) Cronbach α katsayıları kullanılmıştır. Her bir ölçme aracı ve alt faktörlerine ilişkin güvenilirlik değerleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. SM, SZ, TA ve EBC ölçekleri ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik değerleri

Ölçekler ve alt faktörleri	Cronbach α	Tabakalı Cronbach α
Siber Mağduriyet Ölçeği (SM)		
SDM	0,832	--
KGM	0,779	--
SSM	0,879	--
SM	--	0,925
Siber Zorbalık Ölçeği (SZ)		
SDZ	0,807	--
KGZ	0,684	--
SSZ	0,821	--
SZ	--	0,894
Toronto Aleksitimiti Ölçeği (TA)		
DTG	0,808	--
DSDG	0,426	--
DDD	0,667	--
TA	--	0,846
Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği (EBC)		
ABC	0,732	--
KBC	0,617	--
OBC	0,589	--
EBC	--	0,785

Not. SDM = Siber Dinsel Mağduriyet, KGM = Kimliği Gizleme (Mağduriyet), SSM = Siber Sahtecilik (Mağduriyet), SDZ = Siber Dinsel Zorbalık, KGZ = Kimliği Gizleme (Zorbalık), SSZ = Siber Sahtecilik (Zorbalık), DTG = Duygularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyguları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme, ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma, EİBC = Ergenler İçin Başa Çıkma.

Tablo 14 incelendiğinde, ölçme araçlarının bütünü ve alt faktörleri için kestirilen güvenirlik değerlerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir. Toronto Aleksitimi ölçeğinin alt faktörlerinden biri olan DSDG'nin düşük bir güvenirliğe sahip olduğu bunun temel nedeni ise katılımcılar arasında fazla farklılaşmanın olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat ölçeğin bütünü için hesaplanan

güvenirlilik değerlerinin kabul edilebilir olduğu görüldüğünden ölçme araçlarından elde edilen ölçümlerin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Tan (2009) tarafından birden fazla alt faktöre sahip olan ölçme araçlarının bütünü için Cronbach α katsayısının kullanımının yanlı sonuçlar doğurabileceği bu yüzden tabakalı Cronbach α katsayısının kullanımının daha doğru olacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda mevcut çalışmada kullanılan ölçme araçlarının birden fazla alt boyuta sahip olmasından dolayı ölçeklerin bütünü için tabakalı Cronbach α katsayısı hesaplanmıştır.

Veri Analizi

Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistiksel ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), basit doğrusal korelasyon, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

Çoklu regresyon analizi yapılmadan önce ilgili analizin varsayımlarının karşılanma durumları incelenmiştir. İlk olarak kestirilen değerler ile gözlenen değerler arasındaki farkların normal dağılımını belirlemek amacıyla ZPRED-ZRESID grafiği incelenmiş ve bu grafiğin elips şeklinde olduğu yani artık değerlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. İkinci varsayım olan yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olup olmadığını belirlemek amacıyla çizilen grafikler incelendiğinde bu varsayımında karşılanmış olduğu tespit edilmiştir. Üçüncü varsayım olan çoklu bağlantılık problemi için VIF ve tolerans değerleri incelenmiş ve VIF değerlerinin 3,703 ile 4,892 aralığında, tolerans değerlerinin ise 0,204 ile 0,266 aralığında değiştiği görülmüş olup yordayıcı değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı belirlenmiştir. Son varsayım olan yordanan değişkenin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, yordanan değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür (bakınız veri toplama araçları bölümü).

IV. BULGULAR

Ölçme araçlarından elde edilen ölçümlerin güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin kanıtlar sağlandıktan sonra ölçme araçlarının alt faktörleri arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Her bir ölçeğin alt faktörleri arasındaki korelasyonlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 15. Ölçme araçlarının alt faktörleri arasındaki korelasyonlar

Korelasyonlar			
Siber Mağduriyet Ölçeği (SM)			
	SDM	KGM	SSM
SDM	--	0,545**	0,570**
KGM	--	--	0,657**
SSM	--	--	--
Siber Zorbalık Ölçeği (SZ)			
	SDZ	KGZ	SSZ
SDZ	--	0,587**	0,627**
KGZ	--	--	0,677**
SSZ	--	--	--
Toronto Aleksitimi Ölçeği (TA)			
	DTG	DSDG	DDD
DTG	--	0,599**	0,463**
DSDG	--	--	0,610**
DDD	--	--	--
Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği(EBC)			
	ABC	KBC	OBC
ABC	--	0,490**	0,219**
KBC	--	--	0,424**
OBC	--	--	--

Not. *p < 0,05, **p < 0,01 SDM = Siber Dilsel Mağduriyet, KGM = Kimliği Gizleme (Mağduriyet), SSM = Siber Sahtecilik (Mağduriyet), SDZ = Siber Dilsel Zorbalık, KGZ = Kimliği Gizleme (Zorbalık), SSZ = Siber Sahtecilik (Zorbalık), DTG = Duyularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyuları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme, ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma, EİBC = Ergenler İçin Başa Çıkma

Tablo 15 incelendiğinde, Siber Mağduriyet, Siber Zorbalık, Toronto Aleksitimi ve ergenlerde başa çıkma stratejileri ölçeklerinin alt faktörlerinin tümünün birbirleri ile anlamlı korelasyonlara sahip olduğu görülmektedir ($p < 0,01$). Ölçeklerin alt faktörleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olması bu faktörlerin toplanıp ölçeğin tek bir toplam puan ile ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Buna göre ilgili çalışmada bu ölçeklerin toplam puanları alınarak psikolojik yapıların birbiri ile ilişkisi incelenmesi amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

İlk olarak “ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?” şeklinde sorulan araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla ergenlerin siber mağduriyet durumları yordanan, başa çıkma stratejileri ise yordayıcı değişken olarak modele dâhil edilmiştir. Yapılan analize ilişkin kestirimler Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Ergenlerin siber mağduriyet durumları üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış değerler		Standartlaştırılmış değerler			
	b	b'nin std hatası	β	t testi	p	b'nin %95 GA
Sabit	13,61	10,05	--	1,35	0,177*	-6,15 ile +33,36
ABC	1,40	0,46	0,165	3,04	0,003*	+0,49 ile +2,30
KBC	1,71	0,58	0,173	2,95	0,000*	+0,58 ile +2,84
OBC	1,83	0,63	0,152	2,90	0,000*	+0,59 ile +3,07
R = 0,25		R ² = 0,06				
F ₃₋₄₁₆ = 9,39		p = 0,000*				

Not: * $p < 0,05$; ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma

Tablo 16 incelendiğinde, Ergenlerin başa çıkma stratejilerinden kaçınan başa çıkma, olumsuz başa çıkma ve aktif başa çıkma stratejilerinin ergenlerin siber mağduriyet ile pozitif yönde düşük ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir ($R = 0,25$; $R^2 = 0,06$; $p < 0,05$). Kaçınan başa çıkma, olumsuz başa çıkma ve aktif başa çıkma stratejileri birlikte ergenlerin siber mağduriyet durumlarındaki değişimin %6’sını açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber mağduriyet durumu üzerindeki görece önem sırasına göre kaçınan başa çıkma ($\beta = 0,17$), aktif başa çıkma ($\beta = 0,17$)

ve olumsuz başa çıkma ($\beta = 0,15$) şeklindedir. Tablo 16'daki F değeri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı olduğu başka bir değişle kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin başa çıkma stratejilerinin siber mağduriyet durumları üzerindeki etkisi incelendikten sonra, “ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber zorbalık durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?” şeklinde sorulan araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin kestirimler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ergenlerin siber zorbalık durumları üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış değerler		Standartlaştırılmış değerler			
	b	b'nin std hatası	β	t testi	p	b'nin %95 GA
Sabit	104,54	8,25	--	12,67	0,000*	88,31 ile 120,77
ABC	-0,60	0,38	-0,08	-0,16	0,873	-0,80 ile +0,68
KBC	-1,94	0,47	-0,22	-4,08	0,000*	-2,87 ile -1,00
OBC	-2,36	0,52	-0,23	-4,54	0,000*	-3,38 ile -1,34
R = 0,38	R ² = 0,14					
F ₃₋₄₁₆ = 23,63	p = 0,000*					

Not: *p<0,05; ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma

Tablo 17 incelendiğinde, Ergenlerin başa çıkma stratejilerinden kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma stratejilerinin ergenlerin siber zorbalık ile negatif yönde düşük ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (R = 0,38; R² = 0,14; p <0,05). Aktif başa çıkma stratejisinin ise ergenlerin siber zorbalık durumları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur (p > 0,05). Kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma stratejileri birlikte ergenlerin siber zorbalık durumlarındaki değişimin %14'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber zorbalık durumu üzerindeki görece önem sırasına göre kaçınan başa çıkma ($\beta = -0,23$) ve olumsuz başa çıkma ($\beta = -0,23$) şeklindedir. Tablo 17'deki F değeri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı olduğu başka bir değişle kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin başa çıkma stratejilerinin siber zorbalık durumları üzerindeki etkisi incelendikten sonra, “ergenlerin başa çıkma stratejileri, aleksitimi düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde sorulan araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin kestirimler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Ergenlerin aleksitimi düzeyleri üzerinde başa çıkma stratejilerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış değerler		Standartlaştırılmış değerler			
	b	b'nin std hatası	β	t testi	p	b'nin %95 GA
Sabit	17,12	7,32	--	2,34	0,020*	2,73 ile 31,52
ABC	0,60	0,33	0,09	0,17	0,859	-0,60 ile 0,72
KBC	2,46	0,42	0,31	5,82	0,000*	1,62 ile 3,29
OBC	2,44	0,46	0,25	5,29	0,000*	1,53 ile 3,34
R = 0,47		R ² =0,22				
F ₃₋₄₁₆ = 39,92		p = 0,000*				

Not: *p<0,05; ABC = Aktif Başa Çıkma, KBC = Kaçınan Başa Çıkma, OBC = Olumsuz Başa Çıkma

Tablo 18 incelendiğinde, ergenlerin başa çıkma stratejileri, aleksitimi ile orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (R = 0,47; R² = 0,22; p <0,05). Aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma stratejileri birlikte aleksitimi düzeyindeki değişimin %22’sini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin aleksitimi düzeyi üzerindeki göreceli önem sırasına göre kaçınan başa çıkma (β = 0,31), olumsuz başa çıkma (β = 0,25) şeklindedir. Aktif başa çıkma stratejisinin ise ergenlerin aleksitimi düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur (p > 0,05). Tablo 18’deki F değeri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı olduğu başka bir değişle kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin başa çıkma stratejilerinin aleksitimi düzeyleri üzerindeki etkisi incelendikten sonra, “ergenlerin aleksitimi düzeyleri, siber zorbalık durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde sorulan araştırma

sorusuna yanıt bulmak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin kestirimler Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Ergenlerin siber zorbalık durumları üzerinde aleksitimi düzeylerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış değerler		Standartlaştırılmış değerler			
	b	b'nin std hatası	β	t testi	p	b'nin %95 GA
Sabit	116,13	1,86	--	62,62	0,000*	112,48ile119,74
DTG	-0,82	0,10	-0,35	8,52	0,000*	-1,01 ile -0,63
DSDG	-0,87	0,18	-0,22	4,72	0,000*	-1,23 ile -0,51
DDD	-0,74	0,10	-0,32	7,62	0,000*	-0,93 ile -0,55
R = 0,74		R ² =0,55				
F ₃₋₄₁₆ = 172,51		p= 0,000*				

Not: *p<0,05; DTG = Duygularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyguları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme.

Tablo 19 incelendiğinde, aleksitimi düzeyleri, ergenlerin siber zorbalık durumları ile yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (R = 0,74; R² = 0,55; p <0,05). Duygularını tanımlamada güçlük, duyguları söze dökmedeki güçlük ve dışa dönük düşünme durumları birlikte siber zorbalık durumundaki değişimin %55’ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber zorbalık durumları üzerindeki görece önem sırasına göre duygularını tanımlamada güçlük (β = -0,35), duyguları söze dökmedeki güçlük (β = -0,32) ve dışa dönük düşünme (β = -0,22) şeklindedir. Tablo 19’daki F değeri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı olduğu başka bir değişle kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ergenlerin aleksitimi düzeylerinin siber zorbalık durumu üzerindeki etkisi incelendikten sonra, “ergenlerin aleksitimi düzeyleri, siber mağduriyet durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde sorulan araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin kestirimler Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Ergenlerin siber mağduriyet durumları üzerinde aleksitimi düzeylerinin etkisine ilişkin çoklu regresyon analizinin sonuçları

Değişkenler	Standartlaştırılmamış değerler		Standartlaştırılmış değerler			
	b	b'nin std hatası	β	t testi	p	b'nin %95 GA
Sabit	105,55	1,94	--	54,39	0,000*	101,74 ile 109,37
DTG	-0,69	0,10	-0,33	-6,86	0,000*	-0,89 ile -0,49
DSDG	-0,58	0,19	-0,16	-3,00	0,003*	-0,95 ile -0,20
DDD	-0,55	0,10	-0,26	-5,36	0,000*	-0,74 ile -0,35
R = 0,63	R ² = 0,40					
F ₃₋₄₁₆ = 91,41	p = 0,000*					

Not: *p<0,05; DTG = Duygularını Tanımlamada Güçlük, DSDG = Duyguları Söze Dökmedeki Güçlük, DDD = Dışa Dönük Düşünme.

Tablo 20 incelendiğinde, aleksitimi düzeyleri, ergenlerin siber mağduriyet durumları ile orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (R = 0,63; R² = 0,40; p <0,05). Duygularını tanımlamada güçlük, duyguları söze dökmedeki güçlük ve dışa dönük düşünme durumları birlikte siber mağduriyet durumundaki değişimin %40'ını açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber mağduriyet durumları üzerindeki görelî önem sırasına göre duygularını tanımlamada güçlük (β = -0,33), dışa dönük düşünme (β = -0,26) ve duyguları söze dökmedeki güçlük (β = -0,16) şeklindedir. Tablo 20'deki F değeri incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı olduğu başka bir değişle kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

V. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

A. Sonuçlar

Bu çalışmada ergen öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının başa çıkma ve aleksitimi durumları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, Ağrı ilinde eğitim-öğrenim görmekte olan lise düzeyi öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının aleksitimi ve başa çıkma değişkenlerine göre yordayıcı etkisinin olup olmadığının saptanması amaçlanmıştır.

1. Ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar siber zorbalık durumları ile başa çıkma stratejileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ve başa çıkma stratejilerinden kaçınan ve olumsuz başa çıkma stratejilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının anlamlı birer yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, Aktif başa çıkma stratejisinin siber mağduriyet durumlarının bir yordamakta olduğu buna karşın siber zorbalık durumlarının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur. Araştırma bulguları, başa çıkma stratejilerinin siber mağduriyet durumlarının %6'sını açıkladığını göstermektedir. Buna ek olarak, siber zorbalık durumlarının %14'ünü açıkladığı bulunmuştur.

Başta çıkma stratejilerinden aktif başa çıkma stratejisi yapıcı ve işlevsel bir başa çıkma stratejisi ve karşılaşılan problem için akılcı değerlendirmeler ve çözüm yolları üretildiği, pozitif bir bakış açısıyla stres yaşatan durumdan kurtulmanın amaçlandığı bir başa çıkma stratejisidir. Kaçınan başa çıkma stratejisinde bireylerin karşılaştığı sorunları görmezden geldikleri ya da sorun kabul etmeye sorundan kurtulmayı amaçladığı başa çıkma stratejidir. Olumsuz başa çıkma stratejisinin ise karşılaşılan sorun ile baş etmeye çalışırken işlevsel olmayan çözüm yolları ile kendini ya da bir başkasını suçlayarak ya da zarar vererek kurtulmaya çalışıldığı başa çıkma stratejisidir (Işık ve Bedel, 2015). Siber zorbalık ve mağduriyet deneyimleri sonucunda stres ve olumsuz duygular yaşayan kişilerin bununla yaşayan kişilerin bu olumsuz duygu ve durumdan kurtulmak için başa çıkma stratejilerine sıkça

başvurduğu bilinmektedir (Guarini, Menin, Menabò ve Brighi, 2019; Erreygers, Vandebosch, Vranjes, Baillien ve De Witte, 2018; Chan ve Wong, 2017). Siber zorbalık deneyimi ile başa çıkmaya çalışırken bireylerin genelde ya problem odaklı başa çıkma ya da duygu odaklı başa çıkma stratejileri kullandıkları bilinmektedir (Chan ve Wong, 2017; Carver ve Connor-Smith, 2010). Yukarıda bahsi geçen stratejilerden duygu odaklı başa çıkma stratejisi irdelendiğinde duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin bireyin maruz kaldığı duygusal stres ile başa çıkarken duygusal tepkileri üzerinde bilişsel müdahalelerde bulunmasıdır. Siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında her iki durum için yordayıcı olması ve stres yaşatan durum için siber zorba ve mağdurun sıkça başvurmasının alanyazın incelendiğinde tutarlı olduğu söylenebilir. Siber zorbalık ve siber mağdurların siber zorbalık durumlarından benzer şekilde etkilendikleri ve benzer çözüm yolları aradıkları alanyazın incelendiğinde söylenebilir (Patching ve Hinduja, 2006; Slonje, R., Smith, P. K., ve Frisén, A. 2012). Siber zorbalık durumları sonrasında zorbalık mağdurlarının intihar etmeleri veya kendilerine zarar vermeleri olumsuz başa çıkma stratejileri ile ilişkilendirilebilir (Blumenfeld ve Cooper, 2010). Buna ek olarak, mağdurların yaşadıkları olayları gizlemeleri ve kimseden yardım istememeleri ise olumsuz başa çıkma ile ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, siber zorbalıkların kendilerine veya başkalarına zarar vermeleri veya daha önceden kendilerinin de zorbalık mağduru olmaları kaçınan başa çıkma stratejileri ile ilişkilendirilebilir (Price ve Dalglish, 2010). Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında zorba ve mağdurların benzer başa çıkma stratejilerine başvurması sonucunun alanyazın ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, başa çıkma ve siber zorbalık durumlarının birçok araştırmaya konu olduğu görülmektedir (Wong, Chan ve Cheng, 2014; Völlink, Bolman, Dehue, ve Jacobs, 2013; Arıcak vd., 2008). Yapılan araştırmalarda başa çıkma stratejilerinin yordayıcı etkileri incelendiği araştırmalarda (Kommescher vd., 2016; Stanton, Danoff-burg ve Huggins, 2002; Spira, Zvolensky, Eifert ve Feldner, 2004; Myers, Brown ve Mott, 1993) başa çıkmanın etkili olarak kullanılmamasının birçok psikopatoloji ile ilişkilendirilebildiği söylenebilir. Bunun yanında, siber mağduriyet durumları yaşamak veya yaşandığına şahit olma

durumlarında bireylerin başa çıkma stratejilerine etkin bir şekilde başvurdukları görülmüştür (Metin, 2017). Bu durum siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının başa çıkma ile ilişkisini destekler niteliktedir. Ergenlerin %11'inin siber zorbalıkta buldukları ve %29'unun ise siber zorbalık kurbanı olduklarını ifade edilmiştir (Patchin ve Hinduja, 2006). Siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının hem zorbalık yapan üzerinde hem de zorbalığa maruz kalan üzerinde psikopatolojik etkileri (Vandebosch ve Van Cleemput, 2009; Hoff ve Mitchell, 2009; Sjursø, Fandrem ve Roland, 2016; Ybarra, 2004) olduğu ve stres durumu yaşayan kişilerin stresle başa çıkabilmek için başa çıkma stratejileri kullandığı bilinmektedir. Arıcak ve arkadaşlarının (2008) gerçekleştirdikleri araştırmaya göre ise siber mağdurların, uğradıkları siber zorbalık sonucunda zorbaların yakalanacağı ile ilgili olumlu bir beklenti içince oldukları %40.1'inin ise siber zorbalık durumuyla nasıl başa çıkabileceklerini bildiklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak siber zorbalığa maruz kaldıkları durumlarda bireylerin pasif başa çıkma stratejilerinden daha çok aktif başa çıkma stratejilerine yöneldikleri sonucunu ortaya koymuştur. Yapılan bu çalışma ile bu ilişkinin sebep sonuç ilişkisi hakkında bilgi vermektedir.

Siber mağduriyet durumlarının yaşanma sıklığının azaltılması için önleyici başa çıkma çalışmalarının yapılması ve siber mağduriyetlerin ortaya çıkmaması için önleyici çalışmaların yapılması siber mağduriyeti azalttığı saptanmıştır (Hudson vd., 2016). Bu sonucun başa çıkma stratejilerinin siber mağduriyet durumlarını yordadığı sonucu ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Araştırma bulgularımızın aksine Guarini, Menin, Menabò ve Brighi'nin (2019) 898 öğrenci örneklem alınarak gerçekleştirdikleri araştırmada geliştirilen program sayesinde, başa çıkma stratejilerinin etkin şekilde kullanılması ile beraber siber zorbalık durumlarının azaltılmasında bir etki göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgu gerçekleştirdiğimiz araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermemektedir. Bu durum yürütülen program ve öğrencilerin diğer özellikleri ile açıklanabilir. Gerçekleştirilen araştırma bulgularının, bu sonuç ile tutarlılık göstermemesi mevcut çalışmaya katılan öğrencilerin yaşam koşulları ve çevrimiçi internet tecrübelerinin ve başa çıkmada kullandıkları stratejilerinin farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.

Sonuç olarak, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında siber zorbalık ve siber mağdurların için benzer şekilde stres ile ilişkilendirildiği (Garaigordobil ve Machimbarrena, 2017) ve bu durumdan kurtulmak için siber zorbalıkların da, siber mağdurlar gibi başa çıkma stratejilerine başvurdukları (Price ve Dalgleish, 2010) ve stres yaşatan bu durumdan kurtulmaya çalıştıkları söylenebilir.

2. “Ergenlerin başa çıkma stratejileri aleksitimi düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?”

Bu araştırmada ergenlerin aleksitimi ile başa çıkma stratejileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin başa çıkma stratejileri, aleksitimi düzeyindeki değişkenliğin %22’sini açıklamaktadır.

Bu sonucun alanyazın ile tutarlılık gösterdiği ifade edilebilir. Aleksitimi, duyguları ifade edememe ya da yetersizlik yaşama durumu olarak tanımlanabilir bu durum dikkate alındığında aleksitimi düzeyi yüksek bireylerin karşılaştıkları problemleri çözmeye çalışırken kullanacakları yöntemlerin ya da stres ile başa çıkarken kullanacağı başa çıkma metotlarının farklılaşacağı söylenebilir. Yani, başa çıkma metotları stres yaşatan durumlarda bu durumların çözülmesi için başa çıkma stratejilerinin kullanılmasında farklılaşmaktadır. Aleksitimi ve başa çıkma birçok araştırmaya konu olmuştur (Coriale vd., 2012; Craparo, Gori, Petruccelli, Cannella ve Simonelli, 2014; Amirfakhraei, Rezaei, ve DashtBozorgi, 2019). Aleksitimi ve başa çıkma değişkenleri üzerinde yapılan çalışma sonucunda, dışa dönük aleksitimi düşünce faktörünün hem problem odaklı başa çıkma stratejisini hem de duygu odaklı başa çıkma stratejisini anlamlı bir biçimde yordadığı sonucunu ortaya koymuştur ve aleksitimi düzeyinin siber zorbalık durumlarındaki artışı anlamlı bir biçimde açıklamaktadır (Arıcak ve Ozbay, 2016; Di Tella vd., 2018). Bu bağlamda, aleksitimi ve başa çıkma arasında ilişki ve yordayıcı etki dikkate alındığında sonucun bu araştırma bulguları ile tutarlı olduğu söylenebilir. Başka bir çalışmada ise, cinsiyete göre aleksitimi düzeylerinin ve kullanılan başa çıkma yöntemlerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Barros, Furlan, Marques ve Araújo Filho, 2018). Bu bulgu, gerçekleştirilen araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmaya ek

olarak, Psikojenik epileptik olmayan nöbet geçiren hastalarda travma sonrası stres, başa çıkma ve aleksitimi ile ilişkilerin incelendiği araştırmada ise, duygu odaklı başa çıkma ve aleksitimi düzeyi arasındaki farkın anlamlı olduğu ve yüksek düzeyde aleksitimi ile uyumsuz başa çıkma stratejileri kullanımının birlikte görüldüğü sonucu saptanmıştır. Yani, kullanılan uyumsuz başa çıkma stratejilerinin yüksek düzeyde aleksitimi ile birlikte görüldüğü buna ek olarak, duygu odaklı başa çıkma stratejileri kullanan bireylerin aleksitimi düzeylerinin ise düşük olduğu söylenebilir. Bu bulgu araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermekte ve başa çıkma ile aleksitimi düzeyleri arasındaki ilişkinin olduğu söylenebilir (de Barros, Furlan, Marques ve de Araújo Filho, 2018). Benzer bir başka sonuca göre, yemek alerjisi olan genç hastalarda, anksiyete, aleksitimi ve başa çıkma tarzları araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, aleksitimi düzeyleri ile kaçınan başa çıkma stratejisi arasında farkın anlamlı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Kaçınan başa çıkma tarzının aleksitimi düzeyini açıklamada en yüksek katkıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmış ve aleksitimi düzeyi en yüksek katılımcıların diğer başa çıkma stratejilerine göre en yüksek kaçınan başa çıkma stratejisini kullandıkları bulunmuştur. Yani, kaçınan başa çıkma tarzının aleksitimi puanındaki değişimi açıklamada etkisi ifade edilmiştir. Bu bulgu başa çıkma stratejisinin yordayıcı olarak aleksitimi üzerindeki etkisini ortaya koyma açısından araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Polloni vd., 2017). Sonuç olarak, Ergenlerin baa çıkma stratejileri, aleksitimi düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamakta olduğu sonucunun alanyazın ile tutarlı olduğu söylenebilir.

3. “Ergenlerin aleksitimi düzeyleri siber zorbalık ve siber mağduriyet durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?”

Ergenlerin siber zorbalık durumlarındaki aleksitimi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kurulan yol analizi incelendiğinde, ilişkinin istatistiksel olarak manidar olduğu bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin aleksitimi düzeyi, siber zorbalıktaki değişkenliğin %8’sini açıklamaktadır. Buna ek olarak, ergenlerin siber mağduriyet durumları ile aleksitimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin aleksitimi düzeyi, siber mağduriyetteki değişkenliğin %8’sini açıkladığı saptanmıştır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarında zorbaların mağdurlara karşı saldırılarında duygusal ve bilişsel ilişkinin araştırıldığı bir araştırmada neden zorbaca davranışlarda bulunmak istediği ile ilgili olarak araştırma sorusunun araştırıldığı araştırmada düşük duygusal empati ve düşük bilişsel empati ile zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ang ve Goh, 2010). Siber zorbalık ve mağduriyet yaşantılarında siber zorbaların mağdurlarına karşı empati eksikliği yaşadıkları yani siber zorbalık durumlarının artması ile empati düzeyinin azaldığı, siber zorbaların mağdurlarına daha az empati gösterdiği saptanmıştır (Horzum, Ayas, Randler ve Düşünceli, 2019; Sezen, Yavuz, Anbarlı ve Tosunay, 2019). Empati, başkaları ile iletişim esnasında, kendisini ile iletişim kurduğu kişinin yer değiştirmesi ve olaylara onun bakış açısıyla bakarak karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlama çabası ve duyarlı bir iletişim içine girme yaklaşımıdır (Pala, 2008). Empati tanımı ve gerçekleştirilen araştırma düşünüldüğünde siber zorbaların, mağdurlarına karşı duygusal ve bilişsel olarak doğru bir biçimde anlayamamasının söz konusu olduğu söylenebilir. Yani, siber zorba ve mağdurların ilişkilerinde duygusal olarak bir yetersizlik durumunun varlığından söz edilebilir. Empati ve aleksitimi bazı psikopatolojilerde yaygın olarak birlikte görülmesi(Ziermans, de Bruijn, Dijkhuis, Staal ve Swaab, 2019) bu ilişkiyi destekler niteliktedir. Bu durumda siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında zorba ve mağdur arasındaki duygusal etkileşimin ve iletişiminde kaynaklanan problemlerin siber zorbalık ve mağduriyet ilişkisini de etkileyebileceği iddia edilebilir.

Aleksitimi durumunun yordayıcı etkisi birçok araştırmaya konu olmuştur(Guzzo, Pace, Lo Cascio, Craparo ve Schimmenti, 2014; Paivio ve McCulloch, 2004; Deborde vd., 2012). Batıgün ve Büyükşahin (2008)'in araştırmalarına göre aleksitimi puanı yüksek olan grubun, psikolojik semptomları daha fazla sergiledikleri saptanmıştır. Yine benzer şekilde, aleksitimin somatizasyonu anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu sonuçlar aleksitiminin yordayıcı etkisini ve birçok psikopatoloji ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Siber zorbalık yaşayan çocukların öfke, korku, üzüntü gibi duyguları daha fazla yaşadıkları bulunmuştur (Aksaray, 2011). Bunun yanında, Wolak, Mitchell ve Finkelhor(2007)'in araştırmasında daha önce zorbalık deneyimleyen ve yaşları 13-

18 arasında değişen katılımcıların %43'ü başkalarına resim, mesaj yollayarak telefon, internet ve diğer teknoloji araçlarının da yardımıyla başka insanları utandırmak ve incitme niyetinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bütün bu durumlar birlikte düşünöldüğünde siber zorbalığa maruz kalan kişilerin siber zorbalık yapma eğilimleri ve bu deneyim sonucunda çoğunlukla yaşadıkları öfke, kızgınlık, korku gibi duyguları ifade etmekte yaşadıkları problemler siber zorbalık, siber mağduriyet ve aleksitimi ilişkisini açıkladığı söylenebilir. Aleksitiminin, duyguların anlaşılmasında ve ifade edilmesindeki rolü ve bu duygusal etkileşimde kaynaklanan problemin başka problemlere sebep olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, aleksitimin sadece psikopatolojiler ile ilişkisi değil aynı zamanda bu patolojilerde sebep sonuç bağı olduğu alanyazın incelendiğinde ifade edilebilir (Shah, Livingston, Callan ve Player, 2019; Leweke, Bausch, Leichsenring, Walter ve Stingl, 2009; Ogrodniczuk, Piper, Joyce, 2004).

Guzzo, Pace, Lo Cascio, Craparo ve Schimmenti 'nin (2014) gerçekleştirdikleri araştırma sonuçları da siber mağduriyet ve aleksitimi ilişkisini destekler niteliktedir. Alanyazın incelendiğinde bu araştırma bulgularının aleksitiminin yordayıcı olarak rolünün araştırıldığı diğer araştırma bulguları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Arıcak ve Özbay(2016)'ın araştırmasına göre siber zorbalık durumlarının yordayıcı etkilerinin araştırıldığı araştırmada aleksitiminin siber zorbalık durumlarındaki değişimin %4,9 açıkladığı görölmüşür. Bu bulgu araştırmadaki diğer değişkenler içerisinde en yüksek yordayıcı etkiye sahiptir. Buna ek olarak, benzer şekilde siber mağduriyet durumlarının yordayıcısı olarak aleksitimin siber mağduriyet değişkenindeki değişimin %7,7'sini açıkladığı saptanmıştır. Bu bulguda araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Özbay'ın (2013) gerçekleştirdiğı araştırmaya göre duygularını tanıma zorluğu, öfkenin içe vurumu, dışa vuruk düşünce, öfkenin dışa vurumu puanlarındaki artış siber zorbalık puanlarında ve siber mağduriyet puanlarında artışa sebep olmuştur. Bu sonuç gerçekleştirilen araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

B. Öneriler

Araştırmada ilk olarak siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının yordayıcısı olarak başa çıkma değişkeni ele alınmıştır. Alanyazın incelendiğinde araştırma başa çıkma değişkeninin yordayıcı etkisinin incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu araştırma konusunun farklı yaş grupları ile çalışılmasının siber zorbalık mağduriyet durumlarının ve bu durumlarda kullanılan başa çıkma stratejilerinin farklı yaş gruplarında farklılaşıp farklılaşmadığının anlaşılması ve bu yaş gruplarında aleksitiminin aracı etkisinin olup olmadığının anlaşılmasında önem taşıdığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarından bir tanesinin ergenlerin başa çıkma stratejileri, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordamakta olduğu sonucudur. Yani, ergenlerin kullandıkları başa çıkma stratejilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının yaşanmasında bir sebep sonuç bağı içerisinde bulunmakta olduğudur. Bu sonuç ergenlerin kullandıkları başa çıkma stratejileri ve uygunsuz başa çıkma stratejilerinin daha etkili başa çıkma stratejileri ile değiştirilmesinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının yaşanması durumlarını azaltabileceği sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle liselerde ergenlerin başa çıkma stratejileri ve uygunsuz başa çıkma stratejilerinin daha uygun ve etkili başa çıkma stratejileri ile değiştirilmesine yönelik çalışmaların yapılabilir. Buna ek olarak, başa çıkma stratejilerinin siber zorbalığın zorbalık yapma durumlarını ve siber mağdurların ortaya çıkmasındaki etkisinin anlatılmasına yönelik olarak ailelere, alan uzmanları ve ergenlere eğitim ve seminerler verilebilir. Bu sayede siber zorbalık ile başa çıkma ve daha fazla mağduriyetlerin oluşmaması ve siber zorbalık durumunda yaşanan psikopatolojilerin de önüne geçilebilir.

Başa çıkma stratejilerinin aleksitimi düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı olduğu başka bir değişle, başa çıkma stratejilerinin aleksitimi düzeyini etkilediği ve aleksitimi düzeyi ile bir sebep sonuç ilişkisi içerisinde olduğu söylenebilir. Bu durumda kullanılan başa çıkma stratejilerinin ve bu başa çıkma stratejilerinin en etkili şekilde nasıl kullanabileceğinin anlaşılması ve öğretilmesi önem taşımaktadır. Aleksitiminin birçok psikopatoloji ile ilişkisinin olduğu

düşünüldüğünde aleksitimi durumlarının ortaya çıkmasının önlenmesinin başa psikopatolojilerin ortaya çıkmasını da engelleyebileceği söylenebilir. Bu sebeple kullanılan başa çıkma stratejilerinin ve aleksitimi durumlarının ilişkisinin anlaşılması önem taşımaktadır. Bu konu ile ilişkili olarak alan uzmanlarının gerçekleştirecekleri müdahaleler veya kullanılacak yöntemlerin seçiminde aleksitimi ve başa çıkma ilişkisinin niteliğinin anlaşılması alan uzmanlarına yardımcı olacağı söylenebilir.

Bir başka araştırma bulgusuna göre, siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının oluşmasında aleksitimin yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre siber zorbalık ve mağduriyet durumları aleksitimi düzeyine göre yordanabileceği söylenebilir. Bu sonuca göre aleksitimi düzeyinin siber zorbalık durumlarının oluşmasında ki etkisi göz önüne alınarak müdahale planlarının yapılmasının ayrıca siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında aleksitiminin yordayıcı etkisi düşünülerek hazırlanabilecek eğitim ve seminerler ergen grupları ile çalışan uzmanlara verilebilir. Bu gruplar ile çalışan uzmanların ve öğretmenlerin duyguların anlaşılmasında problemlerin yaşanmasının siber zorbalık durumlarını tetikleyebileceğini fark etmesiyle öğrenciler arasında empatinin geliştirilmesi ve duygusal iletişim yöntemlerinin öğretilmesine yönelik çalışmaların siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının engellenmesini sağlayabilir.

Ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet durumları ile başa çıkma stratejileri arasında aleksitimi değişkeninin aracı etkisinin olduğu sonucu siber zorbalık ve mağduriyet durumlarında bireylerin seçtikleri başa çıkma stratejilerinde aleksitimi değişkeni bu ilişkiyi etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum siber zorbalık ile başa çıkmada alanyazına katkı sağlamada ve siber zorbalık ve mağduriyet durumları ile mücadele edilirken kullanılacak yöntem ve stratejilerin planlanması ve uygulanmasında yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Siber zorbalık durumları ve mağduriyet durumlarının anlaşılmasının bu durumların yaşanma sıklığını azaltabileceği ve bu durumdan kaynaklanabilecek başka psikopatolojilerin de oluşmasında da önleyici çalışmaların yapılması için kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

VI. KAYNAKLAR

- AHLFORS, Rebecca. Many sources, one theme: Analysis of cyberbullying prevention and intervention websites. *Journal of Social Sciences*, 6(4), 2010, 515-522.
- AKBABA, Sırrı., ve EROĞLU, Yüksel; “İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 1, 2013, s. 105-121.
- AKÇA, B. Emel., ve SAYIMER, İdil. Cyberbullying, It’s Tyeps And Related Factors: An Evaluation Through The Existing Studies. *AJIT-e*, 8(30), 2017, 7.
- AKÇA, Fatih., ve ÖZYÜREK, Arzu. Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Ve Normal Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Problemleriyle Başa Çıkma Yöntemleri. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 2019, 37-52.
- ANDERSON, Terry. (Ed.). The theory and practice of online learning. *Athabasca University Press*. (2008).
- ANDERSON, Terry., ve STURM, Brian. Cyberbullying: From playground to computer. *Young Adult Library Services*, 5(2), 2007, 24.
- ANTONİADOU, Nafsika., KOKKİNOS, Constantinos, M., ve FANTİ, Kostas. A. Traditional and Cyber Bullying/Victimization Among Adolescents: Examining Their Psychosocial Profile Through Latent Profile Analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(2), 2019, 85-98.

- AOYAMA, Ikuko., SAXON, Terrill ve FEARON, D. Danielle. Internalizing problems among cyberbullying victims and moderator effects of friendship quality. *Multicultural Education ve Technology Journal*, 5(2), 2011, 92-105.
- ARICAK, O. Tolga., TANRIKULU, Taşkın. ve KINAY, Hüseyin. Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 2012, 1-6.
- ARICAK, Tolga., SİYAHHAN, Sinem., UZUNHASANOGLU, Ayşegül., SARİBEYOGLU, Sevda., CİPLAK, Songül., YILMAZ, Nesrin., ve MEMMEDOV, Cemil. Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology ve behavior*, 11(3), 2008, 253-261.
- ARNARSSON, Arsaell., NYGREN, Jens., NYHOLM, Maria., TORSHEİM, Torbjorn., AUGUSTİNE, Lilly., BJERELD, Ylva., ve BENDTSEN, Pernille. Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian journal of public health*, 2019.,
- ARSLAN, Sevda., SAVASER, Sevim., HALLETT, Victoria., ve BALCI, Serap. Cyberbullying among primary school students in Turkey: Self-reported prevalence and associations with home and school life. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 2012, 527-533.
- ATEŞ, Bünyamin., KAYA, Alican., ve TUNÇ, Erhan. The Investigation of Predictors of Cyberbullying and Cyber Victimization in Adolescents. *International Journal of Progressive Education*, 14(5), 2018, 103-118.

- ATKINSON, Richard., ATKINSON, Rita., SMITH, E.Edward., BEM, Daryl., ve NOLEN-HOEKSEMA, Susan. Psikolojiye Giriş. (Çev. Yavuz Alagon). Ankara: Arkadas Yayinlari. 1996.
- BADURA, S. Amy. Alexithymia and posttraumatic stress disorder: Two concepts or only one?(Order No. 9917524). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (304416260). 1998.
- BAGBY, Michael., PARKER, James., ve TAYLOR, Greeme. The twenty-item Toronto Alexithymia Scale—I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of psychosomatic research*, 38(1), 23-32. 1994.
- BALCI, Şükrü., ve AYHAN, Bünyamin. Üniversite öğrencilerinin internet kullanım ve doyumları üzerine bir saha araştırması. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(1), 2007, 174-197.
- BALDRY, C. Anna., SORRENTINO, Anna., ve FARRINGTON, P. David. Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*, 96, 2019, 302-307.
- BALTAŞ, Acar., ve BALTAŞ, Zuhâl. Stres ve Başa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitapevi. 1993.
- BALTAŞ, Acar., ve BALTAŞ, Zuhâl. Stres ve Başa Çıkma Yolları, İstanbul: Remzi Kitabevi. 2015.

- BARAL, I. Adhikari., ve BHAGAWATİ, Kc. Travma sonrası stres bozukluğu sonrası ve Nepal depremde yaşayan yetişkinler arasında başa çıkma stratejileri. *BMC psikiyatrisi*, 19 (1), 2019, 118.
- BAYRAM, Ferhat., ve ÖZKAMALI, Eyyüp. Investigation of Cyber Bullying and Cyber Victimization of High School Students1. *Journal of the Faculty of Education*, 20(1), 2019, 303-318.
- BEDEL, Ahmet., IŞIK, Erkan., ve HAMARTA, Erdal. Ergenler için başa çıkma ölçeğinin (EBÇÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176). 2014.
- BEKTAŞ, Meral., ve KARAGÖZ, Şerife. Stresle başa çıkma tarzlarının yalnızlığa etkisi: meslek yüksekokulu öğrencileri örneği - the effect of coping with stress styles on loneliness: a case study on vocational school students. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (21) , 2017, 342-355.
- BERNARD, F. Jennifer. Coping strategies mediate the relationship between alexithymia and health (Order No. 3641181). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (1622141446). 2014.
- BERNE, Sofia., FRÍSÉN, Ann., ve KLİNG, Johanna. Appearance-related cyberbullying: A qualitative investigation of characteristics, content, reasons, and effects. *Body image*, 11(4), 2014, 527-533.
- BESAG, Valerie. Bullies and victims in schools. Philadelphia: Open University Press. 1995.

- BLANCHARD, B. Edward., ARENA, G. John., ve PALLMEYER, P. Thomas. Psychometric properties of a scale to measure alexithymia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 35(1), 1981, 64–71.
- BLUMENFELD, J. Warren., ve COOPER, Richard. LGBT and allied youth responses to cyberbullying: Policy implications. *The International Journal of Critical Pedagogy*, 3(1), 2010, 112.
- BODİN, Örjan., ve CRONA, Beatrice. The role of social networks in natural resource governance: What relational patterns make a difference?. *Global environmental change*, 19(3), 2009, 366-374.
- BOYLE, Christina. Tyler Clementi’s parents praise jury verdict against their late son’s roommate, Dharun Ravi. New York Daily News. 2012.
- BOZKURT, Gülçin., UYSAL, Gülzade., ve DÜZKAYA, S. Duygu. (2019). Examination of care burden and stress coping styles of parents of children with Autism Spectrum Disorder. *Journal of pediatric nursing*, 47, 142-147.
- BROWN, A. Timothy. Confirmatory factor analysis for applied research. New York: Guilford Press. 2006.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener., ÇAKMAK, K. Ebru., AKGÜN, Ö. Ercan., KARADENİZ, Şirin., ve DEMİREL, Funda. Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi. 2013.
- CALVETE, Esther., ORUE, Izaskun., ESTÉVEZ, Anna., VİLLARDÓN, Lourdes., ve PADİLLA, Patricia. Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors’ profile. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 2010, 1128-1135.

- CAMPBELL, Marilyn.. The impact of the mobile phone on young people's social life. Paper presented to the Social Change in the 21st Century Conference. Centre for Social Change Research Queensland University of Technology. 2005.
- CANDANSAYAR, Selçuk. Genç Erişkin Sağlıklı Gönüllülerde Aleksitimi Prevalansı. 29. Ulusal Psikiyatri Kongresi Özet Kitabı. 1993.
- CEYHAN, Aykut. İnternet Kullanma Temel Nedenlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı ve Algıladıkları İletişim Beceri Düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 2011, 59-77.
- CHAN, H. Choon., ve WONG, Dennis. Traditional school bullying and cyberbullying perpetration: Examining the psychosocial characteristics of Hong Kong male and female adolescents. *Youth ve Society*, 51(1), 2019, 3-29.
- COHEN, Sheldon., KESSLER, Ronald., ve GORDON, L. Underwood. Measuring Stress. New York: Oxford University Press. 1995.
- COVARRUBÍAS, J. Jonathan. Stress and Music on Students' Mental Health: Evaluating Music as a Coping Strategy for Stress. Arizona State University. 2017.
- CROSSLİN, Keti., ve GOLMAN, Mandy. "Maybe you don't want to face it"– College students' perspectives on cyberbullying. *Computers in Human Behavior*, 41, 2014, 14-20.

CRUM, Chris. Skype hits 30 million users online record. Retrieved March 4, 2012 from <http://www.webpronews.com/skype-hits-30-million-users-online-record-2011-03>. 2012.

ÇEÇEN, Hülya. Panik bozukluk hastalarında aleksitimi, anksiyete duyarlılığı, sirkadiyen tercihler ve biyokimyasal ölçümlerin değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, 2015.

ÇELEBİ, M. Burcu., ve POLAT, Aslıhan. Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıların, Yetişkin Bağlanma Stillerinin Ve Psikolojik İyi Oluşun Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 2019, 29-34.

ÇETİN, Bayram., YAMAN, Erkan., ve PEKER, Adem. Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57(4), 2261-2271. 2011.

DAĞLAR, Gülseren., NUR, Naim., BİLGİÇ, Dilek., ve ÖZKAN, A. Semiha. Gebelerin stresle başa çıkma tarzları ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Çukurova Medical Journal*, 44(3), 2019, 1-1.

DAVİS, Cindy., GREENAWAY, Ruth., MOORE, Matthew., ve COOPER, Lyle. Online teaching in social work education: Understanding the challenges. *Australian Social Work*, 72(1), 2019, 34-46.

DEBORDE, A. Sophia., MİLKOVİTCH, Raphaële., ROY, Caroline., DUGRÉ-LE BİGRE, Corinne., PHAM-SCOTTEZ, Alexandra., SPERANZA, Mario., ve

- CORCOS, Maurice. Alexithymia as a mediator between attachment and the development of borderline personality disorder in adolescence. *Journal of Personality Disorders*, 26(5), 2012, 676-688.
- DEMİR, Sati., ve ERCAN, Feride. The effect of a self-awareness and communication techniques course on the communication skills and ways of coping with stress of nursing students: An interventional study in Ankara, Turkey. JPMA. *The Journal of the Pakistan Medical Association*, 69(5), 2019, 659-665.
- DENİZ, Engin., ve YILMAZ, Ercan. Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ ve Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (25), 2006, 17-26.
- DEREBOY, İ. Ferhan. Aleksitimi: Bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1(3), 1990,157-165.
- DİAMANDUROS, Terry., DOWNS, Elizabeth., ve JENKİNS, Stephen. The role of school psychologists in the assessment, prevention, and intervention of cyberbullying. *Psychology in the Schools*, 45(8), 2008, 693-704.
- DONEGAN, Richard. Bullying and cyberbullying: history, statistics, law, prevention and analysis. *The elon journal of undergraduate research in communications*, 3(1), 2012, 33-42.
- DÖRİNG, Nicola. Personal home pages on the Web: A review of research. *Journal of computer-mediated communication*, 7(3), 2012.

- DUYAN, Mehdi., ve YILDIZ, S. Murat. The Effect Of Mobbing Behavior On Athlete Burnout: A Study On University Students Participating In The Universities Futsal League. *European Journal of Education Studies*. 2019.
- DÜNDAR, Aykut., ve YETİŞ, Ümit. Investigation Of Despair Levels Of Families With Down Syndrome Child And Their Parental Attitudes On Perception And Coping With Stress (City Of Adıyaman Example). *Turkish Studies*, 14(1), 2019, 279-290.
- EISENBARTH, Christopher. Coping with Stress: Gender Differences among College Students. *College Student Journal*, 53(2), 2019, 151-162.
- ERBİÇER, E. Sabır. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2017.
- ERDUR-BAKER, Özgür., ve TOPÇU, Çiğdem. Siber Zorbalık. Bilişim Teknolojileri Öğretiminde Sosyo-Psikolojik Değişkenler. (1. Baskı) içinde (105-125) Ankara: Maya Akademi Yayıncılık. 2008.
- ERYILMAZ, Ali . (2009). Ergenlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 2009 20-37.
- FAUCHER, Chantal., JACKSON, Margaret., ve CASSIDY, Wanda. Cyberbullying among university students: Gendered experiences, impacts, and perspectives. *Education Research International*, 2014.

- FOLKMAN, Susan., LAZARUS, Richard. S., DUNKEL-SCHETTER, Christine., DELONGIS, Anita., ve GRUEN, J. Rand. Dynamics of a stressful encounter: cognitive appraisal, coping, and encounter outcomes. *Journal of personality and social psychology*, 50(5), 1986, 992.
- FOLKMAN, Susan., ve LAZARUS, S. Richard. An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of health and social behavior*, 1980, 219-239.
- FOLKMAN, Susan., ve LAZARUS, S. Richard. If it changes it must be a process: Study of emotion and coping during three stages of a college examination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 1985 150-170.
- FOLKMAN, Susan., ve LAZARUS, S., Richard. “Coping as a Mediator of Emotion”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(3), 1988, 466–475.
- FREWEN, A. Paul., DOZOIS, J. David., NEUFELD, W. Richard., ve LANIUS, A. Ruth. Meta-analysis of alexithymia in posttraumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 21(2), 2008, 243-246.
- FREYBERGER, Hellmuth. Supportive Psycho Therapeutic Techniques in Primary and Secondary Alexithymia. *Psychotherapy Psychosomatic*, 28, 1977, 337-342.
- FRIED, Marc. Endemic Stress: The Psychology Of Resignation And The Politics of Scarcity. *Journal of Orthopsychiatry*, 52, 1980, 4-19.

- GAFFNEY, Hannah., FARRINGTON, P. David., ve TTOFI, M. Maria. Examining the Effectiveness of School-Bullying Intervention Programs Globally: a Meta-analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 2019, 1-18.
- GÁMEZ-GUADIX, Mamuel., ORUE, Izaskun., SMITH, K. Peter., ve CALVETE, Esther. Longitudinal and reciprocal relations of cyberbullying with depression, substance use, and problematic internet use among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 53(4), 2013, 446-452.
- GARAIGORDOBIL, Maite ve MACHIMBARRENA, Juan. Stress, competence, and parental educational styles in victims and aggressors of bullying and cyberbullying. *Psicothema*, 2017, 29(3), 335-340.
- GRABE, H. Joergen., SPITZER, Carsten., ve FREYBERGER, H. Juergen. Alexithymia and personality in relation to dimensions of psychopathology. *American Journal of Psychiatry*, 161(7), 2004, 1299-1301
- GRANT, E. Kathryn., COMPAS, E. Bruce., THURM, E. Audrey., MCMAHON, D. Susan., ve Ey, Sydney. Stress and developmental psychopathology: Moving from markers to mechanisms of risk. Manuscript submitted for publication. 2000.
- GRAZIANO, C. Robert., BRUCE, E. Steven., PAUL, Robert. H., KORGAONKAR, Mayuresh. S., ve WILLIAMS, M. Leanne. The effects of bullying in depression on white matter integrity. *Behavioural brain research*. 2019.
- GRIFFITHS, Mark., PARKE, Jonathan., WOOD, Richard., ve RIGBYE, Jane. Online poker gambling in university students: Further findings from an online

survey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8(1), 2010, 82-89.

GRYNBERG, Delphine., CHANG, Betty., CORNEILLE, Olivier., MAURAGE, Pierre., VERMEULEN, Nicolas., BERTHOZ, Sylvie., ve LUMINET, Olivier. Alexithymia and the processing of emotional facial expressions (EFEs): systematic review, unanswered questions and further perspectives. *PLOS ONE*, 7, 2012, 1-15.

GÜLEÇ, Hüseyin., KÖSE, Samet., GÜLEÇ, Medine., ÇİTAK, Serhat., EVREN, Cüneyt., BORCKARDT, Jeffrey., ve SAYAR, Kemal. Reliability and factorial validity of the Turkish version of the 20-item Toronto alexithymia scale (TAS-20). *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 19(3), 214. 2009.

HADJİ-MİCHAEL, Maria., MCALLİSTER, Eve., REİLLY, Colin., HEYMAN, Isobel., ve BENNETT, Sophie. Alexithymia in children with medically unexplained symptoms: a systematic review. *Journal of psychosomatic research*, 2019, 109736.

HAMARTA, Erdal , ARSLAN, Coskun , SAYGIN, Yeliz., ve ÖZYEŞİL, Zümra. Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının Analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 2009, 25-42.

HEİMAN, Tali., OLENİK-SHEMESH, Dorit., ve FRANK, Gali. Patterns of coping with cyberbullying: emotional, behavioral, and strategic coping reactions among middle school students. *Violence and victims*, 34(1), 2019, 28-45.

- HEMMING, Laura., HADDOCK, Gillian., SHAW, Jennifer., ve PRATT, Daniel.
Alexithymia and its associations with depression, suicidality and aggression:
an overview of the literature. *Frontiers in psychiatry*, 10, 2019, 203.
- HINDUJA, Sameer., ve PATCHIN, W. Justin. Bullying beyond the schoolyard:
Preventing and responding to cyberbullying. Thousand Oaks, CA: Sage
Publications (Corwin Press). 2009.
- HINDUJA, Sameer., ve PATCHIN, W. Justin. Bullying, cyberbullying, and
suicide. *Archives of suicide research*, 14(3), 2010, 206-221.
- HINES, H. Nicolas. Traditional bullying and cyber-bullying: Are the impacts on self-
concept the same?(Order No. 1490835). Available from ProQuest
Dissertations ve Theses Global. (863229335). Retrieved from
<https://search.proquest.com/docview/863229335?accountid=135193>. 2011.
- HOFF, Dianne., ve MITCHELL, N. Sidney. Cyberbullying: Causes, effects, and
remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 2009, 652-665.
- HOLAHAN, J. Charles., MOOS, H. Rudolf., ve SCHAEFER, A. Jeanne.. Coping,
stress resistance, and growth: Conceptualizing adaptive functioning. 1996.
- HONKALAMPI, Kirsi., HINTIKKA, Jukka., SAARINEN, Pirjo., LEHTONEN,
Johannes., ve VIINAMÄKI, Heimo. Is Alexithymia a permanent feature in
depressed patients? Results from a 6-month follow-up study. *Psychotherapy
and Psychosomatics*. 69(6): 2000, 303-308.
- HOROWITZ, Merle. Educator experiences with and reactions to uncomfortable and
distracting e-mails (Order No. 3374188). Available from ProQuest

- Dissertations ve Theses Global. (304987809). 2009, Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/304987809?accountid=135193>
- HORZUM, M. Barş., AYAS, Tuncay., RANDLER, Cristoph., ve DÜŞÜNCELİ, Betül. The effects of empathy and circadian preference on cyberbullying of adolescents in Turkey. *Biological Rhythm Research*, 2019, 1-14.
- HU, L. Tze., ve BENTLER, M. Peter. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1999, 1-55.
- IŞIK, Erkan., ve BEDEL, Ahmet. Ergenlerde başa çıkma stratejileri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, (34), 53-60.
- İÇELLİOĞLU, Serra., ve ÖZDEN, M. Seray. Cyberbullying: A new kind of peer bullying through online technology and its relationship with aggression and social anxiety. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2014, 4241-4245.
- JUVONEN, Jaanna., ve ELİSHEVA. F. GROSS.. “Extending the School Grounds?—Bullying Experiences in Cyberspace.” *Journal of School Health* 78(9): 2008, 496–505.
- KARASAR, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık. 2014.
- KARUKİVİ, Max., ve SAARIJÄRVİ, Simo. Development of alexithymic personality features. *World Journal of Psychiatry*, 4(4), 2014, 91–102.

KELLY, Jon. (May 24, 2010). Instant messaging: This conversation is terminated.

BBC News Magazine. Retrieved March 4, 2012 from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/8698174.stm (aktaran: Clarke, Bruce. (2013). Parents' perceptions and awareness of cyberbullying of children and adolescents (Order No. 3680422). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (1650715568). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1650715568?accountid=135193>

KİM, Jahun., WALSH, Elaine., PİKE, Kenneth. ve THOMPSON, Elaine. Siber zorbalık ve mağduriyet ve gençlik intihar riski: okula bağlılığın tamponlayıcı etkileri. *Okul Hemşireliği Dergisi* , 2019, 1059840518824395.

KİM, Soyeon., KİMBER, Melissa., BOYLE, Michael., ve GEORGIADES, Katholiki. Sex differences in the association between cyberbullying victimization and mental health, substance use, and suicidal ideation in adolescents. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 64(2), 2019, 126-135.

KOÇAK, Recep. Aleksitimi: Kuramsal çerçeve, tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. [Theoretical framework therapeutic approaches and related researches.] *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2002;35:183–212.

KOMMESCHER, Mareike., WAGNER, Michael., PÜTZFELD, Verena., BERNİNG, Julia., JANSSEN, Birgit., DECKER, Petra., ve KLOSTERKÖTTER, Joachim. Coping as a predictor of treatment outcome in

people at clinical high risk of psychosis. *Early intervention in psychiatry*, 10(1), 2016, 17-27.

KORKMAZ, Ali. "Siber Zorbalık: Fizikselden Sanala Yeni Şiddet", 5. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu, 1-3 Kasım 2013, Antalya.

Kowalski, M. Robin Cyber Bullying. Unpublished manuscript.2009.

Kowalski, M. Robin. Recognizing and treating victim and aggressor. *Child ve Adolescent Psychiatry*, 25(11). 2008.

KOWALSKI, M. Robin., LİMBER, Susan., ve AGATSTON, Patricia. Cyber bullying: bullying in the digital age. 2008. Malden (Mass.): Blackwell Publishing. 2008.

Kowalski, M. Robin., ve LİMBER, P. Susan. Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6,Suppl), 2007, S22-S22-S30.

KÖKNEL, Özcan. Zorlanan İnsan. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul. 1998.

KRYSTAL, Henry. "Alexithymia and Psychotherapy". *American Journal of Psychotherapy*, 33 (1) , 1979, 17-31.

KWAK, Haewoon., LEE, Changhyun., PARK, Husung., ve MOON, Sue. What is Twitter, a social network or a news media?. In Proceedings of the 19th international conference on World wide web (pp. 591-600).2009.

- LACEY, Barbara. Social aggression: a study of internet harassment . Unpublished doctoral dissertation, long island university. 2007.
- LAI, Keke., ve GREEN, B. Samuel. The problem with having two watches: Assessment of fit when RMSEA and CFI disagree. *Multivariate behavioral research*, 51(2-3), 220-239. 2016.
- LAZARUS, Richard., ve FOLKMAN, Susan. (1984). Stress, appraisal, and coping. New York: Springer.
- LEACH, Rynata. The Relationship Between Race-Related Stress and Coping Strategies of African American Men. 2019.
- LEEMIS, Ruth, ESPELAGE, Dorothy., BASILE, Kathleen., MERCER KOLLAR, Laura, ve DAVIS, Jordan. Traditional and cyber bullying and sexual harassment: A longitudinal assessment of risk and protective factors. *Aggressive behavior*, 45(2), 2019, 181-192.
- LENHART, Amanda., MADDEN, Mary., ve HITLIN, Paul. Teens and technology: Youth are leading the transition to a fully wired and mobile nation. 2005.
- LESSER, Ira. A Review of the Alexithymia Concept, *Psychosomatic Medicine*, 43, (6), 1981, 531-543.
- LEWEKE, Frank., BAUSCH, Sandra., LEICHSENRING, Falk., WALTER, Bertram., ve STINGL, Markus. Alexithymia as a predictor of outcome of psychodynamically oriented inpatient treatment. *Psychotherapy Research*, 19(3), 2009, 323-331.

- LÌ, Miao., FU, Rong., XUE, Hong., ve WANG, Youfa. Intergenerational association of maternal obesity and child peer victimization in the United States. *journal of health and social behavior*, 2019, 0022146518824566.
- LÌ, Qing. Cyberbullying in schools: An examination of preservice teachers' perception. *Canadian Journal of Learning and Technology/La revue canadienne de l'apprentissage et de la technologie*, 34(2), 2009.
- LUMINET, Olivier., BAGBY, R. Michael., ve TAYLOR, Graeme. An evaluation of the absolute and relative stability of alexithymia in patients with major depression. *Psychother Psychosom*, 70(5), 2001, 254-260.
- LUZUMLU, Uğurcan. Cinsiyetleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Aleksitimi Düzeylerine Göre İncelenmesi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin: Yüksek Lisans Tezi. 2013.
- MAAG, Christopher. A hoax turned fatal draws anger but no charges. The New York Times. Retrieved from <http://www.nytimes.com>, 2019.
- MARCHESÌ, Carlo., FONTÒ, Stefania., BALÌSTA, C., CÌMMINO, C. ve MAGGİNÌ, Carlo. Relationship between alexithymia and panic disorder: A longitudinal study to answer an open question. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 74(1), 2005, 56–60.
- MARTİN, Michelle. The causes and nature of bullying and social exclusion in schools. *Education Journal*, 86, 2005, 28-30.

- MARTÍNEZ-SÁNCHEZ, Francisco., ATO-GORCÍA, Manuel., ve ORTÍZ-SORÍA, Beatriz. Alexithymia–State or trait? *The Spanish Journal of Psychology*, 6(1), 2003, 51–59.
- MCDOUGALL, Joyce. Alexithymia: A psychoanalytic viewpoint. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 38(1–4), 1982, 81–90.s
- MCLOUGHLÍN, Larisa. Understanding and measuring coping with cyberbullying in adolescents: exploratory factor analysis of the brief coping orientation to problems experienced inventory. *Current Psychology*, 2019, 1-11.
- MCNEELY, Clea., NONNEMAKER, James.,ve BLUM, Robert. ‘ Promoting school connectedness: Evidence from the National longitudinal study of adolescent health’ , *Journal of School Health*, 72,4, 2002, 138-46.
- METİN, Kenan. Ortaokul Öğretmenlerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri Ve Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejileri. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 2017, 33-49.
- MİDAMBA, Nikita., ve MORENO, Megan. Differences in parent and adolescent views on cyberbullying in the US. *Journal of children and media*, 13(1), 2019, 106-115.
- MİURA, Asoka., ve YAMASHİTA, Kiyomi. Psychological and social influences on blog writing: An online survey of blog authors in Japan. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 2007, 1452-1471.
- MUKHERJEE, Soumyadeep ., CLOUSTON, Sean ., BROMET, Evelyn., LEİBOWİTZ, George., SCOTT, Stacey., BERNARD, Kristine., ve LUFT,

Benjamin. Past Experiences of Getting Bullied and Assaulted and Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) after a Severe Traumatic Event in Adulthood: A Study of World Trade Center (WTC) Responders. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 2019, 1-19.

MUSHARRAF, Sadia., BAUMAN, Sheria., ANÍS-UI-HAQ, Muhammad., ve MALÍK, Jamil. General and ICT self-efficacy in different participants roles in cyberbullying/victimization among Pakistani university students. *Frontiers in psychology*, 10, 2019, 1098.

MYERS, Mark., BROWN, Sandra., ve MOTT, Mariam. Coping as a predictor of adolescent substance abuse treatment outcome. *Journal of Substance Abuse*, 5(1), 1993, 15-29.

NANSEL, Tonja., OVERPECK, Mary., HAYNIE, D. L., RUAN, June., ve SCHEIDT, Peter. Relationships between bullying and violence among U.S. youth. *Archives of Pediatrics ve Adolescent Medicine*, 157(4), 2003, 348-353.

NÍCOLÒ, Giuseppe., SEMERARÍ, Antonia., LYSAKER, Paul., DÍMAGGÍO, Giangarło., CONTÍ, Laura., D'ANGERÍO, Stefania., ve CARCIÓN, Antonia. (2011). Alexithymia in personality disorders: Correlations with symptoms and interpersonal functioning. *Psychiatry research*, 190(1), 37-42.

NOAH, Tolulope. Middle school teachers' perceptions of cyberbullying (Order No. 3542455). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (1151828399). 2012.

- NOTAR, Charles., PADGETT, Sharon., ve RODEN, Jesica. Cyberbullying: A review of the literature. *Universal Journal of Educational Research*, 1(1),2013, 1-9.
- OGRODNÍCZUK, John PÍPER, William., ve JOYCE, Anthony. Alexithymia as a predictor of residual symptoms in depressed patients who respond to short-term psychotherapy. *American Journal of Psychotherapy*, 58(2), 2004, 150-161.
- OLWEUS, Dan. Bully/victim problems among schoolchildren: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. J. Pepler ve K. H. Rubin (Eds.), *The Development and Treatment of Childhood Aggression*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.1991.
- OLWEUS, Dan. *Bullying At School: What we know and what we can do?* Oxford: Blackwell.1993.
- OLWEUS, Dan. Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano and P. Slee (Eds.). *The nature of school bullying: A croos-national perspective*. (pp. 7–27). London and New York: Routledge.1999.
- OPPENHEİM, Sara.The measurement and validation of alexithymia in drug- and alcohol- dependent patients (Order No. 9706282). Available from ProQuest Dissertations ve Theses Global. (304257919).1996.
- PAÍVÍO, Sandra., ve MCCULLOCH, Chantal. Alexithymia as a mediator between childhood trauma and self-injurious behaviors. *Child abuse ve neglect*, 28(3), 2004, 339-354.

- PALA, Aynur. Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23) , 2008, 13-23.
- PANNO, Angelo., SARRIONANDÍA, Ainize., LAURIOLA, Marco., ve GIACOMANTONIO, Mauro. Alexithymia and risk preferences: Predicting risk behaviour across decision domains. *International Journal of Psychology*, 54(4), 2019, 468-477.
- PASSARDÍ, Sandra., PEYK, Peter., RUFER, Michael., WINGENBACH, Tanja, ve PFALTZ, Monique. Facial mimicry, facial emotion recognition and alexithymia in post-traumatic stress disorder. *Behaviour research and therapy*, 122, 2019, 103436.
- PATCHİN, Justin ve HİNDUJA, Sameer. Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 2006, 4(2), 148-169.
- PELFREY, William., ve WEBER, Nicola. Keyboard gangsters: Analysis of incidence and correlates of cyberbullying in a large urban student population. *Deviant Behavior*, 34(1) 2013, 68-84.
- PEREIRA, Filipa., SPITZBERG, Brian., ve MATOS, Marlene. Cyber-harassment victimization in Portugal: Prevalence, fear and help-seeking among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 62, 2016, 136-146.
- PORCELLÌ, Piero., AFFATATÌ, Valeria., BELLOMO, Antonello., DE CARNE, Massimo., TODARELLO, Orlando., ve TAYLOR, Graema. Alexithymia and

psychopathology in patients with psychiatric and functional gastrointestinal disorders. *Psychotherapy and psychosomatics*, 73(2), 2004 84-91.

PORCELLÌ, Piero., BAGBY, michael., TAYLOR, Graeme., DE CARNE, Massimo., LEANDRO, Gioacchino., ve TODARELLO, Orlando. Alexithymia as predictor of treatment outcome in patients with functional gastrointestinal disorders. *Psychosomatic Medicine*, 65, 2003, 911-918.

PRÍCE, Megan ve DALGLEÍSH, John. Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 2010, 29(2), 51.

PRÍCE, Megan., ve DALGLEÍSH, John. Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29(2), 2010, 51.

PRÍNO, Laura., LONGOBARDÍ, Claudio, FABRÍS, Matteo, PARADA, Roberto., ve SETTANNÍ, Michele. [In Press] Effects of bullying victimization on internalizing and externalizing symptoms: the mediating role of alexithymia. *Journal of Child and Family Studies*. 2019, 1-8.

PRZYBYLSKÍ, Andrew. Exploring adolescent cyber victimization in mobile games: preliminary evidence from a British cohort. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2019.

RASKAUKAS, Juliana., ve STOLTZ, Ann. Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43(3), 2007, 564-575.

- REMOND, J. Jacques., KERN, Laurence., ve ROMO, Lucia . A cyberbullying study: Analysis of cyberbullying, comorbidities and coping mechanisms. *L'Encephale*, 41(4), 2015, 287-294.
- RIEBEL, Julia., ve SPOTTEN, Schlagen. Gewalt unter Schülern-Bullying und Cyberbullying. Verlag Empirische Pädagogik. 2008.
- RINALDI, Romina ., RADIAN, Viorica., ROSSIGNOL, Mandy ., ARACHCHIGE, Kandana., ve LEFEBVRE, Laurent. Thinking About One's Feelings: Association Between Alexithymia and Cognitive Styles in a Nonclinical Population. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 205(10), 2017 ,812-815.
- RITTIBOONCHAI, Wisit ., KRIWUTTISOM, Penpicha., ve NGO, T. M. Thi. Factors affecting online shopping behavior of thai and vietnamese female students. *Rmutt Global Business Accounting and Finance Review*, 2(2), 2019.
- ROLAND, Erling., ve MUNTHER, Elaine . Bullying: An International Perspective. London David Fulton Publishers. 1989.
- SAM, David., BRUCE, Delphine., AGYEMANG, C. Badu., AMPONSAH, Benjamin., ve ARKORFUL, Helen. Cyberbullying victimization among high school and university students in Ghana. *Deviant Behavior*, 40(11), 2019 1305-1321.
- SAYAR, Kemal., ve ACAR, Burçin. Kronik Ağrı Hastalarında Öfke, Benlik Saygısı ve Aleksitimi. *Klinik Psikiyatri*, 2, 2001, 36-42.

- SEZEN, Ünlü., YAVUZ, Tuna., ANBARLI, Z. Önbaş., ve TOSUNAY, Duygu. Ergenlerde empati ve siber zorbalık-siber mağduriyet ilişkisi: eskişehir’de özel okul öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 2019, 96-122.
- SHAH, Punit., LIVINGSTON, Lucy., CALLAN, Mitchell., ve PLAYER, Lois. Trait Autism is a Better Predictor of Empathy than Alexithymia. *Journal of autism and developmental disorders*, 2019, 1-9.
- SHİPKO, Stuart. Alexithymia and Somatization. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 37(4), 1982, 193-201.
- SİFNEOS, Peter. Alexithymia and its relationship to hemispheric specialization, affect, and creativity. *Psychiatric Clinics*, 11(3): 1988 287–292.
- SJURSØ, I. Risanger ., FANDREM, Hildegunn ., ve ROLAND, Erling . Emotional problems in traditional and cyber victimization. *Journal of school violence*, 15(1), 2016, 114-131.
- SLONJE, Robert., SMİTH, Peter ve FRİSÉN, Ann. The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in human behavior*, 2013, 29(1), 26-32.
- SLONJE, Robert., ve SMİTH, Peter. Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian journal of psychology*, 49(2), 2008, 147-154.
- SMİTH, Peter Research on Cyberbullying: Strengths and Limitations. In Narratives in Research and Interventions on Cyberbullying among Young People (pp. 9-27). Springer, Cham. . 2019.

SMITH, Peter., MAHDAVI, Jess., CARVALHO, Mamuel., ve TIPPETT, Neil. An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. Research Brief No. RBX03-06. London: DfES. 2006.

SMITH, Peter., MAHDAVI, Jess., CARVALHO, Manuel., FISHER, Sonja., RUSSELL, Shanette., ve TIPPETT, Neil. Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 2008, 376–385.

SPIRA, Adam., ZVOLENSKY, Michael., EIFERT, Georg., ve FELDNER, Matthew. Avoidance-oriented coping as a predictor of panic-related distress: a test using biological challenge. *Journal of Anxiety Disorders*, 18(3), 2004, 309-323.

SPIRITO, Anthoni., STARK, Lori., ve WILLIAMS, Connie. Development of a brief coping checklist for use with pediatric populations. *Journal of pediatric psychology*, 13(4), 555-574. 1988.

STANTON, Annette., DANOFF-Burg, Sharon., ve HUGGINS, Melissa. The first year after breast cancer diagnosis: hope and coping strategies as predictors of adjustment. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 11(2), 2002, 93-102.

STRAUD, Casey., ve McNaughton-Cassill, Mary. Self-blame and stress in undergraduate college students: The mediating role of proactive coping. *Journal of American College Health*, 67(4), 2019, 367-373

- STROM, Paris., ve STROM, Robert. When teens turn cyberbullies. *The Educational Digest*, 71(4), 2005, 35-41.
- ŞAHİN, Ahmet., CANTÜRK, Tayyar., ARIK, Ali., ve ÖZGENÇ, Ümmühan. Psöriyasisli Hastalarda Aleksitimik Özellikler.2010.
- ŞİMŞEK, Ö. Faruk. Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları. 2007.
- TABACHNICK, Barbara., ve FIDELL, Linda. Multivariate statistics. New Jersey: Pearson Education Inc. 2013.
- TANRIKULU, Ibrahim. The Relationships between Cyber Bullying Perpetration Motives and Personality Traits: Testing Uses and Gratifications Theory. *Online Submission*. 2015.
- TAYLOR, Graeme. Recent developments in alexithymia theory and research. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 45(2), 2000. 134-142.
- TAYLOR, Graeme., BAGBY, Michael., ve PARKER, James. Alexithymia Construct, A Potential Paradigm for Psychosomatic Medicine”, *The Academy of Psychosomatic Medicine*, 32 (2), 1991 153-163.
- TEROCK, Jan., VAN Der AUWERA, Sandra., JANOWITZ, Deborah., KLINGER, KÖNIG., SCHMİDT, C. O., Freyberger, H. J., ve Grabe, Harald. The relation of alexithymia, chronic perceived stress and declarative memory performance: Results from the general population. *Psychiatry research*, 271, 2019, 405-411.

- TİMİSİ, Nilüfer. Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara. 2003.
- TOKUNAGA, Robert. Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 2010, 277-287.
- TOLMUNEN, Tommi., HELİSTE, Maria., LEHTO, Soili., HİNTİKKA, Jukka., HONKALAMPİ, Kirsi., ve KAUKANEN, Jussi. Stability of alexithymia in the general population: An 11-year followup. *Comprehensive Psychiatry*, 52(5), 2011, 536-541.
- TUTAR, Hasan. Kriz ve stres ortamında yönetim. İstanbul: Hayat. 2000.
- UZUN, Kursat., ve KARATAŞ, Zeynep. Okul Tükenmişliğinin Yordayıcısı Olarak Akran Zorbalığı Ve Siber Mağduriyet Peer Bullying And Cyber Victimization As The Predictor Of School Burnout In Adolescents. *The Journal*, 12(62), 2019.
- ÜLKER, Gamze., ve RECEPOĞLU, Ergün. Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Journal Of Higher Education Ve Science/Yükseköğretim Ve Bilim Dergisi*, 3(3), 2013.
- VANDEBOSCH, Heidi., ve VAN CLEEMPUT, Katrien. Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New Media ve Society*, 11(8), 2009, 1349-1371.

- VANDEBOSCH, Heidi., ve VAN CLEEMPUT, Katrien. Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *CyberPsychology ve Behavior, 11(4)*, 2008, 499-503.
- VARJAS, Kris., TALLEY, Jasmine., MEYERS, Joel., PARRIS, L., ve CUTTS, Hayley. High school students' perceptions of motivations for cyberbullying: An exploratory study. *Western Journal of Emergency Medicine, 11(3)*, 2010, 269.
- VÖLLINK, Trijntje., BOLMAN, Catherine., DEHUE, Francine., ve JACOBS, Niels. Coping with cyberbullying: Differences between victims, bully-victims and children not involved in bullying. *Journal of community ve applied social psychology, 23(1)*, 2013, 7-24.
- WANG, Jing., IANNOTTI, Ronald., LUK, Jeremy., ve NANSEL, Tonja. Co-occurrence of victimization from five subtypes of bullying: Physical, verbal, social exclusion, spreading rumors, and cyber. *Journal of Pediatric Psychology, 35(10)*, 2010, 1103-1112.
- WAY, Ineka., YELSMA, Paul., VAN METER, Adelia. M., ve BLACK-POND, Connia. Understanding alexithymia and language skills in children: *Implications for assessment and intervention*. Language, Speech, and Hearing Services in Schools. 2007.
- WILLARD, Nancy. Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. *Research press*. 2007.

- WOLAK, Janis., MITCHELL, Kimberly., ve FINKELHOR, David. Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of Adolescent Health*, 41, 2007, 51-58.
- WONG, Dennis., CHAN, H. C. Oliver., ve CHENG, Christopher. Cyberbullying perpetration and victimization among adolescents in Hong Kong. *Children and youth services review*, 36, 2014, 133-140.
- YBARRA, Michele. Linkages between depressive symptomatology and internet harassment among young regular internet users. *CyberPsychology and Behavior*, 7(2) 2004, 247–257.
- YERSEL, Beyhan., ve DURUALP, Ender. İşitme Engeli ve Dil Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Annelerinin Sosyal Destek Algıları. *Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)*, 3(1), 2019, 1-12.
- YILDIRIM, İsmail. Cyber Risk Management in Banks: Cyber Risk Insurance. In *Global Cyber Security Labor Shortage and International Business Risk* (pp. 38-50). *IGI Global*. 2019.
- YILMAZ, Onur., DİZMAN, Didem., KILIÇARSLAN, Tezer., BÖLÜKBAŞI, Özgür., ONSUN, Nahide. Psöriazis Hastalarında Aleksitimi Düzeyleri ve Yüzden Duygu İfadesi Tanıma Becerileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 2019, 51-63.
- ZACKHEİM, Lisa. Alexithymia: The expanding realm of research. *Journal of Psychosomatic Research*, 63, 2007, 345-347.

ZORBAZ, Osman. Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2013.

VII. EKLER

1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyet: Kız () Erkek ()
Maddi Durumunuz: Çok Düşük() Düşük() Orta() Yüksek() Çok Yüksek()
Babanın Eğitim Düzeyi: İlkokul() Ortaokul() Lise() Üniversite() Lisansüstü()
Annenin Eğitim Düzeyi: İlkokul() Ortaokul() Lise() Üniversite() Lisansüstü()
Okul Başarısı: Çok Düşük() Düşük() Orta() Yüksek() Çok Yüksek()
Kardeş Sayısı: 0 () 1 () 2 () 3 () 4 veya daha fazla ()

2. Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği

		Ben Yaptım				
SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre, “Ben Yaptım” ve “Bana Yapıldı” kısımlarına işaretleyiniz.		Daima	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Asla
1	İnternette söylenti çıkarma	()	()	()	()	()
2	İnternette rahatsız edici lakap takma	()	()	()	()	()
3	İnternette hakaret edici semboller kullanma	()	()	()	()	()
4	İnternette dalga geçme	()	()	()	()	()
5	İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	()	()	()	()	()
6	İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	()	()	()	()	()

7	İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	()	()	()	()	()
8	İnternette başkasının kimliğini kullanma	()	()	()	()	()
9	İnternette kimliğini gizleme	()	()	()	()	()
10	İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme	()	()	()	()	()
11	İnternette şifre kırma (hacklemek)	()	()	()	()	()
12	İnternette virüslü dosya/programı gönderme	()	()	()	()	()
13	İnternette izinsiz videolar gösterme	()	()	()	()	()
14	İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama	()	()	()	()	()
15	İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme	()	()	()	()	()
16	İnternette cinsel konularda konuşmaya zorlama	()	()	()	()	()
17	İnternette sohbet ederken cinsel içerikli semboller kullanma	()	()	()	()	()
18	İnternette cinsel içerikli görüntüler paylaşma	()	()	()	()	()
19	İnternette küfür/hakaret içerikli mesajlar gönderme	()	()	()	()	()
20	İnterneti karalama aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
21	İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
22	İnterneti dolandırıcılık amaçlı kullanma	()	()	()	()	()

		Bana Yapıldı				
		Daima	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Asla
1	İnternette söylenti çıkarma	()	()	()	()	()
2	İnternette rahatsız edici lakap takma	()	()	()	()	()
3	İnternette hakaret edici semboller kullanma	()	()	()	()	()
4	İnternette dalga geçme	()	()	()	()	()
5	İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	()	()	()	()	()
6	İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	()	()	()	()	()
7	İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	()	()	()	()	()
8	İnternette başkasının kimliğini kullanma	()	()	()	()	()
9	İnternette kimliğini gizleme	()	()	()	()	()
10	İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme	()	()	()	()	()
11	İnternette şifre kırma (hacklemek)	()	()	()	()	()
12	İnternette virüslü dosya/programı gönderme	()	()	()	()	()
13	İnternette izinsiz videolar gösterme	()	()	()	()	()
14	İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama	()	()	()	()	()
15	İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme	()	()	()	()	()
16	İnternette cinsel konularda konuşmaya zorlama	()	()	()	()	()
17	İnternette sohbet ederken cinsel içerikli semboller kullanma	()	()	()	()	()

18	İnternette cinsel içerikli görüntüler paylaşma	()	()	()	()	()
19	İnternette küfür/hakaret içerikli mesajlar gönderme	()	()	()	()	()
20	İnterneti karalama aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
21	İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
22	İnterneti dolandırıcılık amaçlı kullanma	()	()	()	()	()

3. TAÖ-20 Toronto Aleksitimi Ölçeği

Lütfen aşağıdaki maddelerin sizi ne ölçüde tanımladığını işaretleyiniz. <i>Hiçbir zaman (1),....., Her zaman (5) olacak şekilde bu maddelere puan veriniz.</i>		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1	Ne hissettiğimi çoğu kez tam olarak bilemem.	1	2	3	4	5
2	Duygularım için uygun kelimeleri bulmak benim için zordur	1	2	3	4	5
3	Bedenimde doktorların bile anlamadığı duygular oluyor.	1	2	3	4	5
4	Duygularımı kolayca tanımlayabilirim.	1	2	3	4	5
5	Sorunları yalnızca tanımlamaktansa onları çözümlenmeyi yeğlerim.	1	2	3	4	5
6	Bedenimdeki duygular çoğu kez kafamı karıştırır.	1	2	3	4	5
7	Bedenimdeki duygular çoğu kez kafamı karıştırır	1	2	3	4	5
8	Neden öyle sonuçlandığını anlamaya çalışmaksızın, işleri olurlarına bırakmayı yeğlerim.	1	2	3	4	5
9	Tam olarak tanımlayamadığım duygularım var.	1	2	3	4	5
10	İnsanların duygularını tanıması zorunludur.	1	2	3	4	5

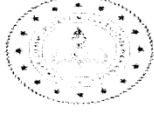
11	İnsanlar hakkında hissettiğimi tanımlamak benim için zordur.	1	2	3	4	5
12	İnsanlar duygularım hakkında daha çok konuşmamı isterler.	1	2	3	4	5
13	İçimde ne olup bittiğini bilmiyorum.	1	2	3	4	5
14	Çoğu zaman neden öfkeli olduğumu bilmem.	1	2	3	4	5
15	İnsanlarla, duygularından çok günlük uğraşları hakkında konuşmayı yeğlerim.	1	2	3	4	5
16	Psikolojik dramalar yerine eğlence programları izlemeyi yeğlerim.	1	2	3	4	5
17	İçimdeki duyguları yakın arkadaşlarıma bile açıklamak bana zor gelir.	1	2	3	4	5
18	Sessizlik anlarında bile, kendimi birisine yakın hissedebilirim.	1	2	3	4	5
19	Kişisel sorunlarımı çözerken duygularımı incelemeyi yararlı bulurum.	1	2	3	4	5
20	Film veya oyunlarda gizli anlamlar aramak, onlardan alınacak hazzı azaltır.	1	2	3	4	5

4. Ergenler için Başa çıkma Ölçeği

<i>Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyun ve bir problemle arşılaştığınızda bu stratejilerden hangilerini <u>ne sıklıkla</u> yaptığınızı şaretleyiniz.</i>	Hiçbir Zaman	Ara Sıra	Çoğu Zaman	Her zaman
1. Yaşadığım problemi başka şeyler düşünüp başka şeyler yaparak unutmaya çalışırım.	0	1	2	3
2. Kendi başıma kalarak sorunu kendim çözmeye çalışırım.	0	1	2	3
3. Olayların olumlu taraflarını görmeye çalışarak olumlu sonuçlar üzerine odaklanmaya çalışırım.	0	1	2	3
4. Soruna kendim sebep olduğumu düşünerek kendimi suçlarım.	0	1	2	3
5. Yaşadığım sorun için başkalarını suçlarım.	0	1	2	3
6. Sorunun çözümü için başkalarının da fikrini alır ve uygun bir çözüm bulmaya çalışırım.	0	1	2	3

7. Öfkemi dışı vurur, etrafımdakilere bağıırıp çağırır, çevremdeki eşyalara zarar veririm.	0	1	2	3
8. Kendi kendime sakin olmaya yönelik telkinde bulunur kendimi sakinleştirmeye çalışırım.	0	1	2	3
9. Olayın hiç yaşanmamış olmasını diler keşke değiştirebilseydim diye düşünürüm.	0	1	2	3
10. Arkadaşlarımdan, ailemden ya da tanıdığım diğer yetişkinlerden yardım isterim.	0	1	2	3
11. Yapabileceğim hiçbir şey olmadığını düşünüp durumu kabullenmeye çalışırım.	0	1	2	3

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34550427-300-E.7243944
Konu : Araştırma İzni
(Arş. Göv. Alican KAYA)

10/04/2019

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Personel Daire Başkanlığı)

İlgi : Valilik Makamının 34550427-20-E.7007529 sayılı ve 05/04/2019 tarihli onayı.

İgi onay gereğince; Rektörlüğünüz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı araştırma görevlisi Alican KAYA tarafından ilimiz merkez ilçe ortaöğretim okullarına yönelik " Siber Zorbalık ve Mağduriyet" , "Engeller İçin Mağduriyet" ve " Toronto Aleksitim " ölççeklerini uygulama isteğine dair makam onayı yazımız ekinde gönderilmiştir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Onur KÖKÇÜ
Vali a.
Vali Yardımcısı

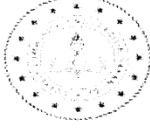
Ek: İlgili makam onayı (1 sayfa)

GÜVENLİ ELEKTRONİK
İMZA İLE AYNI
10.04.2019

Adres: Fırat Mah. ATSO Binası Arkası Caddesi İl Millî Eğitim
Müdürlüğü 0410 0
Elektronik Ağ: agri.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim04@meb.gov.tr

Bilgi için: Bilgi için: Bahattin ATAR Memur
Tel: 0 (472) 280 94 16
Faks: 0 (472) 280 94 50

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1e6d-292f-3feb-bd93-0682 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34550427-20-E.7007529
Konu : Araştırma İzni
(Arş. Göv. Alican KAYA)

05/04/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğünün 53108037-900 sayılı ve 02.04.2019 tarihli yazısı.

İlgi yazı gereğince; Rektörlüğünüz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı araştırma görevlisi Alican KAYA tarafından ilimiz merkez ilçe ortaöğretim okullarına yönelik " Siber Zorbalık ve Mağduriyet" , "Engeller İçin Mağduriyet" ve " Toronto Aleksitim " ölçeklerini uygulama isteğine dair yazı ekte sunulmuştur. Söz konusu yazı doğrultusunda ilimiz merkez ilçe ortaöğretim genel müdürlüğüne bağlı ekli listede bilgileri belirtilen okullarda, sorumluluğun ilgili kurumda olması ve kurumumuza gerekli bilgilendirilmelerin yapılması şartı ile bahse konu çalışmanın yapılması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Özlem ÇEÇEN
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
05/04/2019

Onur KÖKÇÜ
Vali a.
Vali Yardımcısı

GÜVENLİ ELEKTRONİK
İMZA ASLI İLE AYNIYDIR
05.04.2019

Adres: Fırat Mah. ATSO Binası Arkası Caddesi İl Millî Eğitim
Müdürlüğü 04100
Elektronik Ağ: agri.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim04@meb.gov.tr

Bilgi için: Bilgi için: Bahattin ATAR Memur

Tel: 0 (472) 280 94 16
Faks: 0 (472) 280 94 50

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 92c6-5555-351d-be3a-f1be kodu ile teyit edilebilir.

TORONTO ALEKSİTİMİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Re: TAS-20 Kullanım İzni

Gelen Kutusu x

Samet Kose <

>

Alıcı: ben

Merhaba Sevgili Alican,

Türkçe TAS-20'ni Erzincan'daki bir tez çalışmasında kullanmanız beni sevindirir. TAS-20 Ölçeğini, Validation çalışması makalesini ve Türk toplumu normatif değerleri tablosunu ekte gönderiyorum. Erzincan'a selam ve sevgilerimi gönderiyorum.

İctenlikle,

Samet Kose, MD, PhD

Franklin, Tennessee

On Fri, 21 Dec 2018 at 13:18, alican kaya <kayaalican036@gmail.com> wrote:

>

> merhabalar samet hocam,

>

> İsmim Alican KAYA, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisiyim, Doç. Dr. Bünyamin Ateş h
izniniz olursa kullanmak istiyorum...

SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

From: **adem peker** < >
Date: 4 Mar 2019 Pzt 22:01
Subject: Ynt: siber zorbalık ve mağduriyet ölçeği
To: alican kaya <kayaalican036@gmail.com>

Merhaba Alican ölçeği çalışman da kullanabilirsin. Ölçekle ilgili bilgiler ekte yer almaktadır.
Kolay gelsin.

Gönderen: alican kaya <kayaalican036@gmail.com>
Gönderildi: 4 Mart 2019 Pazartesi 16:50

Kime:
Konu: siber zorbalık ve mağduriyet ölçeği

merhabalar Adem hocam,

İsmim Alican KAYA, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisiyim, Doç. Dr. Bünyamin Ateş

[ölçek-kısa bilgi.doc](#) (26K)

[güvenirlilik ve geçerlik.doc](#) (40K)

[ölçek yayınlanmış makale.pdf](#) (464K)